

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
СЛОВАЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА (СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА)
ЧЕСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДНИЧИХ НАУК (ЧЕХІЯ)
ПОМОРСЬКА АКАДЕМІЯ В СЛУПСЬКУ (ПОЛЬЩА)**

Міжнародна науково-практична конференція

**АГРАРНА ОСВІТА ТА НАУКА:
ДОСЯГНЕННЯ, РОЛЬ, ФАКТОРИ РОСТУ**

**Інноваційні психолого-педагогічні,
лінгвістичні та правові засади аграрної науки
в умовах міжкультурної аграрної
комунікації**

3 жовтня 2024 року

Біла Церква
2024

УДК 001.895:159.9:37:80:34

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шуст О.А., д-р екон. наук, ректор.
Варченко О.М., д-р екон. наук.
Недашківський В.М., д-р с.-г. наук.
Димань Т.М., д-р с.-г. наук.
Краютієне І., доктор.
Мамедова К.Х., д-р філософії.
Ковальчук І.В., канд. юрид. наук.
Тимошук О.Г., канд. юрид. наук.
Резнік В.Г., старший викладач.
Василенко О.І., д-р філософії.
Юрченко А.І., канд. с.-г. наук
Славінська О.Г., відповідальний секретар.

Відповідальна за випуск – **Славінська О.Г.**, начальник редакційно-видавничого відділу

Інноваційні психолого-педагогічні, лінгвістичні та правові засади аграрної науки в умовах міжкультурної аграрної комунікації: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 3 жовтня 2024 р. м. Білоцерківський НАУ 92 с.

Збірник підготовлено за авторською редакцією доповідей учасників конференції без літературного редагування. Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

УДК 649:14.85

МАРЧУК В.В., канд. пед. наук

ХОМ'ЯК О.А., канд. с.-г. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

volodymyr.marchuk@btsau.edu.ua, olexandr.khomiak@btsau.edu.ua

СУТНІСТЬ І СКЛАДОВІ БАЗОВОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Актуалізується питання формування духовно-моральних ціннісних орієнтирів у студентської молоді у процесі освітньої діяльності в умовах сьогодення. З огляду на це, актуалізується необхідність виокремлення педагогічного аспекту у трактуванні поняття сутності та складових базової культури особистості

Ключові слова: сутність, базова культура, особистість, формування, суспільство.

MARCUK V. V., candidate of pedagogical sciences

KHOMIAK O. A., candidate of agricultural sciences

Bila Tserkva national agrarian university

THE ESSENCE AND COMPONENTS OF THE PERSONALITY BASIC CULTURE

The issue of spiritual formation and moral value orientations in students in the process of educational activity in the present-day conditions is actualised. In view of this, the need to highlight the pedagogical aspect in the interpretation of the concept of the essence and components of the basic culture of the individual is actualised

Key words: essence, basic culture, personality, formation, society

«Культура особистості – це комплекс характеристик (знань, якостей, навичок, способів досягнення задуманого, ціннісних орієнтацій, творчих успіхів), що дозволяє особистості жити в гармонії з загальнолюдською національною культурою, розвивати суспільство, та індивідуальну своєрідність своєї особистості.

Базова культура – це необхідний мінімум загальних якостей людини, її ціннісних уявлень і якостей, без яких неможлива як соціалізація, так і оптимальний розвиток генетично задуманих дарувань особистості» [4].

Кожна епоха, кожний етап розвитку суспільства вносять свої акценти, новий зміст у культуру особистості. Так, за довгі роки існування соціалізму наша педагогіка прагнула сформувати всебічно розвинену, гармонійну особистість. Чи можливо це? Ми не сперечаємося з тим, що це ідеал, вища ціль виховання до котрої потрібно прагнути.

Куди більш важливіше сформувати в людини адекватне ставлення до себе як соціальної і біологічної індивідуальності, до життя як вищої цінності.

У зв'язку з цим і повинний вироблятися базовий мінімум, під яким розуміються зовнішні і внутрішні загальнокультурні передумови, необхідні для здорового неантагонічного існування людини і навколишнього середовища, умови їхнього гармонійного розвитку.

«У цьому зв'язку базовий комплекс культури особистості визначимо, як здатність людини самостійно виробляти керівні принципи і способи своєї діяльності (інтелектуальної, практично-перетворювальної, комунікативної, ціннісно-орієнтованої, художньої та ін.) і соціальної поведінки. Інакше кажучи, базовий компонент культури поведінки людини є її готовність і здатність до життєвого самовизначення, що відкриває можливість досягнення гармонії із собою і навколишнім життям» [3].

Базовий компонент культури в системі цілей виховання змушує по-новому ставитися до самого вихователя. Так, цілком зрозуміло, що якщо ми будемо передавати духовні цінності від першого покоління до іншого в готовому, завершеному вигляді, ні про яку культуру не може бути і мови. Отут може виникнути конфлікт «батьків і дітей»

Демократичне виховання – це співробітництво поколінь, спільне вироблення цінностей, норм, завдань, соціальної діяльності, тобто духовна творчість старших і молодших, продуктом якої є життєва позиція.

При такому підході процес виховання починається не з постановки перед дітьми цілей, а зі спільної виробітки цілей актуалізації ідеалів, осмислення способів самовизначення в життєвій практиці. У нашій країні цьому в тій або іншій мірі була близька комунарська методика.

Проїшов час, коли в системі цілей виховання проголошувалися тільки ті завдання, що відбивають безпосередньо державні потреби. В сучасних умовах у соціальному замовленні необхідно досить чітко сформулювати вимоги по формуванню індивідуального стилю життя, забезпеченню умов для повноцінної життєдіяльності громадян дитячого віку, формуванню спроможності до культурного самовизначення як до стрижневої властивості особистості. Точніше, мова тут йде про формування культури ставлення людини не тільки до суспільства, але і до себе, до свого здоров'я, способу життя, до своїх талантів, претензій і вподобань, до режиму фізичних та інтелектуальних віддач, до вільного часу.

«Треба сказати, що життєве самовизначення, поняття більш широке, чим тільки професійне і навіть громадянське. Воно характеризує людину як суб'єкт власного життя і власного щастя і тому повинно стояти на першому місці в структурі цілей виховання, виступаючи як етап самореалізації людиною своїх сил і здібностей. В той же час зміст самовизначення не можна відривати від контексту людини як істоти суспільної: людина живе для інших людей, для суспільства, суспільство – для людини» [5].

Самовизначення не можна зрозуміти поза сенсом життя. Звідси впливають змістовні компоненти базової культури особистості.

З самовизначенням тісно пов'язане почуття власної гідності, самопожертви і високий рівень самосвідомості.

Почуття власної гідності формується на двох рівнях: на рівні індивідуальної гідності до себе; на рівні суспільної гідності, гідності перед суспільством.

Проблема ставлення людини до суспільства, до держави завжди мала місце педагогіці та у практиці виховання.

У соціальному замовленні на виховання раніш не формулювалася необхідність формування індивідуального стилю життя, забезпечення умов для повноцінного проживання не настільки вже довгого людського життя і кожного етапу: дитинства, отрочтва, юності, зрілості. Скоріше навпаки: була тенденція розмити і принизити гідності особистості, панувати над нею колективом.

На жаль, питання про саму цінність людини, про її розвиток як вищої мети суспільства, фактично був знятий практикою адміністративно-бюрократичного керівництва. Це відбилося і у соціальній політиці, і в ідеології, і в практиці, і в культурі, і в педагогіці.

«У нашій педагогіці довгий час вважалося правилом, щоб учень виріс громадянином потрібно пред'являти до нього громадянські вимоги. І чим більше їх буде, тим в більшому ступені буде виражений у людини патріотизм і відповідальність. Але ось у суспільній педагогічній свідомості виявилось (точніше згадалось), що прямих залежностей тут немає, що є проблема мотивації, що дії педагога опосередковуються і середовищем, і досвідом особистості, її психікою. Завдання виховання зробити так, щоб людина сама собі висувала вимоги, сама поставила перед собою соціальне значиме завдання» [2].

Тоді навіть передові педагоги прагнули створити технологію прямого перекладу цілей виховання в особистісні настанови.

І далі, продовжуючи про нашу сучасність: усе, що прямолінійно не працює на інтелектуальну, трудову, професійну, громадянську підготовку другорядне: художнє світосприймання, спорт, успіхи в грі і творчості, любов або закоханість, радість спілкування, прихильність до дому, до батьків, відношення з ними, боротьба за престиж у товариському середовищі, почуття власної гідності та інші особистісні переживання підлітка.

Все це говорить про міфологізацію суспільної свідомості, шкільних, освітніх і

виховних програм по типу древньосхідних культур. Таким чином, багато чого з того, що породжує живі почуття, що, відповідає безпосереднім потребам дитинства, отрочтва, юності стало поза цілями виховання.

«У формуванні цілей виховання теорія педагогіки повинна виходити з необхідності розвитку в дітей якостей, які допоможуть людині реалізувати себе як неповторну індивідуальність, із своїми специфічними запитами та індивідуальними здібностями соціальної самореалізації. При цьому «необхідно виділити цілком самостійне питання «як жити?» Як побудувати свій індивідуальний спосіб життя, вибрати оптимальний режим проживання індивідуального життя в нормальних, а не в екстремальних умовах – найважливіше завдання в системі цілей виховання» [1].

Центром поняттям, що системоутворює, що характеризує процес повноцінного проживання, тобто самореалізацію людиною своїх сил і здібностей, є поняття самовизначення людини. Навчити жити – значить виробити свою життєву позицію в житті, свій світогляд, ставлення до себе, до навколишнього світу, зрозуміти себе, інших, суспільні процеси, поставити собі завдання, щоб діяти відповідно до них. У нашій педагогіці стали говорити про формування активної життєвої позиції, але фактично формували лише деяку частину – виконавчу активність, а не позицію, іншими словами не активність, а реактивність.

Самовизначення припускає і самостійність, і позиційну визначеність, і програму дій для її втілення. Основною умовою, що забезпечує дію цього механізму, його базою є наявність сфер самовизначення, що виступають звичайно змістом формування світогляду. Таких сфер чотири — людина, суспільство, природа, інтегровані продукти людської діяльності. Виховання повинно забезпечувати гармонію людини із самою собою через визначення їм гармонії з іншими людьми, суспільством, природою, людською діяльністю. Саме досягнення гармонії – така віками вироблювана суть психологічного, морального здоров'я людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпрозванна А. Формування соціальної відповідальності у студентів вищих навчальних закладів. URL:http://library.udpu.org.ua/library_files/stud_konferenzia/2012_1/visnuk_7.pdf (дата звернення 10.12.2023).
2. Балакірева О. С. Формування соціальної відповідальності у студентів-менеджерів у технічному університеті. Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2013. № 2. С. 69–70.
3. Бліхар М.П. Духовні цінності студентської молоді у сучасному українському суспільстві: дис. ... канд. соціол. наук. Львів, 2018. 271 с.
4. Кавалеров А. А. Ціннісні орієнтації особистості у духовній культурі. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: 09.00.03. Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. 1996. 18 с.
5. Марчук В.В., Цвид-Гром О.П., Рейда О.А. Фундаментальні арактеристики ціннісних орієнтацій студентів аграріїв. Актуальні питання гуманітарних наук. 2023. Вип. 59. Т. 2. С. 290–295. URL:<http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/8496> (дата звернення: 26.12.2023).

УДК 159.9:004.738.5:316.77:63

СКУЛОВАТОВА О.В., канд. психол. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

sovalolenas@gmail.com

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДІДЖИТАЛПСИХОЛОГІЇ В УМОВАХ МІЖКУЛЬТУРНОЇ АГРАРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному глобалізованому світі, будь-яка галузь, а зокрема й аграрна, мусить розвивати міжкультурну комунікацію, чому сприяють цифрові технології. Швидкий розвиток Інтернету спричинив бум у цій сфері. Але, спілкування, як таке залишається людською функцією, нехай і у змінених формах таких як месенджери, соціальні мережі, електронні листи, онлайн-конференції, тощо. Ці змінні види комунікації вимагають нових підходів, які здатна забезпечити діджиталпсихологія.

Ключові слова: діджиталпсихологія, аграрна наука, міжкультурна комунікація, цифрові технології, психологічні аспекти, цифровий стрес, емоційний інтелект.

SKULOVATOVA O.V., candidate of psychological sciences

THE ROLE AND IMPORTANCE OF DIGITAL PSYCHOLOGY IN INTERCULTURAL AGRICULTURAL COMMUNICATION

In today's globalized world, any industry, including agriculture, must foster intercultural communication, which is facilitated by digital technologies. The rapid development of the Internet has caused a boom in this area. However, communication itself remains a human function, even in altered forms such as messengers, social networks, emails, and more. These modified types of communication require new approaches, which digital psychology can provide.

Key words: digital psychology, agricultural science, intercultural communication, digital technologies, psychological aspects, digital stress, emotional intelligence.

Діджиталпсихологія, як відгалуження психології, досліджує психологічні аспекти взаємодії людини з цифровим світом. Вона є апологетом у вивченні міжлюдських взаємодій опосередкованих цифровими технологіями. Отже це має значення для всіх сфер, що так чи інакше вимагають ефективної комунікації [6], зокрема і для аграрної.

Згідно визначення діджиталпсихологія, яка часом отримує назву «кіберпсихологія» та «інтернетпсихологія» — це цілісна галузь психології, яка досліджує вплив цифрових технологій на психіку, поведінку та комунікативні процеси особистості й охоплює такі аспекти, як формування цифрової ідентичності, адаптація до цифрових середовищ, психологічні ризики та можливості, які виникають в умовах постійної взаємодії з технологіями. Особливої актуальності набувають питання діджиталпсихології в професійних галузях, де цифрові інструменти відіграють значну роль, як, наприклад, в аграрній сфері.

Аграрна галузь в Україні існує невідривно від світового ринку. Невід'ємною компонентною її діяльності є співпраця з іншими країнами, обмін технологіями та досвідом. Міжкультурна комунікація в аграрному секторі передбачає взаємодію між людьми з різних культур, що вимагає тонкого розуміння культурних особливостей, норм поведінки та комунікативних традицій. Діджиталізація комунікаційних процесів відходить від вже усталених традицій й ускладнює ці взаємодії, тому вкрай важливо досліджувати психологічні аспекти міжкультурної комунікації в цифровому просторі [3].

З плином часу цифрові технології набувають статусу інструменту забезпечення ефективної комунікації в аграрній сфері. І в цьому аспекті стає важливим розуміння того, як працівники аграрного сектору, янашої так і інших країн, вирощені в різних культурних парадигмах, сприймають і використовують цифрові засоби комунікації. Їхні настанови, очікування, звички, уявлення про етикет і форми спілкування. І саме діджиталпсихологія може надати необхідні знання в цій сфері. Предметом її інтересу стають:

- Проблеми адаптації до цифрових технологій. Працівники аграрної сфери різних країн мають різний рівень цифрової грамотності та ставлення до нових технологій. Це впливає на ефективність використання технологій для комунікації та співпраці.

- Психологічні бар'єри в комунікації. Цифрова комунікація здатна спричинити серйозні психологічні бар'єри, як несприйняття цифрових відбитків взагалі, так і окремих форм спілкування. Так як представники різних культур мають різний досвід, настанови, узвичаєні норми поведінки й уявлення про етикет, ретрансляція цих патернів на цифрову комунікацію може провокувати складнощі й, навіть, нездоланні бар'єри в комунікації.

- Ризики цифрової комунікації. Опосередковане гаджетами спілкування здатне провокувати конфлікти через складнощі розуміння, віддаленість членів взаємодії й міжкультурні відмінності. Діджиталпсихологія вивчає ці ризики й створює алгоритми їхньої мінімізації.

Крім того важливою залишається проблема впливу цифрових технологій на психологічний стан працівників аграрного сектору. Цифровізація аграрної сфери, особливо в умовах міжкультурної комунікації, спричиняє низку низку наслідків, що впливає на психологічний стан працівників. Цифрові інструменти спрощують доступ до інформації та

збільшують можливості для співпраці. Але натомість вони ставлять перед нами наступні виклики:

1. Цифровий стрес. Постійна необхідність використовувати цифрові інструменти може викликати стрес та втому у працівників [2], особливо в умовах інтенсивної міжкультурної взаємодії.

2. Проблеми із збереженням особистих кордонів. Цифрова комунікація часто розмиває межі між робочим та особистим простором, що може призводити до перевантаження працівників та втрати мотивації.

Отже, на основі всього вищезазначеного можемо сформулювати наступні практичні рекомендації для розвитку цифрової міжкультурної аграрної комунікації: для ефективної міжкультурної комунікації в аграрному секторі необхідно враховувати кілька ключових аспектів:

- Підвищення цифрової грамотності. Проведення тренінгів і курсів для спеціалістів щодо ефективного та грамотного використання цифрових технологій.

- Розвиток емоційного інтелекту. Уміння розуміти та враховувати емоції, які виникають під час цифрової комунікації, сприяє покращенню взаємодії між працівниками з різних культур.

- Створення сприятливих умов для міжкультурного діалогу. Необхідно забезпечити інклюзивне відкрите середовище для обміну ідеями, де культурні відмінності будуть не перешкодою, а джерелом інновацій.

Діджиталпсихологія відіграє важливу роль в умовах міжкультурної аграрної комунікації, оскільки вона допомагає глибше зрозуміти психологічні аспекти взаємодії людей у цифровому просторі. Її дослідження та впровадження сприяють покращенню ефективності комунікації, адаптації до нових умов та мінімізації ризиків, пов'язаних із цифровою комунікацією в аграрному секторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карта ризиків для персональної цифрової ідентичності. Київ: ГО «Український інститут медіа та комунікації», 2022. 96 с.

2. Limone P., Toto G. A. Psychological and Emotional Effects of Digital Technology on Adolescents (14–18 Years): A Systematic Review. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. DOI:10.3389/fpsyg.2022.938965.

3. Knight B. *Effective communication in a digital world: what should we be doing?* Oxford University Press, 2023. URL: <https://corp.oup.com>.

4. Lannin D. G., Scott N. A. Social networking ethics: Developing best practices for the new small world. *Professional Psychology: Research and Practice*. 2013. Vol. 44 (2). P. 135–141. DOI:10.1037/a0031794.

5. Lambert A. Intimacy and social capital on Facebook: Beyond the psychological perspective. *New Media & Society*. 2016. Vol. 18 (10). P. 2559–2575. DOI:10.1177/1461444815588902.

6. Rapp D. N., Taylor H. A. The impact of digital libraries on cognitive processes: psychological issues of hypermedia. *Computers in Human Behavior*. 2003. Vol. 19 (5). P. 609–628. DOI:10.1016/S0747-5632(02)00085-7.

УДК 811.133.1'36:81'25-051:63

СТОЛБЕЦЬКА С.Б., ст. викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

svitlana_stolbetska@btsau.edu.ua

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КОНТЕКСТНО-ОРІЄНТОВАНИХ СТРАТЕГІЙ НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

Публікація досліджує імплементацію контекстно-орієнтованих стратегій навчання граматики французької мови для перекладачів аграрної галузі. Розглядаються теоретичні засади, практичні аспекти, переваги та виклики цього підходу.

Ключові слова: контекстно-орієнтоване навчання, граматика французької мови, професійна підготовка перекладачів, аграрна галузь, спеціалізована мова.

STOLBETSKA S., senior lecturer

IMPLEMENTATION OF CONTEXT-ORIENTED STRATEGIES FOR TEACHING FRENCH GRAMMAR IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF AGRICULTURAL TRANSLATORS

The publication examines the implementation of context-oriented strategies in teaching French grammar to agricultural translators. It explores theoretical foundations, practical aspects, advantages, and challenges of this approach.

Key words: context-oriented learning, French grammar, professional training of translators, agricultural sector, specialized language.

В умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів та зростання професійної мобільності, опанування іноземних мов, зокрема французької, має стратегічне значення. Особливої актуальності набуває викладання мови для спеціальних цілей, що функціонує у професійних доменах. У контексті аграрного сектору, де міжнародна колаборація та імплементація інноваційних технологій є імперативними, компетентність у французькій мові стає ключовою детермінантою професійного успіху.

Оптимальним методологічним підходом до формування граматичної компетенції вважається контекстно-орієнтоване навчання. Цей підхід забезпечує інтеграцію засвоєння граматичних структур з автентичними комунікативними ситуаціями, характерними для аграрної галузі. Така методика сприяє не лише ефективному засвоєнню лінгвістичного матеріалу, а й розвитку професійно-орієнтованих комунікативних навичок.

Контекстно-орієнтоване навчання ґрунтується на використанні автентичних або симульованих комунікативних ситуацій для опанування граматичних структур. Цей підхід базується на фундаментальних принципах комунікативної методики, де пріоритет надається функціональному аспекту мовного використання.

Основними перевагами контекстно-орієнтованого навчання є:

- Аутентичність: забезпечення реалістичного мовного середовища, що сприяє формуванню практичних навичок.

- Підвищення мотивації: стимулювання інтересу студентів через релевантність навчального матеріалу до їхньої майбутньої професійної діяльності.

- Інтеграція лінгвістичних компетенцій: синергетичне поєднання граматичних навичок з іншими аспектами мовної компетенції, зокрема рецептивними (читання, аудіювання) та продуктивними (письмо, говоріння) видами мовленнєвої діяльності.

- Індивідуалізація навчального процесу: врахування диференційованих потреб та рівня лінгвістичної компетенції кожного студента.

Така методологія сприяє формуванню цілісної мовної компетенції, що є особливо релевантним у контексті підготовки фахівців для специфічних професійних галузей.

Підбір контекстуального матеріалу детермінується специфікою професійної орієнтації студентів. У рамках аграрного напрямку релевантними є комунікативні ситуації, що охоплюють такі аспекти, як менеджмент сільськогосподарських підприємств, культивування агрокультур, імплементація інноваційних агротехнологій, аналітика аграрного ринку.

Процес засвоєння граматичних конструкцій реалізується через лінгвістичний аналіз автентичних текстів, що функціонують у відповідному професійному дискурсі. Такий підхід сприяє формуванню у студентів розуміння функціонально-прагматичних аспектів граматичних структур.

Особливий акцент робиться на виконанні практико-орієнтованих завдань, що симулюють реальні професійні ситуації. Зокрема, це може включати компіляцію аграрних звітів, створення технічної документації, ведення ділової кореспонденції в аграрному секторі.

Імплементація контекстно-орієнтованого підходу до навчання граматики французької мови для спеціальних цілей в аграрній галузі може бути проілюстрована наступними

прикладами:

1. Вивчення часових форм дієслів через опис виробничих процесів.

Використовуючи текст про контроль якості м'яса та молочних продуктів, студенти можуть практикувати вживання Present de l'Indicatif для опису регулярних процедур. Наприклад: "Les contrôles, réalisés par des contrôleurs (type A), voire par les éleveurs (type B), ont lieu toutes les 4 à 6 semaines" [1, с. 17].

2. Засвоєння пасивних конструкцій на матеріалі про ветеринарний контроль.

Текст про ветеринарний контроль надає можливість вивчати пасивний стан. Наприклад: "Tous ces contrôles sont réalisés par des vétérinaires, inspecteurs ou contractuels, agissant sous la responsabilité des Directions départementales des services vétérinaires"[1, с. 18].

3. Практика умовного способу (Conditionnel) при обговоренні гіпотетичних ситуацій в агробізнесі.

На основі інформації про породи великої рогатої худоби [1, с. 22] студенти можуть формулювати гіпотези щодо розведення тварин. Наприклад: "Si on utilisait la race Aubrac dans notre région, on pourrait améliorer la production de viande".

4. Вивчення прикметників та їх узгодження при описі характеристик порід.

Текст про породу Абонданс дає багатий матеріал для практики узгодження прикметників: "Cette race, de format moyen, se caractérise par sa robe rouge acajou pie, le blanc étant limité à la partie inférieure du corps" [2, с. 13].

5. Засвоєння числівників та одиниць вимірювання при роботі з статистичними даними.

Інформація про продуктивність корів породи Абонданс дозволяє практикувати використання числівників: "En 1998, la moyenne des lactations adultes était de 5 667 kg de lait à 37,1 % de taux butyreux et 34,3 % de taux azoté" [2, с. 13].

Такий підхід не лише сприяє ефективному засвоєнню граматичних структур, але й формує у студентів професійну лексику та розуміння специфіки аграрної галузі французькою мовою.

Однак, незважаючи на очевидні переваги, контекстно-орієнтоване навчання стикається з низкою методологічних викликів:

1. Селекція навчальних матеріалів вимагає значних часових та інтелектуальних інвестицій для ідентифікації та адаптації релевантних автентичних ресурсів.

2. Гетерогенність лінгвістичної компетенції студентів у межах однієї групи створює необхідність диференціації навчальних матеріалів, що ускладнює процес їх підготовки та імплементації.

3. Ефективна реалізація контекстно-орієнтованого підходу потребує від викладачів високого рівня методичної компетентності та здатності до гнучкої адаптації педагогічних стратегій.

Таким чином, хоча контекстно-орієнтоване навчання і демонструє високу ефективність у формуванні граматичної компетенції, його успішна імплементація вимагає ретельного планування та розробки комплексних дидактичних стратегій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Столбешька С. Б. Французька мова (як друга іноземна): двосторонній переклад. Практикум. Біла Церква: БНАУ, 2021. 73 с. URL:<http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/6128>
2. Larousse Agricole / sous la direction de Marcel Mazoyer. Paris: Larousse, 2002. 800 p. ISBN 2030910228.

УДК 81'322.5:378.091.12-057.87:63

ТИМЧУК І.М., канд. пед. наук, **ПОГОРІЛА С.Г.**, канд. пед. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

timchuki@ukr.net, pogorilasv@ukr.net

ПРАКТИКА ВДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ АГРАРНОГО ЗВО

Автори наголошують на важливості культури мовлення студентів аграрного ЗВО. Розглянуто фактори,

що впливають на формування літературної мови студентів. Рекомендовано дієві шляхи для вдосконалення процесу формування культури мовлення у студентів-аграріїв.

Ключові слова: літературна мова, культура мовлення, мовні норми.

ТУМЧУК І., candidate of pedagogical sciences, **ПОНОРИЛА С.**, candidate of pedagogical sciences

Bila Tserkva national agrarian university

THE PRACTICE OF IMPROVING SPEECH CULTURE OF STUDENTS OF AGRICULTURAL HIGH SCHOOL

The authors emphasize the importance of the speech culture of students of agricultural higher education institutions. Factors affecting the formation of students' literary language are considered. Effective ways to improve the process of formation of speech culture among agricultural students are recommended.

Key words: literary language, speech culture, language norms.

Зі зростанням ролі аграрної галузі в Україні збільшується потреба у фахівцях, які не тільки володіють професійними знаннями, а й мають високу мовленнєву культуру. Мова є не лише засобом комунікації, а й важливим інструментом у професійній діяльності майбутніх фахівців аграрної сфери. У Білоцерківському національному аграрному університеті викладання української мови за професійним спрямуванням має на меті не лише навчити студентів послуговуватися мовою у професійній сфері, а й сприяти формуванню високої культури мовлення. Результатами навчання передбачено опанування літературними нормами, набуття умінь чітко й аргументовано висловлювати свої думки та дотримуватися мовленнєвого етикету.

Мовленнєва культура полягає у дотриманні ustalених мовних норм і майстерному використанні мовних засобів відповідно до ситуації спілкування. Сьогодні питання вдосконалення мовленнєвої культури студентів аграрного ЗВО є особливо актуальним з огляду на те, що українська мова є державною мовою України, і кожен громадянин має володіти нею на високому рівні.

У неформальному спілкуванні, для вираження емоцій або привернення уваги, мовленню студентів характерне використання сленгу, вживання просторічної та ненормативної лексики. Досить часто у позанавчальний час можна почути: бро (друг), бумери (старше покоління), го (замість ходімо), ізі (дуже легко), крінж (незручність за чужі дії). Тож студенти не жартують, а рофлять, не перевіряють, а чекають. Вони вимагають пруфів (доказів) та агрядься (зляться), якщо їх не отримують. Це покоління хайпу, хейту, топчику [1].

На формування культури мовлення впливають різні фактори. Це сім'я, а особливо мовленнєва культура батьків та загальна атмосфера в родині. Наступним чинником є школа: рівень викладання мови та літератури, мовне середовище; якість викладання мови за професійним спрямуванням і знову ж, мовне середовище в університеті та новому оточенні.

Вища освіта відіграє особливу роль у формуванні культури мовлення майбутніх професіоналів. Виділимо також самоосвіту, як провідний чинник культури мовлення: читання художньої літератури, виконання тренувальних вправ, самостійне вивчення мови. І останній важливий чинник – це мовне середовище, а саме: суспільство та мовлення оточуючих.

З досвіду роботи зі студентами на заняттях з української мови за професійним спрямуванням, можемо рекомендувати дієві шляхи для вдосконалення процесу формування культури мовлення у студентів-аграріїв.

Різноманітність методів навчання. Пропонуємо поєднувати на лекціях теоретичні знання з великою кількістю практичних завдань (наприклад, вивчаючи тему «Мовні норми» на практичних заняттях проводимо дискусії з розглядом життєвих комунікативних ситуацій, виконуємо вправи на редагування. Результативними, на нашу думку, є семінари з обговоренням актуальних питань мовної культури, переглядом та обговоренням виступів

відомих осіб, програм та фільмів.

Створення мовного середовища. З цією метою необхідно заохочувати студентів до використання літературної мови не лише на заняттях, а й в повсякденному спілкуванні. Ефективними є проведення тематичних вечорів, організація творчих конкурсів (наприклад: «Напиши листа Тарасу», «Поезія війни», «Говоримо про кохання українською», флешмоб та інтелектуальна філологічна гра до Дня української писемності «Магія рідного слова»; участь разом зі студентами у радіодиктанті до Дня української писемності; виховний захід «Подолано тебе, враже, рідним словом»; Всеукраїнський круглий стіл «Мовні проблеми освітнього процесу в Україні: думка молоді» та ін).

Важливими є зустрічі з відомими місцевими митцями та проведення ними майстер-класів. Ці кроки спрямовані на формування високого рівня мовної культури серед студентів, що є важливою складовою їхньої професійної підготовки.

Використання сучасних методів та технологій навчання. Ми вважаємо, що одним із найефективніших методів формування культури мови є використання комунікативного підходу: проектування для студентів ситуації реального спілкування, заохочування їх до дотримання стилістичних норм у різних життєвих ситуаціях. Не менш ефективним є проєктний метод: давати студентам завдання, які передбачають самостійне дослідження, пошук інформації, співпрацю. Улюблений студентами методичний прийом – вести свій блог (канал, сторінку). Потрібно щодня писати пост, ділитися своїм прогресом і хитрощами щодо вдосконалення мови. Використання онлайн-ресурсів: використовувати онлайн-курси, тести, словники, навчальні програми для додаткового вивчення української мови.

Підвищення мотивації студентів – одна із найважливіших умов удосконалення культури мовлення здобувачів освіти. Пояснювати студентам важливість володіння високою мовною культурою для їхньої майбутньої професійної діяльності. Ставити перед студентами чіткі та досяжні цілі. Створювати атмосферу довіри та взаємоповаги на заняттях.

Самоосвіта викладачів. Викладачам української мови за професійним спрямуванням потрібно постійно вдосконалювати свої знання та навички, вивчати нові методи та технології навчання. А це можна зробити, відвідуючи наукові конференції, семінари, майстер-класи; підтримуючи зв'язок з колегами з інших навчальних закладів та обмінюватися з ними досвідом (мовні курси «Моя українська правильна та вишукана» для усіх охочих підвищити свій рівень культури мовлення та опанувати основами нормативності державної мови).

Отже, формування високої мовленнєвої культури у студентів-аграріїв – це складне завдання, яке потребує постійної уваги та зусиль з боку викладачів. Використання різноманітних методів та форм роботи, створення сприятливого мовного середовища, використання сучасних методів та технологій навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Серед токсиків і крашів. Словник молодіжного сленгу. URL:<https://www.unian.ua/society/molodizhniy-sleng-2021-slovník-populyarnih-sliv-novini-ukrajini-11568433.html>

UDC: 811.111'271

PYLYPENKO I., senior lecturer
Bila Tserkva national agrarian university
Inna_ra.82@ukr.net

FEATURES OF ENGLISH LANGUAGE ETIQUETTE

In this article, the author focuses primarily on the study of the features of reproducing the etiquette forms of English interrogative sentences. The basic principles of the implementation of politeness and correctness with the help of modal verbs and verbs of the future tense are outlined.

Key words: language culture, politeness, interrogative sentences, correctness, verbs.

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОГО МОВНОГО ЕТИКЕТУ

У даній статті автор концентрує основну увагу на дослідженні особливостей відтворення етикетних форм англійських питальних речень. Окреслені основні принципи реалізації ввічливості та коректності за допомогою модальних дієслів та дієслів майбутнього часу.

Ключові слова: мовна культура, ввічливість, питальні речення, коректність, дієслова.

The culture of behavior is an integral part of human culture, it acts as an external manifestation of the spiritual wealth of the individual and his inner world. Separate language culture (speech etiquette) is a system of requirements, regulations regarding the use of language in speech activity (oral or written). The culture of the language is called the observance of established linguistic norms of oral and written literary language, as well as the conscious, purposeful, skillful use of linguistic and expressive means, depending on the purpose and circumstances of communication. It is believed that speech etiquette is one of the most important characteristics of human behavior.

Consequently, speech etiquette with a long history remains an urgent subject of study in many disciplines. In addition, speech etiquette as an important and interesting phenomenon is explored by various linguistic disciplines. The culture of the language, stylistics, sociolinguistics pay attention to it. However, when studying the phenomena of speech etiquette, two main aspects are addressed: sociolinguistic and stylistic [1, p. 20]. Sociolinguistics is interested in the social side of speech etiquette. With the help of speech etiquette, the social influence of communicants on each other occurs, which is characteristic of communication in general, and in speech etiquette it is especially vivid. From the point of view of style, speech etiquette is a super-style phenomenon, not attached to any style. One can speak only of a greater or lesser degree of its manifestation in a particular style.

In different English-speaking communicative situations, and accordingly, in different interrogative sentences differently the principle of politeness is implemented, which is a significant component of English speech etiquette.

The principle of politeness in the interrogative sentence is determined, first of all, by the ability of the speaker to take the initiative and tact in a way, as it were, to control the actions of the listener. In some cases, an incorrectly posed question can put the addressee in an awkward position, the way out of which is sometimes difficult to find. The question of politeness or correctness in English speech etiquette concerns mainly the thematic content of the conversation in general and the question act in particular. Equally important is the choice of the interrogative form in a communicative context. In this case, it is necessary to take into account the pragmatic potential of different types of interrogative statements, which is a consequence of their grammatical semantics. In this respect, the least polite are imperative interrogative sentences, such as: Tell me!, I want you to tell me!. Sometimes such categoricity can be mitigated by constructions such as Can/Could you tell/give/help me...?; such statements are considered as polite ways of obtaining information, in particular during the communication of unfamiliar or unfamiliar people.

Direct questions, as well as imperative interrogative sentences, encourage the listener to respond accordingly. In addition, among the direct questions a special place is occupied by negative-interrogative sentences. Thus, a positive reaction from the listener is usually expected, for example, You know that I'm right?

A fairly common form of expression of a interrogative speech act is a dividing question, which structurally consists of two parts, where in the first is the speaker's opinion about some situation of affairs, and in the second - an appeal to the listener, urging him to show his attitude to the reasoning that was expressed in the first part. Note that when using such questions, the tone of the speaker plays an important role, for example, You know that I'm right, don't you?

An effective way to implement the principle of politeness is also the transfer of communicative intention in the form of a request to implement it. Structurally, such a request can be

conveyed through a separate statement, part of the statement and even a complex sentence.

The usual narrative sentence will not look so sharp if it is presented in an interrogative form; comparable: It would be better for you to go. Wouldn't it be better for you to go?

English modal verbs would, could, might also soften questions, requests and assumptions of the English language. Questions from Shall I/we are used to politely ask about directions and decisions made, offer help, suggest something, for example: What shall I do to help you? In polite questions, requests, and even orders are often used formulas: Will you...?, Would like... (+ infinitive)?, If you would like...?, Would you mind...?, Do you mind...? With the help of the future tense in English, you can correctly learn about the plans of other people.

Thus, it can be concluded that the various interrogative sentences of the English language are the source of English speech etiquette, since it is in such interrogative acts that the principle of politeness and correctness is realized.

REFERENCES

1. Manakin, V. M. (1995). Contrastive lexicology and the national linguistic picture of the world: materials of the all-Ukrainian conference "Problems of Comparative Semantics". K.: KDLU, pp. 20–22.
2. Pinchuk, O. F. (1992). Language, person, nation. Actual problems of sociolinguistics. K.: NMK VO, pp. 34–37.
3. Sakharchuk, L. I. (1992). Social aspects of language activity. Actual problems of sociolinguistics. K.: NMK VO, pp. 16–21.

УДК 81'243:636.09

ЗЕЛІНСЬКА В.А., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

vitazelexa@gmail.com

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ ТА ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТАМИ ВЕТЕРИНАРНОГО НАПРЯМУ У КУРСІ ІНОЗЕМНА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

В статті досліджено засоби та методи, що покликані забезпечити розвиток професійних та комунікативних компетенцій з іноземної мови за професійним спрямуванням, яка є важливим елементом освіти сучасних ветеринарних лікарів

Ключові слова: компетенція, мовна підготовка, комунікативна компетентність, комунікативна навичка, професійна діяльність

ZELINSKA V.A., assistant

Bila Tserkva national agrarian university

DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE AND PROFESSIONAL COMPETENCES BY VETERINARY STUDENTS IN THE COURSE OF FOREIGN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES

The article deals with the means and methods designed to ensure the development of professional and communicative competences in a foreign language for professional purposes, which is an important element of education of modern veterinarians

Key words: competence, language training, communicative competence, communicative skill, professional activity.

Володіння іноземною мовою вже стало невід'ємною складовою знань сучасного фахівця та професіонала своєї справи, тому від якості їхньої мовної підготовки багато в чому залежить успішне вирішення питань професійного зростання. Зростання ролі англійської мови у формуванні ключових та професійних компетенцій студентів-ветеринарів зумовлено розширенням міжнародних міжуніверситетських зв'язків. Освітні стандарти останніх років відображають заміну основної парадигми: акцент змістився парадигми набуття знань на

компетентісну; ставиться завдання цілеспрямовано формувати загальнокультурні та професійні компетенції через посилення міждисциплінарних зв'язків і підходів до процесу навчання, використання сучасних інформаційних технологій, моделювання ситуацій професійного спілкування тощо.

Для дисциплін, пов'язаних з іноземними мовами, завдання ускладнюється необхідністю формування не лише мовних навичок та умінь, а й активно сприяти розвитку професійних навичок, причому не просто комунікативних, а саме навичок професійного спілкування. У зв'язку з цим актуалізується проблема ефективних шляхів формування професійних компетенцій у студентів вищих навчальних закладів значною мірою актуалізується.

У сучасному суспільстві успішний випускник повинен мати певний рівень професійної компетентності. Професійна компетентність складається з ділових і особистісних якостей фахівця, його знань, умінь, навичок, досвіду, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності, вміння аналізувати та прогнозувати результати роботи. Професійна компетентність для будь-якої професії складається з певного набору універсальних та фахових компетентностей. Ефективне здійснення практичної ветеринарної діяльності передбачає володіння такими компетенціями:

- організація та управління ветеринарною діяльністю, оцінка ветеринарної діяльності;
- комунікативні навички та здатність до навчання впродовж життя;
- відповідальність за прийняті рішення у сфері професійної діяльності;
- пошук та впровадження інновацій.
- соціальна відповідальність та дотримання законодавства та правових норм;
- етика ветеринарної діяльності
- професійний аналіз ветеринарних проблем, широта і глибина знань та їх осмислене застосування з урахуванням з урахуванням специфіки конкретної ситуації;

Основна частина перерахованих компетенцій формується в процесі вивчення спеціалізованих дисциплін. Однак їх формування було б неповним без вивчення загальноосвітніх дисциплін. У перелік дисциплін, які допомагають розвивати вищезазначені компетенції, входять загальноосвітні дисципліни поряд з профільними: філософія, педагогіка і психологія, правознавство, українська мова, іноземна мова. Успішна професійна діяльність неможлива без володіння комунікативними навичками. Під комунікативними навичками ми розуміємо готовність до ефективної усної та письмової комунікації в процесі своєї професійної діяльності, в тому числі іноземною мовою. Професійна спрямованість викладання іноземної мови дозволяє розвивати не лише комунікативні навички, а й допомагає у розвитку багатьох інших компетенцій. Студенти отримують знання, які знадобляться їм у майбутній діяльності, досвід подолання перешкод і досягнення важливих цілей, вчать вирішувати професійні проблеми, а не тільки приймати ефективні рішення.

Для досягнення цієї мети викладачам іноземних мов необхідно використовувати різноманітні засоби навчання, технології та методи, роблячи їх особистісно значущими та професійно орієнтованими. Інтернет-ресурси, мультимедійні програмні засоби як сучасні педагогічні технології навчання виховання, активні та інтерактивні методи. Смарт-освіта, яка на сучасному етапі має неабиякий розвиток, використовує весь контент доступний в Інтернеті. Інтернет-ресурси, де представлений не тільки текстовий матеріал, а й є багато можливостей для збагачення словникового запасу та моделювання реальних ситуацій професійного спілкування, стали найдоступнішим джерелом спілкування, стали найдоступнішим джерелом професійно значущої автентичної літератури. Використання цих джерел з урахуванням методики викладання іноземної мови, значно підвищує ефективність навчально-виховного процесу, формує соціально значущі якості для професійної діяльності. Професійна спрямованість навчання іноземної мови дає можливість повноцінно і гармонійно розвивати компетенції студентів, які є важливими для особистого та професійного успіху. професійного успіху. У процесі вивчення іноземної мови у студентів формуються наступним навичкам: 1) аналізувати та узагальнювати знайдену інформацію; 2) працювати індивідуально, в парі та в команді; 3) засвоїти вміння давати правильну оцінку та критику;

4) сприймати різноманітність та міжкультурні відмінності; 5) виявляти толерантність; 6) обирати відповідну до ситуації модель поведінки. Для студентів немовних вишів найбільшу складність становить розвиток міжособистісних компетенцій, які є передумовою успішної професійної діяльності. Необхідно навчити студентів висловлювати почуття і ставлення, критично мислити, бути толерантними, а також працювати в групах, брати на себе соціальні та етичні зобов'язання брати на себе соціальні та етичні зобов'язання. Доцільніше використовувати різні типи підручників і навчальних посібників, концептуально поєднувати їх, обов'язково підключати аудіювання, візуалізувати навчальний матеріал; це допомагає учням не тільки лише розвивати рецептивні навички сприйняття іншомовного мовлення, а й спостерігати за стилем поведінки носіїв мови, що відповідає поведінки носіїв мови відповідно до ситуації спілкування.

Отож, професійна та комунікативна компетентності складаються з набору компетенцій, формування яких відбувається за допомогою різних дисциплін навчального плану. Викладання іноземної мови є невід'ємною частиною процесу формування успішного у майбутньому фахівця. Успішно реалізоване навчання іноземної мови дозволить випускникам університету стати конкурентоспроможними та гідними громадянами суспільства в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горбань О.Д. Інтегрований підхід до вивчення іноземної мови у ЗВО. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2020. № 1 (19). С. 144–148.
2. Про ветеринарну медицину: Закон України офіц. текст: за станом на 15 січня 2014 року. Паливода А. В., 2014. 92 с.
3. Береза В. І. Методика навчання ветеринарних дисциплін. Аграрна освіта, 2009. 193 с.

УДК 37.091.12

ОРДИНА Л.Л., канд. пед. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

larisaorduna@ukr.net

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У тезах висвітлено структурні компоненти методичної системи формування креативної компетентності студентів у ЗВО, закономірності, провідні методи та критерії визначення рівня сформованості креативної компетентності студентів.

Ключові слова: креативна компетентність, творчість, евристичний метод.

ORDINA L. candidate of pedagogical sciences

Bila Tserkva national agrarian university

FORMATION OF CREATIVE COMPETENCE OF STUDENTS IN AN INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION

The theses highlight the structural components of the methodical system of forming students' creative competence in higher education institutions, regularities, leading methods and criteria for determining the level of formation of students' creative competence.

Key words: creative competence, creativity, heuristic method.

Сьогодні перед закладом вищої освіти в Україні стоїть завдання підготовки нового покоління фахівців, які розуміють значущість і готовність виявити власні творчі здібності у професійній діяльності. У сучасній вищій освіті спостерігається поглиблена увага до компетентностей, пов'язаних із нормативними аспектами освітньої діяльності. Тим часом, недостатньо розробленими є компетентності, пов'язані з інноваційною діяльністю

особистості та розвитком її творчих здібностей.

Методологічною основою дослідження є ідеї компетентнісного підходу (Н. Бібік, Г. Гавришак, О. Овчарук, Л. Пильгун, О. Пометун, І. Родигіна, К. Савченко, С. Сисоєва, О. Ситник, Г. Терещук, Н. Фоменко та ін.). Проте, відсутність у закладі вищої освіти методичної системи, що забезпечує формування креативної компетентності студентів веде до недостатньої змістовної професійної підготовки студентів.

Креативна компетентність студента є інтегральною багатофакторною якістю особистості, що зумовлює на професійній основі розвиток творчих здібностей та саморозвиток власних творчих здібностей студентів. Структура креативної компетентності проявляється у специфічних компонентах: культурологічному, психолого-педагогічному, методичному, які не зводяться тільки до знань, умінь, навичок, а визначають ще й властивості особистості встановлювати зв'язки між знаннями та ситуацією, формувати процедуру творчого вирішення поставленого завдання, досвід емоційно-ціннісних відносин [1].

Методична система формування креативної компетентності студентів ЗВО – це сукупність взаємопов'язаних елементів: мети, змісту, форм, методів та засобів навчальної діяльності, спрямованих на саморозвиток, самовдосконалення особистості при діалектичній взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що передбачає набуття професійних та особистісно-значимих аспектів, затребуваних суспільством.

Методична система формування креативної компетентності студентів є складною, відкритою, дисипативною, само організованою, далекою від рівноваги, оскільки творча діяльність передбачає певну спонтанність свого прояву, несвідомі імпульси. Ця система вимагає постійної енергії ззовні, яка внаслідок м'якого резонансного керування не призведе до деструкції.

Формування креативної компетентності студентів досягається лише за умови послідовного, поетапного (спіралеподібного) проходження студентами стадій (репродуктивної, активізуючої, інтегративної, творчої) і супроводжується більш ціннісною якістю, яку набуває студент у процесі особистісної та професійної досконалості [2].

Провідні методи формування креативної компетентності, які передбачають як традиційне, так і інноваційне їх використання:

- евристичний (метод «мозкового штурму», евристичні питання, інверсія, емпатія, синектика);
- дослідницький (метод проєктів, кейсів (ситуацій), освітньої подорожі, метод критичного моделювання, експеримент, спостереження);
- рефлексивний (порт фоліо).

Реалізації системи сприяють предметні креативні технології (проблемні лекції, лекції-візуалізації, «сократівські» діалоги, дебати, майстерні побудови знань, ділові ігри, круглі столи, дискусії), авторські методики (розвиток творчих здібностей студентів, методики написання твору-асоціації, твори-есе) [3].

Критеріями визначення рівня сформованості креативної компетентності студентів є: прагнення задоволення потреби в самоактуалізації, самореалізації, саморозвитку через професійно-творчу діяльність; здатність до визначення творчої задачі для успішного здійснення власної професійної діяльності.

Закономірності формування у студентів креативної компетентності включають: етапність переходу від наслідування у своїй діяльності креативним зразкам до творчості; перехід від інтуїтивної дії в ситуації невизначеності до усвідомленого вибору рішення.

Отже, формування креативної компетентності забезпечує ефективність та результативність професійної діяльності, надає можливість успішної соціалізації особистості, сприяє розвитку позитивної мотивації до подальшого самовдосконалення та саморозвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ілляхова М. В. Креативна компетентність науково-педагогічного працівника: теоретично-методологічний аналіз. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук пр. Запоріжжя: КПУ, 2018. Вип. 61. 188 с. Т. 1. С. 70–75.
2. Ткаченко Л.І. Креативність і творчість: сучасний контент. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2014. № 9–10 (28–29). С. 32–35.
3. Білозерська Г.О., Гаврилюк О.А., Засипкіна Л.А., Твердохліб Н.В. Проблема формування творчої особистості та креативності майбутнього фахівця мистецького спрямування. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки. 2020. Вип. 77. С. 51–54.

УДК 159.92:37.091.212:63

ПОНОМАРЕНКО Т.І., д-р філософії

Білоцерківський інститут економіки та управління

ДОРОШЕНКО І.В., ст. викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

solovei24081994@gmail.com, i0679291924@ukr.net

ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті досліджується психологічне благополуччя студентів аграрних спеціальностей в умовах війни. Підкреслюється вплив стресу, економічних труднощів та небезпеки на їхній психічний стан. Особлива увага приділяється складовим благополуччя, таким як самоактуалізація та суб'єктивне задоволення життям.

Ключові слова: психологічне благополуччя, задоволеність життям, студенти, аграрні спеціальності.

PONOMARENKO T., doctor of philosophy

Bila Tserkva institute of economics and management

DOROSHENKO I., senior lecturer

Bila Tserkva national agrarian university

PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF AGRICULTURAL STUDENTS

The article examines the psychological well-being of students of agricultural specialties in the conditions of war. The impact of stress, economic difficulties and danger on their mental state is emphasized. Particular attention is paid to components of well-being, such as self-actualization and subjective satisfaction with life.

Key words: psychological well-being, life satisfaction, students, agricultural specialties.

В умовах війни українці стикаються з численними соціально-економічними та гуманітарними викликами, що значно впливають на всі аспекти життя, включаючи фізичне та психічне здоров'я. Студенти аграрних спеціальностей є важливою складовою майбутньої робочої сили України, оскільки сільське господарство залишається ключовою галуззю економіки. Проте, військові дії, економічні труднощі та вимушена мобільність спричинили глибокі зміни у способі життя молоді, а також у структурі їхньої освіти.

Відтак, психологічне благополуччя студентів є фундаментом для їхнього успішного навчання, професійного зростання та особистісного розвитку. Під час війни студенти зіштовхуються з постійним стресом, пов'язаним із небезпекою для життя, переживанням втрати близьких, невизначеністю майбутнього та фінансовими труднощами. Це підвищує ризик розвитку тривожних розладів, депресії, посттравматичного стресового розладу (ПТСР) та інших психологічних проблем. У цьому контексті дослідження психологічного благополуччя студентів аграрних спеціальностей набуває особливого значення.

Так, сутністю та різновидами благополуччя особистості займались Н. О. Батурін, Н. Бредбурн, Ж. П. Вірна, А. В. Вороніна, П. П. Фесенко, Т. Д. Шевеленкова, О. С. Ширяєва та ін.; структуру психологічного благополуччя досліджували Л. В. Жуковська, Л. В. Куліков, В. О. Хащенко, Р. М. Шаміонова та ін.; питаннями ресурсів та чинників переймались Н. Бредбурн, І. А. Джидар'ян, Т. Ю. Іванова, Н. В. Каргіна, Л. В. Куліков, Д. О. Леонтьєв, Р. М. Шаміонов; задоволеність життям та її характеристики є у працях Ж. П. Вірна, Г. М. Зараківський, А. В.

Курова, С. Д. Максименко, Т. М. Титаренко; формування психологічного благополуччя та його взаємозв'язки з рисами особистості поєднані у працях А. В. Вороніна, О. А. Ідобаєва, Л. Б. Козьміна, П. П. Фесенко, Т. Д. Шевеленкова, О. С. Ширяєва.

Психологічне благополуччя людини розглядається як складне психічне утворення, яке проявляється у переживанні змістовної наповненості та цінності життя, відчутті задоволення життям та собою, досягненні актуальних мотивів і потреб особистості у перспективі соціально-значущої мети та позитивній оцінці власного існування [1, с. 52].

При цьому, компонентами психологічного благополуччя, на думку Ю. М. Олександрова є: ресурсний (особистісна зрілість); процесуальний (самоактуалізація); результативний (психологічне благополуччя особистості); структурний (гармонія особистості); оціночний (суб'єктивне благополуччя) [2].

Так, нами було проведено емпіричне дослідження на базі Білоцерківського національного аграрного університету восени 2024 року. В експерименті взяли участь 46 студентів (28 чоловіків, 18 жінок), віком 18 – 50 років. Спершу, ми встановили, що 30% учасників дослідження оцінили рівень свого психологічного благополуччя на середньому рівні і 70% - на високому. Далі, за допомогою методики «Шкала психічного благополуччя Ворик-Единбург» (Warwick Edinburgh Mental Well-being Scale, WEMWBS) ми об'єктивно дослідили рівень психологічного благополуччя студентів. Результати зазначені на рисунку

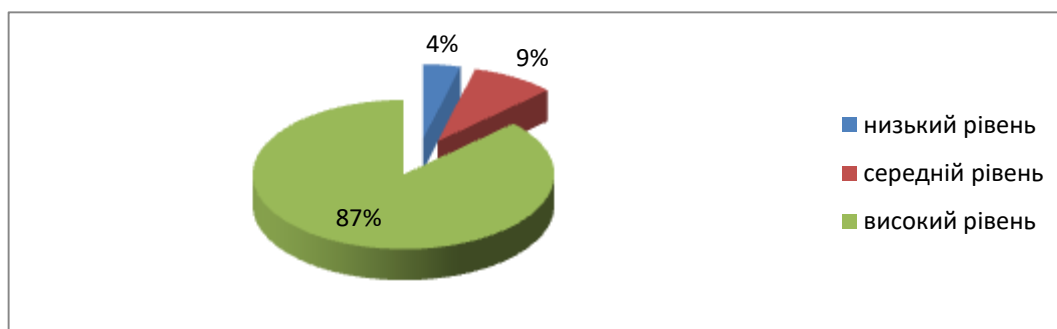

Рис. Показники психологічного благополуччя студентів.

З діаграми видно, що лише 4% (2 особи) мають низькі показники психологічного благополуччя, що, на нашу думку, може бути зумовлено складними життєвими ситуаціями в яких опинилися студенти. 9% (4 особи) показали середні показники і 87% (40 осіб) продемонстрували нам високий рівень психологічного благополуччя.

Наступним кроком, ми попросили студентів оцінити їх рівень задоволеності життям. Так, 17% студентів повідомили про середній рівень і 83% - про високий рівень задоволеності життям. Також за допомогою методики «Індекс задоволеності життям (LSIA)» ми об'єктивно дослідили цей феномен. Результати представлені в таблиці нижче.

Таблиця – Показники задоволеності життям студентів

Назва шкали	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Загальний рівень	17%	30%	53%
Інтерес до життя	46%	40%	14%
Послідовність у досягненні цілей	30%	40%	30%
Узгодженість між поставленими та досягнутими цілями	40%	30%	30%
Позитивна оцінка себе та власних вчинків	14%	40%	46%
Фон настрою	18%	52%	30%

Варто зазначити, що за тлумаченням методики інтерес до життя показує ступінь ентузіазму, захопленого ставлення до звичайного повсякденного життя. Послідовність у досягненні цілей – висока оцінка свідчить про рішучість і стійкість у досягнення цілей,

низька — про пасивне примирення з життєвими невдачами, покірне ухвалення всього, що приносить життя. Щодо узгодженості між поставленими та досягнутими цілями, то високі показники свідчать про переконаність людини в тому, що вона досягла або здатна досягти тих цілей, які вважає для себе важливими. Позитивна оцінка себе та власних вчинків – сюди належить оцінка людиною своїх зовнішніх та внутрішніх якостей. Високий бал свідчить про високу самооцінку. А фон настрою відображає суб'єктивне задоволення та ступінь оптимізму, задоволення від життя.

Таким чином, дослідження психологічного благополуччя студентів аграрних спеціальностей в умовах війни є вкрай актуальним, оскільки воно допоможе не лише оцінити поточний стан молоді, але й сприятиме розробці програм підтримки, що забезпечать стійкість до стресу та сприятимуть їхньому успішному навчальному та професійному шляху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каргіна Н. В. Ресурси та чинники психологічного благополуччя особистості: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.01. Одеса, 2018. 241 с.
2. Олександров Ю. М. Саморегуляція як чинник психологічного благополуччя. Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Психологія. 2009. № 32. С. 175–179.

УДК 378:316.77

КАРПЕНКО С.Д., канд. філол. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
svitlanka_nova@ukr.net

ПРОБЛЕМИ ПОГЛЯДІВ НА ПІРАМІДУ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ

Висвітлено питання ефективності застосування інтерактивних методів навчання. Акцентовано увагу на поширенні поглядів П.Фрейде стосовно переходу сучасної освіти від ідеї «накопичення» до «проблемно-визначальної».

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, П.Фрейде, піраміда ефективності засвоєння знань.

KARPENKO S., candidate of philological sciences
Bila Tserkva national agrarian university

PROBLEMS OF VIEWS ON THE PYRAMID OF KNOWLEDGE ACQUISITION EFFICIENCY AND ITS APPLICATION

The question of the effectiveness of the use of interactive teaching methods is highlighted. Attention is focused on the spread of P. Freud's views regarding the transition of modern education from the idea of "accumulation" to "problematic-determining".

Key words: interactive learning methods, P. Freide, pyramid of efficiency of knowledge acquisition.

Інтерактивні методи навчання у нашому часі охоплюють усі ланки освіти – від дошкільних, шкільних до закладів вищої освіти і, навіть, курсів підвищення кваліфікації для слухачів різних вікових категорій. Найефективнішими методами навчання стають рольова гра, командне проектування, пошук проблем сьогодення та способів їх вирішення, тощо. Спираючись на думки бразильського вченого Пауло Фрейре, висловлені у книзі «Педагогіка пригноблених» [1] (коментарі [2, 3, 4]), погодимось, що освіта, яка сповідує ідею «накопичення» (ще відома як «банківська освіта») має бути змінена на «проблемно-визначальну» не лише у проміжку школи, а повністю охопити всю систему. За словами вченого, «людина досягає вільного особистого розвитку лише в результаті рівноправного діалогу, в якому вона має право й можливість «мовити своє слово» про навколишній світ і перетворювати цей світ завдяки критичному сприйняттю дійсності» [1]. Завдання доволі складне, зважаючи на те, що важливим компонентом такої освіти має бути досвід. І саме

обмін досвідом учасників навчального процесу гарантує успіх для вирішення поставлених завдань, здобуття нових знань та вміння застосовувати їх на практиці.

Відомою для всіх освітян є піраміда ефективності засвоєння знань, де відсоток найнижчий на лекційних заняттях – 5%, далі читання – 10%, зорове і слухове сприйняття – 20%, демонстрація – 30%, групова дискусія – 50%, практичні вправи 75% і найефективніший спосіб навчання – практика (або навчання інших) – 90%. Якщо переглядати відомі інтерактивні методи навчання, то переважаючими там є саме різноманітні групові дискусії, а такий метод як «практичні вправи» потрапляє до переліку застарілих. Чи варто відмовлятися від класичних збірників завдань з різних дисциплін та практикумів? Погодимось, що ні. Чи варто відмовлятися від лекційних способів викладу навчального матеріалу? Знову, ні.

Проаналізуємо з чого складається сучасна лекція. Лекція – це слухове сприйняття інформації (5%). До неї додається презентація – зорове сприйняття (20%) та демонстрація – (30%). Далі обговорення почутого і побаченого, що може відбуватися і під час лекції, і по її закінченню – (близько 50%, тому що це не зовсім відповідає вимогам щодо методу «групова дискусія»).

Отже, можемо зробити висновок, що сучасне лекційне заняття пропонує здобувачам освіти засвоєння знань на 50%.

Наступним аспектом, що суттєво впливає на наші знання та досвід є самоосвіта. Яка має такі компоненти: читання – 10%, демонстрація (перегляд відео матеріалів) – 30%, практичні вправи – 75%. Тобто, якщо викладач формує посібник з вправами та завданнями, спрямованими на самостійне вивчення певних питань окремої теми, він має чітко розуміти усю послідовність дій студента, щоб не переобтяжувати завдання і не звести його до формального підставлення даних у відомий алгоритм. Тут звісно потрібно роз'яснення щодо особливості навички, яку запропоновано набути, або короткий її опис з метою розуміння здобувачем освіти що має бути результатом. Наприклад, якщо ми хочемо спекти хліб, то ми чітко уявляємо його по завершенню всіх наших дій, не зважаючи на те, що наші дії – починаючи від підбору потрібних продуктів відповідно до рецептури та супровідних дій замішування тіста, аж до формування кінцевого виробу та його випікання, – часто не відповідають стандартному процесу на виробництві.

Отже, застосування інтерактивних методів навчання пов'язується із особливостями набуття сучасного професійного та життєвого досвіду. Встановлення співвіднесеності між теорією і практикою. Методи «дебатів» (аналіз та обговорення проблеми, яка не має простого вирішення) та «рівного навчання» (або «рівний-рівному», що може бути як соціальна рівність, вікова, професійна, тощо), на нашу думку, найкраще можуть зреалізувати поставлені навчальні завдання, гарантувати засвоєння знань здобувачами освіти на достатньому та високому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фрейре Пауло. Педагогіка пригноблених. Пер. з англ. О. Дем'янчук. Київ : Юніверс, 2003. 166 с.
2. Фрейре Пауло. Педагогіка свободи: етика, демократія і громадянська мужність / пер. з англ. О. Дем'янчук. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2004. 122 с.
3. Kirkendall Andrew. J. Paulo Freire and the cold war politics of literacy. University of North Carolina Press, 2010. 246 p.
4. Taylor Paulo. The texts of Paulo Freire. Buckingham: Open University Press, 1993. 169 p.

УДК 81'27-047.22:351.858:355.02

ЦВИД-ГРОМ О.П., канд. філол. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
e-mail: Tsvidgrom@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Проаналізовано особливості формування соціолінгвістичної компетенції, яка є складовою загальної

комунікативної компетенції, допомагає зорієнтуватися у мовленнєвій ситуації, оскільки відноситься до знань і вмінь застосовувати ці знання під час спілкування в актуальній комунікації.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, комунікація, мовленнєва ситуація, мовні одиниці, національно-культурний компонент

TSVID-HROM O., candidate of philological sciences
Bila Tserkva national agrarian university

SOCIOLINGUISTIC COMPETENCE AS A MARKER OF NATIONAL IDENTITY IN THE CONDITIONS OF WAR

The peculiarities of the formation of sociolinguistic competence, which is a component of general communicative competence, helps to navigate the speech situation, as it refers to knowledge and the ability to apply this knowledge during communication in actual communication, are analyzed.

Key words: sociocultural competence, communication, speech situation, language units, national and cultural component

В умовах сучасних викликів, зокрема – масові міграційні процеси за кордон, зумовлені воєнною агресією, активізували соціолінгвістичну компетенцію, що пов'язана зі знаннями та вміннями, необхідними для здійснення соціального аспекту використання мови. Соціолінгвістична компетенція пов'язана з лінгвістичними маркерами соціальних стосунків, правилами ввічливості, виразами народної мудрості, відмінностями у реєстрах мовлення, діалектами та акцентами [1, с.314]. Соціолінгвістична компетенція є складовою загальної комунікативної компетенції, яка допомагає зорієнтуватися у мовленнєвій ситуації, оскільки відноситься і до знань, і до вміння застосовувати ці знання під час спілкування в актуальній комунікації.

Соціолінгвістична компетенція – це здатність здійснювати вибір мовних форм, використовувати і перетворювати їх відповідно до контексту. Весь комплекс соціолінгвістичних проблем, на думку М.П.Кочергана, «у загальному вигляді можна звести до таких питань: 1) як соціальний чинник впливає на функціонування мов; 2) як він відображається на мовній структурі; 3) як мови взаємодіють» [2, 176].

Соціолінгвістика вивчає обумовленість мовних явищ і мовних одиниць соціальними факторами: з одного боку – умовами комунікації (місцем, часом, учасниками, цілями і т.д.), а з іншого – звичаями, традиціями, особливостями суспільного та культурного життя.

Соціолінгвістична компетенція стосується соціокультурних умов користування мовою – правил і норм поведінки, прийнятих у різних культурах.

Процес формування соціолінгвістичної компетенції – складна за структурою категорія і включає такі основні компоненти: систему енциклопедичних країнознавчих знань про країну, мова якої вивчається; систему знань про національно-культурні особливості та реалії країни; знання національно-культурного компонента мови, що вивчається; систему мовленнєвих і комунікативних умінь і навичок.

Компоненти соціолінгвістичної і соціокультурної компетентності як цілісної системи взаємозв'язані, між ними складно встановити чітку межу. З метою їх формування у процесі оволодіння українським професійним мовленням необхідно створити такі умови навчання, які б відтворювали процес реального спілкування, слугували механізмом соціальної взаємодії та сприяли засвоєнню норм і моделей мовленнєвого спілкування, притаманних соціуму країни.

Формування соціокультурної компетенції розглядається як процес засвоєння культурних і духовних цінностей свого та інших народів; норм, які регулюють стосунки між поколіннями, статями, націями, сприяють естетичному і морально-етичному розвитку.

Соціокультурна компетенція містить лінгвокраїнознавчі та лінгвополікультурні знання, уміння співвідносити мовні засоби з мовленнєвою ситуацією шляхом засвоєння відповідних фреймів, уміння організувати мовленнєве спілкування з урахуванням соціальних норм поведінки (внутрішньокультурних, міжкультурних).

Використання матеріалів культурологічного спрямування формує ціннісні, етичні й логічні параметри особистості, підвищує інтерес і глибину розуміння навчального предмета, розширює знання про національний характер, суспільно-державний устрій, історико-культурний досвід України, здобутки в галузі освіти, культури, про особливості побуту, традиції, звичаї, відомості про особливості розвитку націй, народностей загалом. Сюди відносяться знання мовних одиниць із національно-культурним компонентом семантики та вміння використовувати відповідно до соціально-мовленнєвої ситуації фразеологізми, усталені етикетні вислови, безеквівалентну лексику (топоніми, назви об'єктів фізичної географії, назви складових частин країни (регіонів), назви міст, вулиць, антропоніми, етнографічні реалії, звичаї та традиції, свята, суспільно-політичні реалії, реалії системи освіти, культури, мистецтв та їх діячів, засобів масової інформації).

Формування соціолінгвістичної компетенції є нелегким завданням, воно потребує розробки інноваційних технологій, форм і методів навчання. Необхідно не лише відображати відповідний соціолінгвістичний матеріал, але й організувати його опрацювання так, щоб формувати у студентів позитивне ставлення до іншомовної культури, навчити їх бачити спільне і різне у своїй і чужій культурах, поважати традиції, культуру, звичаї країн мов, що вивчаються, сприймати їх як рівноправно існуючі поняття поряд з їхньою рідною культурою.

Таким чином, соціолінгвістична компетенція є прагматичним компонентом комунікативної компетенції, що віддзеркалює функційні та соціальні характеристики використання мови. Соціолінгвістична і соціокультурна компетентності взаємозв'язані і є складовими загальної комунікативної компетенції. Соціолінгвістична компетентність враховує здатність розпізнавати лінгвістичні маркери – лексичні, граматичні, фонетичні особливості мовлення, вокальні характеристики, екстралінгвістичні засоби тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковбанюк М. Формування соціолінгвістичної компетенції (СКЛ) як складника комунікативної мовної компетенції. Наукові записки. Філологічні науки. 2011 Випуск 86. С. 311–319.
2. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. К.: Видавничий центр «Академія», 1999. 288 с.

УДК 81-11(477)''19''

БЕРЕГОВЕНКО Н.С., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЙ ЛЕКСИЧНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ОЦІНОЧНОГО СУДЖЕННЯ

Визначено, що найширше розмаїття способів вираження оцінних суджень представляє лексичний рівень мови. Проаналізовано різні класифікації оціночних прикметників за різними шкалами. Встановлено групи прикметників з частково етичною оцінкою. Окреслено лексико-семантичні поля оціночних дієслів, такі як: дієслова-індикатори, дієслова-репрезентанти, тобто ті, що експлікують оцінку, дієслова-зв'язки, модальні дієслова.

Ключові слова: оцінка, категорія оцінки, прикметник, дієслово, прислівник, лексико-семантичне поле.

BERENOVENKO N., assistant

Bila Tserkva national agrarian university

APPROACHES TO THE CLASSIFICATION OF LEXICAL EXPRESSIONS VALUE JUDGMENT

It has been determined that the widest variety of ways of expressing evaluative judgments is represented by the lexical level of language. Different classifications of evaluative adjectives on different scales are analyzed. The groups of adjectives with partially ethical evaluation are identified. The lexical and semantic fields of evaluative verbs are outlined, such as: indicator verbs, representative verbs, i.e. those that express evaluation, linking verbs, modal verbs.

Key words: evaluation, evaluation category, adjective, verb, adverb, lexical semantic field.

Прикметник бере участь у формуванні аксіологічного світогляду, що представляє собою сукупність оцінних, якісних, культурно–світоглядних характеристик, які зображуються в особливій взаємодії різноманітних засобів мовної виразності. Багатозначність та абстрактність оцінних прикметників дозволяють висловлювати максимальну кількість значень як суб'єктивних, так і об'єктивних, що дає підставу вважати, що прикметники є найбільш уживаним і нейтральним засобом вираження оцінки. Люди оцінюють своє минуле і сьогодення, зовнішній вигляд і поведінку особистості, форму і розміри різних предметів, речей, тривалість і частоту подій, ступінь складності завдань і т. д. Оцінна інтерпретація обставин та предметів є однією з найважливіших видів розумово-мовленнєвої діяльності в повсякденному житті особистості. В оцінювальному висловлюванні оратор виділяє саме те, що він вважає актуальним на даний момент, в результаті чого об'єктивна реальність розглядається людиною з точки зору її оцінного характеру – добро і зло, правда і брехня, справедливість і несправедливість, користь і шкоду, краса і потворність. Наприклад: *handsome, glorious, pretty, sensible, marvelous, imaginative, good.* І все це стає можливим висловити за допомогою оцінних прикметників [5, с. 165].

Найбільш широке розмаїття способів вираження оцінних суджень представляє лексичний рівень мови, як було зазначено вище. Ми небезпідставно можемо визнати прикметник основною частиною мови, що виражає оцінку частіше за інших [3]. Прикметники можуть бути класифіковані як в залежності від підстави, так і від об'єкта оцінки. Здебільшого це буває особа, рідше – предмет або явище. Існує кілька класифікацій суб'єктивних прикметників, які характеризують особи: особливо серед них виділяються група оцінки (*terrible, amiss, primely*), група властивостей, що виявляються стосовно іншої особи (*polite, kind, rude*), і група оцінки особи, володіє ознакою з точки зору ставлення певної особи до іншої особи [1, с. 85].

Не існує єдиної класифікації оціночних прикметників, тому що їх різні види можуть мати різні підстави і утворювати різні шкали: естетичні (*briliant / awful*), утилітарні (*fit / unsuitable*), сенсорні (*tasty / tasteless*), емоційні (*nice / unpleasant*) та інші. Слід зазначити, однак, що кожна з подібних класифікацій характеризується високим ступенем абстрактності, а також індивідуальна. Остання властивість пов'язане з тим, що будь-яка об'єктивна ознака предмета може пересуватися за оціночною шкалою в залежності від суб'єкта оцінки [3].

Так, наприклад, Д. В. Касинець усі прикметники з частковою етичною оцінкою розділяє на наступні групи:

1. Прикметники, зв'язані з характеристикою чесності/нечесності, наприклад: *bribeless, conscientious, faithful/corrupt, deceitful, treacherous, honest, direct, guileless, truthful, virtuous, dishonest, sly, unscrupulous, affected, untruthful, smarmy.*

2. Прикметники, які вказують на ставлення до людей, наприклад: *benevolent, compassionate, soft-hearted, hard-hearted, hostile, inhumane, sweet, kind, friendly, soft, generous, bounteous, benign, formal, arrogant, delicate, correct, noble, pleasant, unfriendly.*

3. Прикметники, які виражають відношення до себе, наприклад: *selfless, self-sacrificing/self-loving, conceited, assertive, helpful, self-confident, self-assured, extrovert.*

4. Прикметники, які характеризують культуру поведінки, наприклад: *courteous, polite, reverential/foulmouthed, impudent, rude, right, impolite, well-mannered, well-behaved, civil, tolerant, ill-mannered, patient, impatient, insolent, gentle, intemperate, hysterical, aggressive.*

5. Прикметники, які називають вольові якості, наприклад: *courageous, dauntless, staunch/dispirited, hen-hearted, milk-livered, barbaric, violent, rough, wild, antisocial.*

6. Прикметники, які пов'язані з вираженням моральних почуттів, наприклад: *contemptuous, envious, hateful, revengeful, moral, immoral, shocking.*

7. Прикметники, які означають відношення людини до праці, наприклад: *assiduous, laborious/idle, sluggish, diplomatic, high-minded, cheerful, communicative.*

8. Прикметники, які характеризують взаємовідношення між чоловічою та жіночою статями, наприклад: *chaste, virtuous/dissolute, lewd* [4, с. 314].

Найрозповсюдженіша функція прислівника це, звичайно, надання характеристики дії, яка виражена дієсловом. Прислівники, що виражають оцінку здатні охарактеризувати: ознаки діяльності, поведінку людини, психоемоційний та фізичний стан людини, ставлення до навколишнього світу. Наприклад: *fortunately, naturally, luckily, interestingly, oddly* [5, с. 165].

Дієслова є одним із найважливіших засобів вираження оцінки, тому що з їх допомогою з'являється можливість надавати аксіологічну оцінку (добре–погано) та деонтичну оцінку (повинен – не повинен). Краще за все передають оцінку стилістично забарвлені та модальні дієслова. Найбільш вживаними є такі оціночні дієслова: *to think, to hope, seem, should, must, might, to love, to suppose, to worry, to agree, to feel, to find, to believe, to smile, to thank, to rush, to wish, to surprise, to enjoy, to laugh, to admit, to respect, to waste, to consider, to support, to sigh, to doubt* [5, с. 166].

Дослідниця О.В. Малярчук виділила наступні варіанти семантичного дієслівного поля «оцінка»:

- дієслова-індикатори, тобто ті, що наголошують на оцінці;
- дієслова-репрезентанти, тобто ті, що експлікують оцінку;
- дієслова-зв'язки;
- модальні дієслова [8, с. 193].

До першої групи дієслів-індикаторів, що входять до лексико-семантичного поля (ЛСП) «оцінка» дослідниця відносить дієслова, які можна поділити на:

а) дієслова-індикатори мислення: *to know, to think, to believe, to suppose, to find, to consider, to realize, to see, to suggest, to understand*;

б) дієслова-індикатори мовлення: *to say, to call, to observe, to note*. Ядром ЛСП “мислення” вважаємо дієслово *toknow*. Ядром ЛСП “мовлення” – дієслово *tosay* [8, с. 193].

До другої групи відносимо (дієслова-репрезентанти) ми відносимо дієслова з наявною диференційною семою оцінки, наприклад: *tolike, tohate*. Оскільки в плані змісту оцінка поділяється на позитивну (меліоративну) та негативну (пейоративну), то ці дієслова є характерними дієсловами-репрезентантами категорії оцінки. Вони виражають експліцитну оцінку, оскільки їхній структурі притаманна оцінна сема. Дієслово *tolike* містить у собі позитивну оцінку і є ядром ЛСП не за частотністю вживання, а за вагомими семантичними ознаками. Це дієслово є найзагальніше за значенням, означає не занадто сильне і глибоке почуття, що має інтелектуальну та емоційну основу [8, с. 194].

До лексико-семантичного поля дієслова *tohate*, якому притаманна негативна оцінка, ми також відносимо і дієслова *todislike, todisgust, toblame, toannoy, toirritate*. Ядром ЛСП пейоративної оцінки є дієслово *tohate*, а усі інші дієслова є периферійні [8, с. 194].

До третьої групи дієслів семантичного поля “оцінка” дослідниця відносить дієслова-зв'язки. Основна формальна ознака дієслова-зв'язки, що закріплена у самій назві, визначається її основною функцією – здійснювати лексичними засобами вираження логічний зв'язок у реченні, а також у певному контексті реалізувати оцінне значення. Дієслова, що вживаються у функції зв'язки, втрачають частину свого первинного значення лексичного значення. Проаналізувавши оцінну семантику низки дієслів, ми зафіксували найуживаніші дієслова-зв'язки, що реалізують категорію оцінки, а саме: *tobe, tofeel, toseem, tohold, toget* [8, с. 195].

До четвертої групи відносимо модальні дієслова. Суть категорії модальності полягає у зіставленні змісту висловлювання з дійсністю. Модальні дієслова передають суб'єктивно-об'єктивне ставлення людини до явищ дійсності та різних зв'язків між ними, тобто до її оцінки з огляду на виявлення непевності, припущення, ймовірності, категоричності. Оцінка реалізується в таких дієсловах: *can (could), may (might), should, would, ought, shall, will, be to, be able to, must, need, dare*. До цієї групи належать також модальні структури тип: *tobe + Infinitive, tohave + Infinitive*. Окрім модальних дієслів, що виражають категорію оцінки, модусну функцію виконують також дієслова мовлення, думки, почуття, такі як: *toorder, tobelieve, toconsider, tosuppose, toask, tofeel, toseem, tolove, tohate* [8, с. 195].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Chaucer, J. (1957). *The Canterbury Tales*. *The Complete works of G. Chaucer*. Boston, Mass: Houghton Mifflin. URL: <https://quod.lib.umich.edu/c/cme/CT> (дата звернення: 10.07.2023).
2. Чосер, Джеффри. Кентерберійські оповіді / З середньоанглійської переклав і прокоментував Максим Стріха. У 2-х частинах. Частина I. Львів: Видавництво «Астролябія», 2019. 528 с.

УДК 808.5:37.016

ВЕЛИКА К.І., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

Kate-velyka@ukr.net

ВАЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ПРОФЕСІЙНИХ ТЕКСТІВ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. Проведений аналіз застосування англomовних професійних текстів у навчанні немовних спеціальностей. З'ясовано, що реалізувати метод занурення в англomовну атмосферу в аудиторії без сучасних технічних засобів і за допомогою читання професійної літератури можливий при дотриманні певних методичних кроків у навчанні іноземних мов. Даний засіб навчання є основним джерелом в отриманні професійної інформації і подальшим стимулом для саморозвитку спеціаліста.

Ключові слова: англomовні професійні тексти, засоби навчання, спілкування англійською мовою, занурення в англomовну атмосферу.

VELYKA K., assistant

Bila Tserkva national agrarian university

THE IMPORTANCE OF USING ENGLISH-SPEAKING PROFESSIONAL TEXTS IN EDUCATION OF STUDENTS WITH NON-LINGUAL MAJORITIES

Annotation. An analysis of the use of English-language professional texts in the teaching of non-linguistic specialties was carried out. It was found that implementing the method of immersion in the English-speaking atmosphere in the classroom without modern technical means and with the help of reading professional literature is possible if certain methodical steps are followed in teaching foreign languages. This educational tool is the main source of obtaining professional information and a further incentive for the specialist's self-development.

Key words: English-language professional texts, teaching aids, communication in English, immersion in the English-speaking atmosphere.

Сучасні програми навчання вищих закладів освіти тісно пов'язані з вимогами сьогодення і зорієнтовані на формуванні всіх необхідних навиків у конкурентноспроможного фахівця у будь-якій сфері діяльності. Оскільки професійне спілкування іноземною мовою є актуальним для фахівців різних галузей, дисципліна «Іноземна мова за професійним спрямуванням» включена до освітніх програм як обов'язковий освітній компонент, що навчає професійного спілкування іноземною мовою майбутніх спеціалістів, які безпосередньо або опосередковано будуть пов'язані з діловою активністю.

Дисципліна має практичне спрямування на розвиток мовної, прагматичної та міжкультурної компетенції. Основним завданням є розвиток комунікативних навиків, які активуються за допомогою інтеграції мовленнєвих умінь в рамках тематичного та ситуативного контексту.

Мета даного дослідження полягає в аналізі засобу навчання іноземної мови, який допоможе викладачу дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» реалізувати метод занурення в аудиторії без сучасних технологічних засобів і стимулювати здобувача освіти умовно опинитися у мовному середовищі з певною тематикою та розуміти ситуативний контекст. Мова йде про такий засіб занурення у мовне середовище, як читання англomовних професійних текстів у навчанні немовних спеціальностей.

Проблемі визначення ролі та змісту застосування професійно-спрямованих текстів у

навчанні іноземних мов, а також відбору необхідного навчального матеріалу, який міг би відповідати новітнім вимогам освіти, присвячували свої праці як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники. Серед них можна відзначити: Г. Барабанову, Т. Благодатну, Т.Вдовіну, Н. Гезу, М. Давидову, З. Клічнікову, К.Кузько, Р.Мілруд, О. Юркевич, Т. Хатчінсон, А. Уотерс та ін.

Метод занурення (TheCommunicativeApproach) є унікальним з точки зору сучасної методики викладання іноземних мов. Для того, щоб викладач зміг його реалізувати, заняття проводяться два – три рази на тиждень [2]. Професійна лексика із різною тематикою пояснюється іноземною мовою, наводяться приклади, демонструючи їх в живу із співрозмовником. За такою методикою всі члени навчального процесу розмовляють виключно англійською мовою протягом усього заняття і розвивається мовна здогадка. Створюється умовне англомовне середовище однакове для всіх, що стимулює до ситуативної розмови із запропонованої теми і допомагає на психологічному рівні подолати мовний бар'єр.

Здобувача освіти в умовно створених англомовних умовах заохочують використовувати попередньо засвоєні знання та мовні навички, або вивчити новий матеріал, зрозумівши його із контексту.

Засобів навчання, які допомагають реалізовувати метод занурення є безліч: навіювання, створення разом спільної історії, проєктні роботи, ситуативні діалоги, рольові ігри, групові завдання, застосування відео та аудіо записів. Однак, перед початком роботи із діалогами і після пояснення професійної лексики англійською мовою варто застосовувати англомовні професійні тексти у навчанні немовних спеціальностей. Вони також допоможуть зануритися в англомовний світ. Адже під час роботи із професійними текстами краще розкривається значення слів у різних словосполученнях і контексті, стимулюється логіка і стає зрозумілим правильне використання конкретної професійної лексики, відбувається процес мислення новими англомовними поняттями, що зрозумілі для здобувачів певної спеціальності.

Під час читання професійних текстів мовою оригіналу збільшується словниковий запас. Вивчення нових слів потребує часу, але у поступовому процесі занурення у мовну ситуацію стимулюється застосування лексики із прочитаного матеріалу. Звертається увага на граматику і фонетику англійської мови.

Е.Манжосзазначає, що читання текстів може бути засобом і метою навчання, тому що відіграє важливу роль у професійній діяльності спеціалістів після закінчення навчання, а також є основним засобом продовжувати вивчати іноземну мову [1].

Пам'ятаючи, що основним завданням дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» є активування за допомогою читання мовленнєвих навиків в рамках тематичного та ситуативного контексту, застосовуються наступні етапи навчання: вивчення вокабуляру і опрацювання передтекстових завдань, самостійне опрацювання завдань допрофесійного тексту, читання самого тексту в аудиторії, виконання аудиторних завдань для роботи із текстом (здійснення анутовання ключових фраз з тексту, для кращого його розуміння в контексті) і виконання рецептивно-репродуктивних вправ (вправи після прочитання тексту) [3].

У навчанні немовних спеціальностей із застосуванням англомовних професійних текстів є певні вимоги, які краще допомагають підібрати мовний матеріал для читання:

- 1) рівень складності повинен відповідати рівню володіння мови;
- 2) англомовний текст не повинен бути перевантажений новою професійною лексикою;
- 3) підібраний матеріал повинен відповідати темі заняття;
- 4) більшість слів повинні бути зрозумілими, а певна кількість лексики вживається із попередніх занять для повторення і кращого засвоєння знань;
- 5) об'єм тексту повинен бути достатнім для університету, але читання не займає значну частину при плануванні заняття.

У свою чергу курси TeachingEnglishonline (онлайн курси для викладачів, що проводяться CambridgeUniversityPress) рекомендують зменшити об'єм читання у вищій школі для аудиторної роботи і спланувати такі завдання для самостійної роботи. Під час

аудиторної роботи працюють з текстами невеликого обсягу, або відбувається обговорення вже прочитаного матеріалу і виконуються завдання до тексту. Якщо заняття відбувається online, створюються кімнати для розмов і обговорюється прочитаний матеріал [4].

Зробивши аналіз, можна дійти висновку, що із плином часу і розвитком новітніх технологій застосування англомовних професійних текстів залишається одним із основних і актуальних засобів для занурення у англомовне середовище на занятті з дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Правильно підібраний матеріал і доречний об'єм читання текстів допоможе досягти основної мети дисципліни. Незалежно від форми проведення занять і наявності технологічних засобів, читання текстів збільшує лексичний запас майбутніх спеціалістів, змушуючи їх мислити новими англомовними поняттями, розвиває мовну здогадку і логіку. Сформована звичка здобувача читати професійну літературу стимулюватиме до самостійної роботи із текстом у майбутній професійній діяльності і саморозвитку спеціаліста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Манжос Е. Розвиток навичок читання професійно-орієнтованих текстів у процесі навчання іноземними мовами. URL:<https://osvita.eeipsy.org/index.php/eeip/article/view/144>.
2. Слухенська Р., Іванушко Я., Назимюк Є., Мурадханян І. Особливості застосування методу «занурення» в мовне середовище в умовах дистанційного навчання. URL:<http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2022/81/50.pdf>.
3. Шевчук Т., Ясінська О. Проблема відбору текстів для професійно-орієнтованого читання при навчанні іноземної мови та її роль у формуванні професійно-орієнтованої компетентності студентів. URL:<http://philol-zbirnyk.uzhnu.uz.ua/index.php/philol/article/view/307/491>.
4. TeachingEnglishonline курси. Cambridge University Press. URL:<https://www.futurelearn.com/courses/online-tutoring>.

УДК 159.94:331.4:355.018

КЛОЧКО А.О., д-р психол. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

klochko_alla@ukr.net

ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ В ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Збереження психічного здоров'я працівників організацій є надзвичайно актуальним завданням в умовах воєнного стану. Важливим внутрішнім ресурсом особистості для подолання стресу та криз є психологічна стійкість. Виокремлено основні показники психологічної стійкості працівників організації.

Ключові слова: психічне здоров'я, психологічна стійкість, психічне благополуччя, воєнний стан.

KLOCHKO A.O., doctor of psychological sciences

Bila Tserkva national agrarian university

PSYCHOLOGICAL STABILITY AS A FACTOR OF LABOR EFFICIENCY IN AN ORGANIZATION UNDER MARTIAL LAW

Preserving the mental health of employees of organizations is an extremely important task under martial law. An important internal resource of a person to overcome stress and crises is psychological resilience. The main indicators of psychological resilience of employees of an organization are highlighted.

Key words: mental health, psychological resilience, mental well-being, martial law.

В умовах воєнного стану психологічне здоров'я працівників організацій набуває критичного значення, оскільки воно безпосередньо впливає на їхню здатність ефективно виконувати робочі обов'язки, долати стрес та підтримувати продуктивні взаємовідносини. Професійна психологічна підтримка відіграє ключову роль у збереженні працездатності колективу, розвиваючи навички подолання складних ситуацій та сприяючи згуртованості

команди. Збереження психічного здоров'я персоналу є надзвичайно актуальним завданням, оскільки воно прямо впливає на продуктивність праці, задоволеність роботою та адаптивність організації до викликів воєнного часу. Пріоритетизація психологічного благополуччя співробітників керівництвом є запорукою стабільного функціонування та досягнення стратегічних цілей організації в складних умовах.

Концепція психологічної стійкості в широкому розумінні трактується як здатність індивіда зберігати адаптивність та ефективно функціонувати в умовах несприятливих або загрозливих впливів. Охоплює ця концепція не лише досягнення позитивних результатів всупереч високому ризику, але й збереження ключових особистісних характеристик в умовах небезпеки, а також повноцінне відновлення та подальший розвиток після психотравматичних подій. Здатність не тільки протистояти труднощам, але й конструктивно їх долати, використовуючи як основу для особистісного зростання та розвитку, є ключовою складовою психологічної стійкості [1].

Ключові ознаки психологічної стійкості, виділені дослідниками, включають: менталітет уцілілого, що дозволяє індивіду діяти та досягати цілей у складних обставинах; ефективну емоційну саморегуляцію в стресових ситуаціях; внутрішній локус контролю; розвинені навички вирішення проблем, що охоплюють раціональну оцінку ситуації та пошук шляхів її оптимізації; здатність до самоспівчуття та самоприйняття; а також наявність соціальної підтримки та вміння її отримувати [2].

Розвинене самоусвідомлення та стабільне почуття ідентичності протягом життєвого шляху є фундаментальними компонентами психічного здоров'я індивіда. Фрагментарне самоприйняття та порушення відчуття цілісності особистості можуть слугувати індикаторами необхідності поглибленої оцінки психологічного стану суб'єкта.

Психологічна резильєнтність також виявляється у здатності індивіда ефективно адаптуватися та зберігати впевненість у подібних ситуативних контекстах. Наявність чітко структурованих поведінкових патернів сприяє мінімізації психоемоційного дискомфорту в процесі взаємодії з навколишнім середовищем.

Розвинена здатність до критичної саморефлексії та аналізу власних успіхів і невдач є ключовим аспектом психологічного благополуччя, забезпечуючи формування реалістичних цільових установок та сприяє вибору оптимальних стратегій їх реалізації, підвищуючи загальну ефективність діяльності індивіда.

В умовах сучасних викликів особливої уваги потребує психологічний стан працівників організацій, від яких вимагається збереження високого рівня продуктивності в екстремальних умовах. Це зумовлює необхідність активації не лише адаптаційного потенціалу індивіда, а й мобілізації додаткових регуляторних та психоемоційних ресурсів особистості.

Концепція психологічно здорового робочого середовища передбачає формування умов, що сприяють оптимізації продуктивності праці, стимулюють особистісний розвиток та забезпечують комплексне благополуччя співробітників. Така організаційна екосистема надає можливість керівництву здійснювати превентивну діагностику та мінімізацію психосоціальних та інших професійних ризиків.

Імплементация стратегій профілактики та своєчасного реагування на психологічні проблеми персоналу є ключовим фактором забезпечення оптимального психоемоційного стану працівників та підтримки високого рівня їхньої продуктивності. Це, у свою чергу, сприяє формуванню резильєнтного та ефективного трудового колективу, здатного адаптуватися до мінливих умов сучасного професійного середовища.

Таким чином, формування стресостійкості детермінується комплексом факторів, які визначають реактивність та поведінкові патерни індивідів у стресогенних ситуаціях. Стресостійкість піддається цілеспрямованому розвитку, причому первинним етапом є модифікація когнітивної оцінки проблемних ситуацій, оскільки саме суб'єктивна інтерпретація подій, а не їх об'єктивний зміст, є ключовим фактором психоемоційного реагування.

Психологічна гнучкість, адаптивність та персистентність сприяють актуалізації внутрішніх ресурсів резильєнтності через модифікацію когнітивних та поведінкових патернів. Емпіричні дослідження демонструють, що індивіди з інкрементальними імпліцитними теоріями щодо інтелекту та соціальних компетенцій виявляють нижчий рівень стресової реактивності та вищу результативність діяльності.

Для підвищення рівня стресостійкості рекомендується розвивати такі психологічні конструкти як самосвідомість, самоефективність та саморегуляція. Самосвідомість сприяє поглибленому саморозумінню та рефлексії життєвого стилю, створюючи фундамент для ефективного саморозвитку. Самоефективність корелює з оптимістичним світоглядом та впевненістю у власній компетентності щодо досягнення цілей та імплементації змін, що є ключовими компонентами резильєнтності та здатності до подолання труднощів.

У контексті подолання життєвих криз та посттравматичної адаптації критичного значення набуває здатність до психоемоційного відновлення, що передбачає розвиток навичок емоційної саморегуляції, включаючи управління афективними станами, активацію позитивних емоцій та мобілізацію вольових ресурсів. Ефективний контроль емоційного стану також відіграє превентивну роль щодо психосоматичних розладів. Враховуючи тісний взаємозв'язок між поведінковими патернами та внутрішньою мотивацією, процес саморегуляції ініціюється з усвідомлення та корекції індивідуальних установок та звичок і сприяє оптимізації адаптаційних механізмів та конструктивній діяльності в умовах, спричинених військовим конфліктом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сердюк Л. З. Самодетермінація психологічного благополуччя особистості: монографія. Київ-Львів: Вікторія Кундельська. 2021.
2. Cherry K. What Is Resilience? Verywell mind. 2022. URL:<https://www.verywellmind.com/what-is-resilience-2795059>

УДК 81'373.45:316.77:80-057.87

РЄЗНІК В.Г., ст. викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

vit.gr.rez@gmail.com

РОЛЬ СТРАТЕГІЙ НАВЧАННЯ ЧИТАННЮ ІНШОМОВНИХ ТЕКСТІВ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

У тезах автор наголошує на важливості формування та розвитку у студентів стратегії читання та розуміння навчальних іноземних текстів з метою вирішення певних труднощів у процесі читання.

Ключові слова: розуміння прочитаного, контекст, автентичні тексти, стратегії читання.

RIEZNIK V.G., senior lecturer

Bila Tserkva national agrarian university

THE ROLE OF LEARNING STRATEGIES FOR READING FOREIGN LANGUAGE TEXTS IN THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN PHILOLOGY STUDENTS

In the thesis the author emphasises the importance of forming and developing students' strategies for reading and understanding academic foreign language texts in order to solve certain difficulties in the reading process.

Key words: reading comprehension, context, authentic texts, reading strategies.

Розумінню читання (Leseverstehen) довгий час не приділялося належної уваги. У школах та університетах домінувало фронтальне навчання, орієнтоване на граматику та переклад, тоді як у традиційних дослідженнях читання іноземною мовою домінував процес

розуміння, що ґрунтувався на даних, на рівні слів, що був зосереджений переважно на нижчих рівнях обробки, таких як розпізнавання слів та синтаксичний семантичний аналіз.

Формування та розвиток навички читання є важливою як для дітей, так і для дорослих, оскільки це допомагає розширити словниковий запас і відповідно покращити навички письма. Читання сприяє кращій концентрації уваги і є корисним для емоційного здоров'я. Отже завдання, що сприяють розвитку читання як навички, є дуже важливими.

«Навички, як стверджують дослідники, - це вміння, доведені до автоматизму шляхом повторень і практики» [3]. Існують чотири види мовленнєвої діяльності, якими повинні оволодіти студенти, які навчаються іноземним мовам: читання, аудіювання, говоріння та письмо. Ці навички можна розділити на дві групи: рецептивні та продуктивні. Якщо читання та аудіювання належать до рецептивних навичок, то говоріння та письмо це продуктивні навички.

Розуміння читання як рецептивна навичка неможливе без текстів. При цьому має значення, які саме тексти використовуються для цієї мети. На думку G.Heyd, типи текстів повинні відповідати контекстам читання або ситуаціям читання [3]. Наприклад, темі «Транспорт» (Verkehr) відповідатимуть тексти типу розклади руху, квитки тощо; темі «Робота і кар'єра» (Arbeit und Karriere) - оголошення, контракти, заявки на роботу, мотиваційні листи; «Література» (Literatur) - вірші, оповідання, повісті, романи.

На заняттях з іноземної мови тексти не повинні подаватися без контексту, але завжди мають бути цікавими та актуальними для студентів і, крім того, відповідати їхньому мовному рівню [1]. Ця гіпотеза стверджує, що ми можемо розуміти лише тексти, які трохи перевищують рівень нашої мовної компетенції. Для розуміння текстів також важливо, щоб вони були автентичними. Згідно з M.Glaboniat, термін «автентичний» асоціюється з такими термінами, як «справжній» або «реальний», «взятий з життя». Автентичні тексти мають бути побудовані відповідно до цих вимог на основі історій та подій з реального життя. Однак, оскільки тексти мають бути адаптовані до навчальної мети, віку, мовних і загальних знань учнів, їх зазвичай скорочують, редагують або формулюють по-іншому [2].

У процесі навчання іноземних мов студенти в залежності від завдання використовують низку стратегій для кращого зрозуміння іншомовного тексту для читання. Цим стратегіям потрібно навчати. Як пояснює Stiefenhöfer, «стратегії розуміння особливо важливі для читання іншомовних текстів». Він розрізняє стратегії читання на рівні слова, речення та тексту [4].

Наведемо приклади деяких стратегій читання та розуміння:

- відштовхуватися від відомого і використовувати його для розуміння невідомого,
- використовувати попередні знання для компенсації труднощів розуміння,
- розпізнавати структуру і план тексту,
- концентруватися на зрозумілому,
- формувати гіпотези,
- порівнювати читацькі очікування і зміст тексту,
- здогадуватися з контексту,
- використовувати кілька стилів читання,
- відокремлювати важливе від неважливого,
- використовувати текст як єдине ціле. [4].

З наведених прикладів можна зрозуміти, що під час читання тексту спочатку потрібно розпізнати те, що відомо з нього, а потім використовувати відоме, щоб зрозуміти невідоме.

Отже, стратегії читання складаються з послідовних кроків, якими повинен пройти студент для того, щоб вирішити певні труднощі у процесі читання та оволодіти комунікативною компетенцією як базисом для формування та розвитку вмінь говоріння, письма та аудіювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Swantje E. Lesetheorie und fremdsprachliche Lesepraxis aus der Perspektive des Deutschen als Fremdsprache. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1999. URL:<http://www.gbv.de/dms/sub-hamburg/247708496.pdf>

2. Manuela G. Kommunikatives Testen im Bereich Deutsch als Fremdsprache: Eine Untersuchung am Beispiel des Österreichischen Sprachdiploms Deutsch.. Studien Verlag, 1999.
3. Gertraude H. Deutsch lehren. Grundwissen für den Unterricht in Deutsch als Fremdsprache. 2. Aufl. Frankfurt am Main: Moritz Diesterweg Verlag, 1994.
4. Helmut S. Lesen als Handlung. Didaktisch-methodische Überlegungen und unterrichtspraktische Versuche zur fremdsprachlichen Lesefähigkeit. Weinheim und Basel: Beltz Verlag, 1986.

УДК 378.147:81'25

ІГНАТЕНКО В.Д., канд. пед. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЛОКАЛІЗАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ КОНТЕКСТІ

У тезах йдеться про важливість локалізації та її місце у сучасному перекладацькому контексті. Зокрема розглянуто особливості локалізації та її відмінності від самого процесу перекладу.

Ключові слова: переклад, локалізація, локаль, глобалізація, інтернаціоналізація.

ІГНАТЕНКО V., candidate of pedagogical sciences

Bila Tserkva national agrarian university

PECULIARITIES OF LOCALISATION IN THE TRANSLATION CONTEXT

The thesis deals with the importance of localisation and its place in the modern translation context. In particular, the peculiarities of localisation and its differences from the translation process itself are considered.

Key words: translation, localisation, locale, globalisation, internationalisation.

Не зважаючи на те, що термін «локалізація» вже отримав деяке лінгво-філософське обґрунтування, теоретичний його статус ще не визначено досить чітко. Так, Е. Пім зазначає, що локалізація з'явилася для того, щоб вирішувати економічні завдання. Разом з іншими прийомами і стратегіями локалізація, в першу чергу, спрямована на те, щоб поширювати той або інший продукт за допомогою подання інформації мовою цільової аудиторії.

У теорії перекладу під «локалізацією» розуміється повна адаптація перекладацького продукту до місцевих умов використання їх у конкретному регіоні. Локалізація певного твору, тексту – це найбільш точна передача оригіналу мовою країни-споживача. При локалізації враховуються такі чинники: соціокультурний контекст, політикоюридичний контекст, а також моральні норми і звичаї конкретного регіону.

Останнім часом термін «локалізація» все частіше пов'язують з практикою перекладу. Традиційно переклад розглядається не тільки як процес, але і як результат, продукт. Переклад призначений для використання представниками іншого суспільства, тому в процесі перекладу неодмінно враховуються конкретні реалії цього суспільства і його особливості.

Простий еквівалентний переклад без урахування національно-культурної специфіки цільової аудиторії, недостатнє володіння перекладачем фоновою інформацією, у свою чергу, викликає у реципієнта нерозуміння та несприйняття продукту, який перекладається. Для правильної передачі будь-якого тексту необхідно мати достатні знання про іншу культуру: про традиції, менталітет, звички. Це необхідно для передачі сенсу перекладеного продукту чи тексту і вірного сприйняття цього сенсу реципієнтом.

Таким чином, локалізація – це процес адаптації об'єкту перекладу до культури та реалій мови перекладу. Суть локалізації полягає у адаптації тексту, документації, графічних символів, таблиць тощо, що належать до певної мови або культури, враховуючи психологічні, релігійні, ідеологічні особливості мови перекладу. Щоб правильно локалізувати продукт, потрібне всебічне вивчення цільової культури. Тоді програма/гра/книга/фільм будуть правильно адаптовані до потреб ринку і зрозумілі кінцевим споживачам. В Україні на сьогоднішній день локалізація сприймається, у першу чергу, як переклад, але, звичайно, це значно більше ніж просто переклад. Крім того, щоб перекласти текст іншою мовою і

адаптувати у культурному, технічному плані, можливо, буде потрібно адаптувати його навіть у правовому полі цільової країни.

Відносини між перекладом і локалізацією були напруженими з самого виникнення дисципліни. Попри стрімкий розвиток з виникненням комп'ютерних технологій нової перекладацької сфери і становлення локалізації як окремої перекладацької галузі, в університетський план навчання не були додані курси цієї індустрії. Згадки про локалізацію обмежувалися вивченням програмами автоматизованого перекладу, через що у перекладачів складалося неправильне уявлення: багато хто вважає, що переклад є основою будь-якого проекту локалізації, а сама локалізація відрізняється від перекладу лише наявністю культурної адаптації. На ділі все інакше: переклад займає лише третину всіх процесів, які забезпечують локалізацію продукту.

Невивченість локалізації в рамках перекладознавства і подібна зневага є причиною того, що протягом довгого часу наукове співтовариство не визнавало локалізацію як дисципліну, яка заслуговує більш пильної уваги, вважаючи, що це той же сегмент перекладу, просто ускладнений технічними аспектами. Насправді для роботи у сфері локалізації перекладачам вже недостатньо знань, отриманих в університеті, оскільки перелік завдань, які виконує перекладач в індустрії, розширився і вимагає компетенцій в технічній, організаторській та маркетинговій сферах: оцінка якості перекладу, термінологічна робота, пошукова оптимізація, передперекладацький аналіз та ін.

Під час вивчення локалізації вчені часто зачіпають теми глобалізації та інтернаціоналізації. Вони вважають, що ці два поняття є безпосередньою частиною процесу локалізації. Самі терміни походять з маркетингу, оскільки ці процеси раніше відносились винятково до просування продуктів на світовий ринок. У широкому значенні, глобалізація – це процес, що веде до об'єднання культурних, політичних, економічних, соціальних норм, що створює єдину систему, яка діє за одними правилами. Глобалізації можна досягнути шляхом торгівлі, комунікацій і тісних зв'язків між культурами. При цьому міжнародна торгівля і світовий ринок є провідним чинником. Організації виходять за межі ринку своєї країни, щоб отримати більше прибутку, і налагоджують міжнародні постачання, перетворюючись у величезні світові корпорації.

Проте переклад і локалізація кардинально різні поняття. Переклад спрямований на те, щоб передати ваше повідомлення, подолавши мовний бар'єр і дозволити читачам зрозуміти ваш вміст. Однак переклад не враховує культурні відмінності, які є життєво важливими для успішного маркетингу в новій країні.

З іншого боку, локалізація виходить за межі перекладу. Він охоплює слова, кольори, одяг і культурні символи, щоб зробити ваш бренд резонансним для різноманітних клієнтів. По суті, локалізація змінює досвід, щоб узгодити його з уподобаннями вашого цільового ринку.

Відтак можна зробити висновок, що переклад підпадає під парасольку локалізації, є її частиною. Особливі міркування щодо локалізації включають дотримання місцевих юридичних вимог, як-от відповідність GDPR, коригування форматування веб-сайту для мов із письмом справа наліво (наприклад, арабська), включення соціальних доказів від місцевих жителів та оцінку підтексту та символіки у візуальних елементах.

І переклад, і локалізація включають врахування мовних характеристик, таких як сленг, діалекти, ідіоми та культурні уподобання, як-от домовленості щодо ціноутворення та налаштування полів даних користувача залежно від місця розташування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іваницький Є. С., Статкевич Л. П. Поняття «Локалізація» в ігровій індустрії та перекладацькій діяльності. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Філологія. Журналістика. 2023. Т. 33. № 72. С. 230–234.

2. Різниця між перекладом і локалізацією: що вам потрібно знати. URL:<https://www.conveythis.com/uk/distinction-between-translation-localization/>. (дата звернення: 23 вересня 2024).

3. Шурма С., Єрко В. Локалізація як перекладознавча проблема. Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика. 2015. URL:<https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/15307/1/Локалізація%20як%20перекладознавча%20проблема.pdf> (дата звернення: 30.11.2022).

4. Рум А. What's localization theory good for? 2022. URL:https://www.youtube.com/watch?v=Swhen8XCI_4 (дата звернення: 23.09.2024).

УДК: 159.942

КОВАЛЕНКО А.Ю., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

annakovalenko385@gmail.com

МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ЯК ОСНОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЇХНЬОГО ЗДОРОВ'Я

Окреслено роль фізичної культури у контексті мотивації студентів до збереження їх здоров'я. Аргументовано, що успішність розумової та пізнавальної діяльності студентів залежить від їх психофізичного стану.

Ключові слова: фізична культура, фізична активність, рухова активність, здоров'я, студентська молодь.

KOVALENKO A., assistant

Bila Tserkva national agrarian university

MOTIVATION OF STUDENTS TO ENGAGE IN PHYSICAL EDUCATION AS THE BASIS OF PRESERVING THEIR HEALTH

The role of physical culture in the context of students' motivation to preserve their health is outlined. It is argued that the success of students' mental and cognitive activities depends on their psychophysical state.

Keywords: physical culture, physical activity, motor activity, health, student youth.

Збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління є стратегічним завданням кожної держави, адже саме молодь представляє майбутнє нації та визначає подальший соціально-економічний розвиток суспільства. У сучасних умовах спостерігається стійка тенденція до погіршення фізичного та психічного здоров'я молоді, зокрема студентів, що зумовлено низкою чинників: обмеженою руховою активністю, інформаційними переваантаженнями, хронічним стресом, нездоровим способом життя тощо. Відповідно, пошук ефективних засобів і методів зміцнення та збереження здоров'я здобувачів вищої освіти набуває особливого значення.

Фізична культура, як дієвий інструмент, є цілеспрямованою руховою активністю, яка оптимізує фізичний і психоемоційний стан молодої людини. Одним із засобів фізичної культури є фізичні вправи, що здійснюють сприятливий вплив на серцево-судинну систему, дихальну систему, кістково-м'язову систему та систему кровообігу. Варто зазначити, що актуальність цього дослідження полягає в тому, що фізична культура впливає на людину протягом усієї історії людського суспільства.

Сучасний навчальний процес у закладах вищої освіти характеризується поєднанням високих розумових і психоемоційних навантажень. Навчальна діяльність студентів супроводжується значним емоційним та інтелектуальним напруженням, гіподинамією, стресовими ситуаціями. Успішно реалізовувати освітні вимоги за таких умов можуть лише здобувачі міцного здоров'я, високої розумової і фізичної працездатності, стійкі до психоемоційних стресів [1].

Фізична активність стимулює вироблення гормонів і нейромедіаторів, зокрема, таких як серотонін, дофамін, ацетилхолін і норадреналін, а також мелатонін, який виступає регулятором режиму сну та бадьорості, що потрібне для зниження негативного впливу стресу на організм; посилення вироблення мелатоніну здійснюється, серед іншого, за

допомогою регулярної та систематичної фізичної активності [2]. Регуляція нейрохімічного балансу є фундаментом для ментального та фізичного здоров'я людини, досягнення якого можливе за допомогою фізичної активності, що в сукупності відіграє значну роль у процесі протидії стресу.

Фізична культура виступає органічною частиною загальнолюдської культури. Вона активно впливає на життєво важливі сторони людського організму, отримані у вигляді задатків, які розвиваються в процесі життя під впливом навколишнього середовища. У своїй основі фізична культура має доцільну рухову діяльність у формі фізичних вправ, що дають змогу ефективно формувати необхідні фізичні здібності, оптимізувати стан здоров'я.

Фізичне здоров'я включає рівень росту та функціонування органів і систем організму, їх узгодженість, антропометричні характеристики та адаптаційні можливості. За визначенням дослідників, воно пов'язане з контролем над тілом і рухами, фізичною витривалістю, відсутністю хронічних захворювань та високою працездатністю [3].

Основними показниками фізичного здоров'я є фізичний розвиток, фізична працездатність, фізична норма та фізична активність.

Фізичний розвиток студентів впливає на їхню успішність у навчанні та майбутній кар'єрі. Через велику кількість часу, проведеного за заняттями, у багатьох формується сидячий спосіб життя, що негативно позначається на фізичному стані й здоров'ї. Тому студентам важливо розуміти цінність фізичної активності та здорового способу життя, включно з правильним харчуванням.

Фізична активність має чимало переваг для здоров'я, зокрема: знижує ризик розвитку хронічних хвороб, покращує роботу серцево-судинної системи, зменшує ймовірність депресії та стресу, підвищує енергійність, поліпшує настрій і загальну якість життя.

Фізична активність студентів позитивно впливає не лише на фізичне здоров'я, але й на розумову працездатність. Регулярні тренування сприяють поліпшенню кровообігу та насиченню мозку киснем, що підвищує увагу, концентрацію та когнітивні функції. Крім того, вправи допомагають зменшити стрес і покращити настрій, що позитивно позначається на роботі мозку та знижує ризик депресії й тривоги.

Отже, фізична активність корисна не лише для тіла, але й для підвищення розумової дієздатності та загального добробуту студентів. Фізичне здоров'я є комплексним поняттям, що охоплює фізичні, духовні та соціальні аспекти. Їх збалансованість важлива для підтримки та покращення здоров'я, підвищення якості життя і успішності навчання.

Фізична активність сприяє нормальному зростанню і розвитку та може допомогти людям почуватися краще, а також знижує ризик великої кількості хронічних захворювань. Позитивний ефект для здоров'я виникає вже відразу після тренування, і навіть короткі епізоди фізичної активності корисні.

Фізична культура тренує серцево-судинну систему і робить її стійкою до великих навантажень. Фізична активність сприяє розвитку опорно-рухового апарату. Фізичні вправи матимуть позитивний ефект, якщо будуть дотримуватися певні правила.

Під час фізичних вправ організм людини реагує на задане навантаження реакціями. Активізує діяльність усіх органів і систем, що призводить до споживання енергетичних ресурсів, збільшує рухливість нервових процесів, зміцнює м'язи та кісткову систему.

Таким чином, поліпшується фізична форма учасників, і в результаті досягається такий стан організму, коли навантаження легко переносяться, а раніше недоступні результати є нормою при різних видах фізичної активності.

Фізичне виховання має стати невід'ємною частиною життя кожної людини, включаючи студентів. Воно допомагає не лише підтримувати фізичну форму, а й зберігати психічне здоров'я на належному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дудорова Л. Ю. Педагогічні умови формування ціннісної орієнтації студентів на здоровий спосіб життя. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету: педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів. 2017. Вип. 147. Том 2. С. 37–40.

2. Котова О. В., Непша О. В., Попазов О. О. Ставлення студентів до фізичної культури і спорту як способу формування здорового способу життя. Актуальні наукові дослідження в сучасному світі. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 1 (45). С. 51–56.

3. Gillian S., Ray J. The relation ship between organised recreational activity and mental health. 2022. URL: <https://www.dlgsc.wa.gov.au/department/publications/publication>

УДК 796.077.5-053.6:612.17:159.91

ДУДНИК О.К., канд. біол. наук

МАКСИМЧЕНКО В.І., ст. викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

dudnik.oleksandr55@gmail.com, ivanovich0623@ukr.net

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ СЕРЦЯ У ЮНИХ БОРЦІВ З РІЗНИМ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИМ СТАНОМ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Метою роботи було дослідження особливостей варіабельності ритму серця у юних борців з різним психофізіологічним станом. Було обстежено 18 юних спортсменів у яких досліджували варіабельність ритму серця. Було встановлено, що психофізіологічний стан пов'язаний із якістю переробки інформації у юних борців, і визначається часом центральної затримки. Вивчення вегетативної регуляції ритму серця виявило, що зниження рівня психофізіологічного стану призводить до зростання напруження регуляторних механізмів у юних борців за рахунок активації симпатичного тону та послаблення вагусного впливу на синусовий вузол серця.

Ключові слова: спортивна боротьба, серцевий ритм, психофізіологічний стан.

DUDNYK A.K., candidate of biological sciences

MAKSIMCHENKO V.I., senior lecturer

Bila Tserkva national agrarian university

HEART RATE IN YOUNG WRESTLERS WITH DIFFERENT PSYCHOPHYSIOLOGICAL STATES

The aim of work was studied of heart rate variability in young wrestlers with different psychophysiological states. The heart rate variability in 18 young sportsmen was studied. The was showed that psychophysiological states relation with quality information processing in young sportsmen and determined of central time reaction. The study of heart rate vegetative regulation are showed that increase of level of psychophysiological states provoke the increase of straight regulatory mechanisms in young wrestlers for activation of sympathetic tonus and redaction of vagus influence to sinuses link of heart.

Key words: sporting fight, cardiac rhythm, psychophysiological states.

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення функціонального стану спортсмена який перебуває в умовах напружених фізичних та психоемоційних навантажень є актуальним питанням сучасного етапу розвитку спортивної фізіології [1,2]. Стани організму спортсмена які виникають в процесі спортивної діяльності відображають інтегральний комплекс елементів функціональної системи, відповідальної за її ефективність. Враховуючи, що зміни властивостей психічних реакцій, які виникають у спортсменів в умовах тренувальної і змагальної діяльності обумовлені, насамперед, різними станами нервової системи, доцільним виявляється постановка проблеми, яка пов'язана із розробкою критеріїв діагностики психофізіологічних станів спортсменів високої кваліфікації. Загальновідомо, що реакція ритму серця є чутливим індикатором нервово-емоційних реакцій людини є зміни варіабельності серцевого ритму [3,4]. Однак недостатньо вивченим залишається зв'язок функціонального стану нервової системи спортсмена із варіабельністю ритму серця.

Метою роботи було дослідження особливостей варіабельності ритму серця у юних борців з різним психофізіологічним станом.

Методи і організація досліджень Було обстежено 18 юних спортсменів які

спеціалізуються у греко-римській боротьбі, вихованців спеціалізованого спортивного ліцею м. Біла Церква.

Характер сенсомоторного реагування (нейродинамічні функції) спортсменів досліджувалися за допомогою комп'ютерної системи „Діагност -1” [5]. Система має три режими тестування: оптимальний, режим зворотного зв'язку і нав'язаного ритму. Використовувався оптимальний режим, який дозволяє визначати латентні періоди простої і складної зорово-моторної реакції.

Варіабельність ритму серця оцінювалась за результатами статистичного аналізу вегетативної регуляції за допомогою комп'ютерної системи «Кардіо+», Реєструвалися параметри вегетативної регуляції та результати спектрального аналізу серцевого ритму у юних борців.

За результатами наших попередніх досліджень було розроблено диференційні шкали оцінки психофізіологічних станів для спортсменів, які спеціалізуються у єдиноборствах [6]. Визначався інтегральний показник - індекс психофізіологічних станів (ІПС).

Результати досліджень та їх обґрунтування. В ході роботи було проведено розподіл обстеженої групи юних борців за рівнем психофізіологічного стану (табл.1). Низькі значення індексу психофізіологічного стану (ІПС) відсутні серед досліджених спортсменів. Аналіз даних табл. 1 свідчить про достовірно більш високі значення ІПС у юних борців з високим рівнем психофізіологічного стану.

Таблиця 1 – Значення індексу психофізіологічного стану у юних борців

Показник	Рівень психофізіологічних станів	
	Високий п=14	Середній п=5
Індекс психофізіологічних станів (у.о.)	16,00 (16,00; 17,00)	14,00* (11,00; 14,00)

Примітка: * - $p < 0,05$, порівняно з групою спортсменів з високим рівнем психофізіологічного стану.

В табл. 2 наведено значення показників сенсомоторних реакцій у юних борців з різним рівнем психофізіологічного стану. Аналіз табл. 2 свідчить, що у юних борців з високими значеннями показників індексу психофізіологічного стану спостерігається достовірно нижчі значення латентного періоду простої зорово-моторної реакції. Те ж саме стосується і латентного періоду складної зорово- моторної реакції вибору двох із трьох подразників (табл. 2).

Це вказує на кращі можливості сенсомоторних функцій у юних борців з високим рівнем ІПС.

Зниження коефіцієнту варіації зорово-моторної реакції в умовах вибору двох із трьох подразників, порівняно із простою зорово-моторною реакцією вказує на ускладнення умов виконання завдання і зростання психоемоційного напруження. Це у свою чергу призводить і до зростання часу моторної реакції в умовах реагування на три подразника (рис. 2).

Таблиця 2 – Значення сенсомоторних реакцій у юних борців з різним рівнем психофізіологічного стану

Показники	Індекс психофізіологічного стану	
	Високий п=14	Середній п=5
Латентний період простої зорово-моторної реакції (мс)	241,55 (229,13; 294,63)	264,15* (244,54; 278,85)
Коефіцієнт варіації латентного періоду простої зорово-моторної реакції, %	27,87 (23,36; 36,49)	30,71 (29,05; 39,17)
Час моторної реакції, мс	189,62 (171,39; 219,36)	192,03 (162,38; 332,33)

Латентний період складної зорово-моторної реакції вибору двох із трьох подразників (мс)	444.87 (403.55; 480,14)	470.70* (446.90; 497,27)
Коефіцієнт варіації складної зорово-, моторної реакції, %	16,83** (16,39; 20,96)	17,43** (16,74; 19,64)
Час моторної реакції, мс	200.26 (180,50; 232,97)	212,38*** (203,10; 325,43)
Час центральної обробки інформації, мс	191,42 (165,42; 211,81)	220,98* (203,56; 251,97)

Примітки: *- $p < 0,05$, порівняно із групою спортсменів з високим рівнем психофізіологічного стану; **- $p < 0,05$, порівняно з параметрами простої зорово-моторної реакції.

Виявлено також уповільнення часу центральної обробки інформації у юних борців, які мають середній рівень індексу психофізіологічного стану, порівняно із спортсменами з високими значеннями індексу психофізіологічного стану.

Таким чином, психофізіологічний стан пов'язаний із якістю переробки інформації у юних борців, що визначається часом центральної затримки, і відображає стан когнітивних функцій [7]. Погіршає психофізіологічних станів у юних борців призводить до затримки тривалості переробки інформації на рівні кори головного мозку, і, як слідство може негативно впливати на ефективність спортивної діяльності.

В табл. 3 представлено значення параметрів вегетативної регуляції ритму серця у юних борців з різним рівнем психофізіологічного стану. Аналіз табл.3 свідчить про наявність більшого напруження вегетативної регуляції ритму серця у юних борців з середнім рівнем психофізіологічного стану, порівняно із спортсменами з високими значеннями ІПС. Про це свідчить наявність достовірно вищих значень індексу напруження та низьких значень середнього квадратичного відхилення КК- інтервалів у борців із середнім рівнем ІПС. Зростання напруження регуляторних механізмів регуляції ритму серця у юних борців супроводжується зниженням рівнем психофізіологічного стану, за рахунок активації симпатичного тону та послаблення вагусного впливу на синусовий вузол серця. Про це свідчать достовірні різниці між значеннями моди та амплітуди моди КЯ- інтервалів серед юних борців з різним рівнем психофізіологічного стану (рис.3).

Таблиця 3 – Значення параметрів вегетативної регуляції ритму серця у юних борців з різним рівнем психофізіологічного стану

Показники	Індекс психофізіологічного стану	
	Високий $n=14$	Середній $n=5$
Середня тривалість ЯК- інтервалів, с	0,94 (0,86; 1,01)	0,70* (0,66; 0,71)
Середнє квадратичне відхилення ЯЯ- інтервалів, с	0,09 (0,06; 0,19)	0,04* (0,04; 0,05)
Мода ЯК.- інтервалів, с	0,85 (0,75; 1,00)	0,65* (0,65; 0,65)
Амплітуда моди ЯК.- інтервалів, %	27,68 (23,93; 32,01)	48,05* (33,62; 52,27)
Варіаційний розмах КК- інтервалів, с	0,47 (0,36; 1,07)	0,25* (0,21; 0,29)
Індекс напруження, ум.од.	26,37 (20,07; 61,69)	169,90* (83,12; 172,72)

Примітка: *- $p < 0,05$, порівняно із групою спортсменів з високим рівнем психофізіологічного стану.

В табл. 4 наведено значення параметрів варіабельності серцевого ритму у юних борців з різним рівнем психофізіологічного стану.

Проведений аналіз свідчить про достовірно вищі значення показників УБР та БР у юних борців з високим рівнем психофізіологічного стану, порівняно із спортсменами із низькими значеннями ІПС (табл.4). Це вказує на зниження абсолютної потужності низькочастотного спектру за рахунок симпатичної активації вегетативної регуляції ритму серця в умовах зниження рівня психофізіологічного стану у юних спортсменів.

Таблиця 4 – Значення параметрів спектрального аналізу серцевого ритму у юних борців з різним рівнем психофізіологічного стану

Показники	Індекс психофізіологічного стану	
	Високий п=14	Середній п=5
Дуже низькочастотний спектр, мс ² (УЪР)	1088,00 (563,00; 4626,00)	552,00* (271,00; 1404,00)
Низькочастотний спектр, мс ² (ЪР)	795,00 (521,00; 1303,00)	1893,00* (1070,00; 3206,00)
Високочастотний спектр, мс ² (НР)	571,00 (425,00; 658,00)	874,00 (839,00; 897,00)
Відношення ЪР/НР	1,83 (0,94; 3,35)	2,11* (1,15; 4,33)

Примітка: *- $p < 0,05$, порівняно із групою спортсменів з високим рівнем психофізіологічного стану.

За результатами дослідження високочастотного спектру спостерігається недостовірно нижчі значення НР у юних борців з високим рівнем психофізіологічного стану (табл.4). Ця обставина вказує на посилення вагусного впливу на синусовий вузол серця у юних борців з високим рівнем психофізіологічного стану, як результат економізації функцій.

Аналогічний результат отриманий за визначенням відношення низькочастотного до високочастотного діапазону спектру ритму серця (ЪР/НР). Виявилось достовірно нижчі значення ЪР/НР у юних борців з високим рівнем психофізіологічного стану (табл.4). Отриманий результат вказує на досконалість механізмів вагусно-симпатичного балансу у юних спортсменів із зростанням рівня психофізіологічного стану [8].

Заключення Таким чином, розподіл юних спортсменів за рівнем психофізіологічного стану дає можливість підвищити якість диференційованої діагностики варіабельності серцевого ритму у юних спортсменів. Дослідження виявили, що кращі можливості сенсомоторних функцій у юних борців з високим рівнем психофізіологічного стану.

Було встановлено, що психофізіологічний стан пов'язаний із якістю переробки інформації у юних борців, і визначається часом центральної затримки. Погіршення психофізіологічних станів у юних борців призводить до затримки тривалості переробки інформації на рівні кори головного мозку, і, як слідство може негативно впливати на ефективність спортивної діяльності.

Вивчення вегетативної регуляції ритму серця виявило, що зниження рівня психофізіологічного стану призводить до зростання напруження регуляторних механізмів у юних борців за рахунок активації симпатичного тону та послаблення вагусного впливу на синусовий вузол серця.

В той же час, посилення вагусного впливу на синусовий вузол серця у юних борців вказує на зростання рівня психофізіологічного стану за рахунок економізації функцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ровний А.С. Сенсорні механізми управління точнісними рухами людини, Харків: ХаДІФК, 2001. 220 с.
2. Пшибьшськи В., Мищенко В. Функціональна підготовленість висококваліфіцированих футболістів. К.: Наук світ, 2005. 161 с.
3. Коробейніков Г.В., Коробейнікова Л.Г., Дудник О.К., Аксютін В.В. Вікові особливості стресостійкості у єдиноборстві високої кваліфікації. Вісник. Чернігів–2014. Т–1. 165 с.
4. Хіміч І.Ю. Взаємозв'язок адаптації фізіологічних резервів організмів і фізичного виховання студентів вузів. Вісник. Чернігів–2014. Т–1. 356 с.
5. Макаренко М.В. Методика проведення обстежень та оцінки індивідуальних нейродинамічних властивостей вищої нервової діяльності людини. Фізіологічний журнал. 1999. Т. 45. № 4. С. 125–131.
6. Коробейніков Г.В., Дудник О.К. Діагностика психоемоційних станів у спортсменів. Спортивна медицина. К.: Олімпійська література, 2006. № 1. С. 33–36.
7. Смирнова Б.А., Долгополова Е.В. Психологія діяльності в екстремальних умовах. Харків: Изд- во Гуманитарний Центр, 2007. 276 с.
8. Коваленко С.О. Аналіз варіабельності серцевого ритму за допомогою методу медіанної спектрограми II Фізіологічний журнал. 2005. Т. 51. № 3. С. 92–95.

ПЕТРЕНКО О.М., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет
onpetrenko@ukr.net

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОЕФЕКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ

Анотація. Розглянуто зміст поняття самоефективності студентів, її роль та умови формування під час навчання. Самоефективність - це впевненість людини в тому, що він може здійснити деякі конкретні дії. Почуття впевненості у собі та соціально-психологічна адаптація впливають на становлення соціальної компетентності, яка визначає здатність молодій людині виявляти ініціативу в соціальних контактах.

Ключові слова: самоефективність, копінг-стратегії, самооцінка, самоусвідомлення, соціально-психологічна адаптація.

PETRENKO O.M., assistant

Bila Tserkva national agrarian university

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF STUDENTS' PERSONALITY SELF-EFFICIENCY

Annotation: The content of the concept of student self-efficacy, its role and conditions of formation during education are considered. Self-efficacy is a person's confidence that he can perform certain actions. And without self-confidence and social-psychological adaptation, they affect the formation of social competence, which begins the ability of a young person to be proactive in social contacts.

Key words: self-efficacy, coping strategies, self-esteem, self-awareness, social-psychological adaptation.

Поняття "самоефективність" (*self-efficacy*) було розроблено в рамках соціально-когнітивної теорії особистості А. Бандурою, який визначав самоефективність як переконання людини щодо його здатності управляти подіями, що впливають на його життя [2,5]. При цьому він розрізняв самоефективність і припущення про результат діяльності. Самоефективність - це впевненість людини в тому, що він може здійснити деякі конкретні дії; припущення про результат ставляться до того, що він думає про можливі наслідки своєї діяльності.

На сучасному етапі інтеграції України до європейського та світового співтовариства пріоритетним завданням є становлення цілеспрямованої, активної, впевненої у своїх силах особистості, яка здатна адаптуватися до нових соціально-економічних умов, а також використовувати конструктивні стратегії подолання труднощів на життєвому шляху. Одним із напрямків вирішення проблеми є дослідження особливостей та умов посилення здатності досамоефективності особистості, що визначає успішність молодій людині в діяльності та у взаєминах із людьми [6].

Самоповага, вибір конструктивних копінг-стратегій є необхідною передумовою адекватної оцінки власних здібностей юнаків та дівчат, що призводить до успіху в різних сферах життєдіяльності. Почуття впевненості у собі та соціально-психологічна адаптація впливають на становлення соціальної компетентності, яка визначає здатність молодій людині виявляти ініціативу в соціальних контактах. Мотивація навчання у ВНЗ сприяє плануванню та коригуванню навчальної діяльності студентів юнацького віку, що детермінує гнучкість та наполегливість у досягненні життєвих цілей.

Водночас у юнацькому віці має місце найнижча задоволеність смыслом життя, невпевненість у собі, стан загальної невизначеності. Власне студентська специфіка кризового стану супроводжується зростанням критичного ставлення щодо викладачів, розчаруванням у навчанні, в обраному фаху та у власних перспективах і можливостях [5]. Криза переходу від юності до ранньої дорослості вимагає бути відповідальним у конкретних напрямках життєдіяльності, а саме: у навчанні (професійній підготовці) як провідній діяльності студента та соціальній взаємодії.

Важливою ознакою підліткового віку (17-19 років) є психологічна готовність до

дорослого життя, яка потребує від особистості чітко визначених життєвих орієнтирів та здатності до відповідального вибору. Т. М. Титаренко наголошує на важливості їх наслідків для подальшого життя: «Вибір, який людина робить у молодості, багато в чому визначає траєкторію її подальшого життя, рівень самореалізації, майбутні життєві успіхи та невдачі» [5]. В. М. Ямницький вважає період переходу від юності до ранньої зрілості початком формування життєдіяльності людини - основою, на основі якої суб'єкт свідомо переслідує мету, тобто значущу сторону цілісного існування, відповідно до свого задуму. У цей період формується власний образ життя, формуються життєві стратегії, залучається молода людина до громадської діяльності, усвідомлюється соціальна відповідальність [1, 2].

Поняття “самоефективність” закріпилось у психологічній науці у другій половині ХХ століття, проте має глибоке філософське підґрунтя. Філософи розглядають це особистісне утворення у зв'язку з цілепокладанням та впевненістю на шляху до поставленої мети (Аристотель, І. Кант, Дж. Локк), з почуттям власної гідності (О.І. Герцен), самовдосконаленням (Г.С. Сковорода) [3].

Українські вчені вивчають зазначений феномен у контексті педагогічної парадигми (Т.І. Кремешна), крос-культурної адаптації (І.В. Брунова-Калісецька), сімейного благополуччя (Т.М. Зелінська), мотивації досягнення (С.С. Занюк); емпіричного корелята амбівалентності атитюдів (А.Е. Хурчак); особистісної детермінанти турботи про себе (І.В. Михайлова, [6]).

Аналіз наукових джерел робить можливість дійти висновку, що спеціальних досліджень, які б висвітлювали психологічні особливості становлення здатності до самоефективності в юнацькому віці не виявлено, тоді як їх знання є важливими в ефективній організації процесу подолання кризи під час переходу особистості до ранньої дорослості. У віковій психології на сьогодні виникла потреба вивчення здатності до самоефективності не на побіжному рівні, а як самостійного явища: необхідно дослідити психологічні особливості зазначеного феномену, його структуру, критерії, взаємопов'язані з ним особистісні утворення, що дозволить обґрунтувати шляхи психокорекційного впливу з метою підсилення самоефективності в юнацькому віці. [1, 4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хурчак А.Е. Психологічні особливості амбівалентності атитюдів у юнацькому віці: дис. кандидата психол. наук: 19.00.07 /НПУ імені М.П. Драгоманова / Хурчак Ангеліна Едуардівна. Київ:, 2004. 254 с.
2. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: теорія, діагностика і психокорекція: навч. посіб. Київ: Каравела, 2010. – 256 с.
3. Хазратова Н.В. Включення студента до соціально-психологічного простору ВНЗ: типи особистісних проблем та консультативна робота з студентами. Практична психологія та соціальна робота. 2000. № 2.
4. Кремешна Т.І. Формування педагогічної самоефективності майбутніх учителів музики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ:, 2008. 258 с.
5. Михайлова І.В. Особистісні детермінанти прояву турботи про себе у ранньому юнацькому віці: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ:, 2009. 269 с.
6. Соколова І.М. Психофізіологічні основи попередження дезадаптації студентів перших років навчання: автореферат дис. д-ра психол. наук: 19.00.02 “Психофізіологія”: Інститут психології ім. Г.С. Костюка АМН України. Київ, 2008. 32 с.

УДК 159.953

ЛУКАВЕНКО О.О., викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

lukavenkoohana@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОТУРБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Розглянуто проблему самотурботи здобувачів освіти.

Ключові слова: ментальне здоров'я, самотурбота, психічна стійкість, профілактика тривожності, психофізіологічний стан.

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF SELF-CARE OF EDUCATORS IN THE CONDITIONS OF WAR

The problem of self-care of education seekers is considered.

Key words: mental health, self-care, mental stability, prevention of anxiety, psychophysiological state.

Україна перебуває у стані війни, молодь, яка має перспективне і стратегічне значення у питаннях відбудови країни знаходиться під дією постійних стресових чинників та небезпеки, це зумовлює підвищену тривожність та нестабільність психофізіологічного стану. Задача викладачів університету не лише підготувати кваліфікованих фахівців, а також акцентувати здобувачам освіти щодо важливості піклування про здоров'я фізичне та психічне.

Для молоді притаманні тривожні стани, більшість потребує психологічного втручання щодо зниження тривожності. Варто відмітити відсутність відповідей щодо психологічних методів самопомоги. Стратегії здебільшого стосуються побутових та звичних речей. При цьому загально більшість людей оцінює свій досвід проживання тривожних станів як неуспішний. Це свідчить про необхідність розширення бази знань та навичок щодо самотурботи. Є виражена потреба у психоедукаційних заходах.

Стратегії самопомоги здебільшого стосуються побутових та звичних речей та зовсім мало стосуються професійної психологічної допомоги. При цьому загально по вибірці більшість людей оцінює свій досвід проживання тривожних станів як неуспішний і виражає потребу допоміжних психологічних знань та навичках, перешкодою в отриманні яких є як особисті причини, так і стереотипи і необізнаність щодо питань професійного кодексу психолога. Молодим людям для розвитку навичок подолання тривожності водночас важливо мати соціальну підтримку в навчанні [1, с. 79-80].

Питання психоемоційного здоров'я в умовах війни викликає значний інтерес у дослідників, психологів, психіатрів та інших фахівців у галузі психічного здоров'я України та світовій практиці. У зв'язку з початком повномасштабної війни, постійною загрозою життя через ракетні обстріли, мобілізацією та напруженою економічною ситуацією в Україні, управління та регуляція психоемоційного стану індивідом в умовах невизначеності та загрози життю є найбільш важливою для досліджень темою для наукової спільноти. Постійний стрес в умовах війни викликає серйозні проблеми з нестабільністю психоемоційного стану індивіда. Ось деякі ключові аспекти цієї проблеми: – Постійний страх і тривожність через можливу загрозу життю та безпеці. – Психофізіологічні наслідки, як підвищений артеріальний тиск, серцеві проблеми, безсоння та імунні порушення, що можуть подальше впливати на психоемоційний стан. Нестабільність психоемоційного стану може значно погіршити якість життя. Люди можуть втрачати інтерес до звичайних справ, відчувати безнадійність та соціальну ізоляцію. Навчитися ефективно регулювати свої психоемоційні стани може бути важко в умовах постійного стресу. Індивіди можуть не мати необхідних навичок саморегуляції чи мати періодичний регрес.

Психопрактика – це загальна назва для різних методів і підходів, які використовуються для особистісного розвитку, самопізнання, саморегуляції, а також для роботи з психоемоційними станами та проблемами. Дихальна психопрактика – це комплекс методів та підходів, які акцентують увагу на використанні дихання як основного інструменту для роботи з психікою та емоційним станом особи. Основна ідея полягає в тому, що шляхом контролю та модифікації дихальних патернів можна впливати на психоемоційний стан, розум та тіло. [2, с 80-81]

Самотурбота здобувача освіти це фундамент для успішної реалізації своїх професійних навичок та здібностей та задоволення основних потреб, можливість реалізувати свої цінності. Що включає в себе самотурбота або самопіклування? Вміння розставити пріоритети на користь свого здоров'я: грамотний режим сну, сбалансоване харчування,

помірні фізичні активності, вчасне відновлення після надмірних навантажень, розумне планування навчання та роботи, дозвілля або хобі, яке наповнює; читання не лише навчальної та професійної літератури а й художньої. Турбота про психічне здоров'я: навички саморефлексії, техніки м'язової релаксації, дихальні техніки, майндфулнес, в разі потреби - особиста психотерапія. Соціальні активності мають наповнювати, а не виснажувати. Аналізувати якість і кількість спілкування.

Суттєвим аспектом психічної стабільності є інформаційна гігієна. Потрібно доносити і доводити молоді про важливість вміння вчасно зупинитись перед потоком негативних або маніпулятивних новин, про необхідність обмеження часу на гортання соціальних мереж.

Негативним фактором, який знижує навчальну діяльність і якість життя є будь-які адикції, здобувачі освіти мають знати про вплив алкоголю, наркотичних речовин та гемблінгу на мозок та нервову систему. [3]

Таким чином, самотурбота зміцнює психічну стійкість, знижує рівень стресу та тривоги, зменшує схильність до тривожних розладів та депресії дозволяє відновлюватись після невдач та продовжувати рухатись вперед з позитивним ставленням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського Одеський національний університет імені І.І. Мечникова Акоюян А.Б. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова Козій В.О. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова Дихальні психотехніки у роботі з регуляцією емоційних станів індивіда.

2. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського Шевякова І.П. ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» Ходоренко Д.В. ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» Дослідження обізнаності молоді з питань тривожних станів та їх профілактики під час війни. 2024. Том 35 (74). № 3.

3. Yujie Zhao, Liu Yang, Barbara J. Sahakian , Christelle Langley , Wei Zhang, Kevin Kuo, Zeyu Li Yihan Gan , Yuzhu Li, Yang Zhao , Jintai Yu , Jianfeng Feng & Wei Cheng The brain structure, immunometabolic and genetic mechanisms underlying the association between lifestyle and depression / Nature mental health september. 2023. URL:file:///C:/Users/User/Downloads/s44220-023-00120-1.pdf

УДК 159. 922

ХОМЧУК О.П., канд. психол. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

РОЗВИТОК САМОРЕГУЛЯЦІЇ СТУДЕНТІВ

Анотація. Розглянуто зміст поняття саморегуляції, її роль та умови формування в студентів під час навчання. Саморегуляція забезпечує здатність студентів до постановки цілей, самомотивації та регуляції емоційного стану. Розвиток цього психологічного феномену пов'язаний з мотивацією досягнень, інтернальністю локусу контролю, емоційною стійкістю.

Ключові слова: саморегуляція, самоконтроль, вольова поведінка, самоусвідомлення, юнацький вік.

KNOMCHUK O.P., candidate of psychol. science

Bila Tserkva national agrarian university

DEVELOPMENT OF STUDENTS' SELF-REGULATION

Annotation. The content of the concept of self-regulation, its role and the conditions of its formation in students during education are considered. Self-regulation ensures students' ability to set goals, self-motivate and regulate their emotional state. The development of this psychological phenomenon is associated with achievement motivation, internal locus of control, and emotional stability.

Key words: self-regulation, self-control, volitional behavior, self-awareness, youth.

Сучасна ситуація у сфері вищої освіти характеризується неперервним пошуком шляхів створення оптимальних психолого-педагогічних умов для розвитку професійних та особистісних компетентностей, які забезпечать формування конкурентноспроможних фахівців в різних сферах. Однією з базових компетентностей здобувачів освіти є їх здатність

до відповідальної поведінки, проектування та свідомо організації власної пізнавальної і соціальної активності. Самодисципліна та саморегуляція забезпечують систематичне осмислене засвоєння навчального матеріалу, розвиток навичок самостійного пошуку та обробки інформації, вміння оптимально розподілити час та ресурси на навчання, ефективно діяти в умовах напруги: під час іспитів, підвищеного навантаження, в ситуаціях невизначеності.

Традиційно проблема саморегуляції розглядалась в межах концепцій вольової поведінки. Вольова поведінка пов'язана з процесом утворення нових мотивів, що забезпечують продовження активності в обраному напрямку. Це свідомий процес, спрямований на управління своєю поведінкою: при нестачі мотивації особистість здатна до довільного формування мотивів, смислів, цілей [1,2].

Сучасні дослідники Дж. Гросс і Т. Томпсон визначають саморегуляцію як здатність контролювати, оцінювати та змінювати емоційні та поведінкові реакції [3].

Дослідження С. Шанкера деталізує саморегуляцію як здатність реагувати на стрес і повертатися у спокійний стан. Він вказує на роль стресу в житті студентів, який викликає негативні поведінкові вияви або емоції. Вчений акцентує увагу на розумінні цього феномену як здатності досягати, підтримувати та змінювати свій рівень енергії, щоб відповідати вимогам завдання або ситуації. Саморегуляція передбачає моніторинг, оцінку та зміну своїх емоцій; можливість утримувати та переключати увагу, коли це необхідно, ігнорувати відволікаючі фактори [5].

Б. Перрі описує саморегуляцію як здатність помічати та контролювати основні бажання та емоції. Перрі стверджує, що саморегуляція важлива, оскільки вона ставить паузу між імпульсом і дією. Здатність до саморегуляції передбачає розпізнавання своїх почуттів і розуміння почуттів інших, усвідомлення, як наші емоції та дії впливають на почуття оточуючих [4].

Дослідники визначають такі характеристики розвинутої саморегуляції студентів:

- перевага мотивації досягнення над страхом невдачі;
- сформованість навичок конструктивної міжособистісної взаємодії;
- інтернальність локусу контролю;
- емоційна стійкість;
- виражена особистісна автономність [1, 2, 5].

Таким чином, розвитку саморегуляції студентів в умовах навчання сприяє набуття ними навичок конструктивної взаємодії, підсилення мотивації досягнення, саморозуміння, стресостійкості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водозазька О.О. Саморегуляція у професійному становленні майбутнього фахівця. Наука і освіта. Серія психологія, 2016. С. 72–77.
2. Партико Т.Б. Саморегуляція навчальної діяльності у студентів з різною схильністю до самоактуалізації. Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового Центру НАПН України. 2010. Львів, С. 237–243.
3. Gross J.J., Thompson. Emotional Regulation: Conceptual foundations. Handbook of emotional regulation. New York: Guilford Press, 2007. P. 46–51.
4. Perry B. Training series 2, six core strengths for healthy child development. Six Core Strengths for Healthy Child Development. 2002. URL:http://www.lfcc.on.ca/Perry_Six_Core_Strengths.pdf
5. Shanker S. Self-regulation: calm, alert and learning. Toronto Canada: Education Canada, 2010. 50 (3). P. 4–6.

УДК 821.161

РИМАР Н.Ю., канд. філол. наук

Білоцерківський національний аграрний університет
nat_rimar@ukr.net

НОМІНАЦІЇ ВИДАНЬ І ТВОРІВ В ЕПІСТОЛЯРНМУ МОВЛЕННІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

У тезах представлено дослідження номінацій видань і творів в епістолярії Лесі Українки. Мовлення листів письменниці засвідчує вживання лексем, що номінують літературний твір як продукт літературної діяльності, а також безпосередньо найменування літературних видань.

Ключові слова: епістолярне мовлення, Леся Українка, твір, видання.

NOMINATIONS OF PUBLICATIONS AND WORKS IN THE EPISTOLARY LANGUAGE OF THE UKRAINIAN FORESTS

The theses present a study of the nominations of publications and works in Lesya Ukrainka's epistolary. The speech of the writer's letters attests to the use of tokens that nominate a literary work as a product of literary activity, as well as directly naming literary publications.

Key words: epistolary speech, Lesya Ukrainka, work, publication.

Компоненти, що входять до аналізованої периферійної лексико-семантичної групи, утворюють дві мікросистеми: 1) лексеми, що номінують літературний твір як продукт літературної діяльності; 2) найменування літературних видань.

Організуючим центром першої мікросистеми в епістолярних текстах Лесі Українки є узагальнювальна лексема *твір*, що функціонує із значенням «наслідок літературної творчості людини» [1]: «Ваш **твір** до гармонічних не належить (така моя щира думка)» [7, с. 139]; «Видно, що авторка чимало читала **творів** чужої літератури...» [2, с. 96–97].

Проте найпродуктивнішою одиницею цього рівня є лексема *писання*. Письменниця використовує її як для номінування власної літературної творчості («...бо ні я, ні **мої писання** ніколи не були ідеальними – сподіваюсь, і в Ваших очах – а про те се не заважало Вам звати мене своїм другом» [3, с. 63]), так і доробку інших авторів («...се просто б'є в очі, коли порівняти Ваші (О. Кобилянської – авт.) **писання** з більшістю галицьких... » [6, с. 111]; «Шкода мені велика, що я бачу Ваші (М. П. Драгоманова – авт.) **писання** уривками і то не часто, — та що тут порадити?» [2, с. 174].

Цей семантичний ряд доповнює достатньо частотний в епістолярії контекстуальний синонім *праця*: «“Valse melancolique”, і “Некультурна”, і “Битва” найбільше подобаються мені з Ваших **праць** ...» [6, с. 160]. Вужчу значеннєву характеристику мають лексеми *переклад*, *переспів*: «Оце виготовила я до друку свій **переклад** Атта Тролля, що має становити половину другого випуску Гейне, тай маю друкувати його, як і перші свої книжки, у Львові» [2, с. 222]; «Маю тільки деякі віршовані **переклади**, між іншим, **переспіви** гімнів з Рідвеги» [5, с. 174].

Окремого коментаря потребує авторський неологізм *улити* («уліти»). Так Леся Українка жартівливо називала літературні твори, що писалися дуже повільно. Переважно цю номінацію письменниця використовує у родинному спілкуванні, надаючи йому інтимного звучання: «От тобі, Миша, що раджу: пиши-но ти **улити**, бо твоя “Кушетка” проймає навіть серце, ревізмом пойняте» (до брата Михайла Косача, вересень 1889 р.) [7, с. 46]; «Позавтрому тут в театрі Гарин і Станюкович мають читати прилюдно свої **уліти**, піду, послухаю, які то літературні вечорі «у здъшняго государя» бувають, воно ж до речі й розривка буде» (до матері Косач О. П., Ялта, 26. X (7. XI) 1897) [2, с. 468]. Значно рідше авторка послуговується граматичною формою однини цього новотвору: «Почну його **перекладать**, як тільки виправлю свою **уліту**, котра вже скінчена...» [5, с. 39].

Аналізовану мікросистему лексем, що номінують літературний твір, у рецепції листів письменниці доповнюють численні власні назви, репрезентовані трьома тематичними підгрупами:

1) назви творів Лесі Українки: «Мушу признатись, що таки й ся нова драма (що тепер посилаю “Лісова пісня”) стала мені трохи на заваді» [7, с. 374]; «Ви от кажете, що в моїй “Одержимій” епічний тон не витриманий, що навіть і вона лірична...» [7, с. 18]; «Я скінчила «Давню казку» (поет і лицарь), прочитала її в плеяді з певним тріумфом» [2, с. 216] та ін.;

2) назви творів українських письменників: «Я певна, Ста(риць)кі своїм “Мазепою” не переважають твого “Орлового гнізда” бо, на мою думку, се найкращий з твоїх поетичних творів, а роман, певне буде щось а la “Богдан Хмельницький”, отже тим більше

не треба, щоб за ними зоставалось право першого використання сеї ще ніким поважно не зачепленої теми про Дорошенка!» [6, с. 28]); «З віршів мені подобаються «простіші», як **“Наймит”, “Хлібороб”, “Світ за очі”** ...» [5, с. 304] та ін.;

3) назви творів зарубіжних письменників (переважно подає мовою оригіналу) : «До “магів” належить *Sar Peladan* (ром[ани] **“Androgynes”, “Bilitis”, “Bunandles”** etc.)» [7, с. 35]; «Бачили ще одну німецьку п’єсу **“Das vierte gebot”** (Четверта заповідь)...» [5, с. 76].

Ключовою лексемою, що об’єднує навколо себе інші одиниці мікросистеми літературних видань, є безпосередньо саме поняття видання: «Казав він мені, що Ви обіцяли зробити се **видання** таким типом, як наша **“Книга пісень Гейне”**» [7, с. 214]. Проте домінантну позицію в епістолярній комунікації займає номінація *книга*. Разом із супровідними означеннями-характеристиками ця лексема утворює стилістично нейтральні («З **французьких книжок**, окрім Жорж Занда, я мало читала в першовторі, більш у перекладах ...» [5, с. 18–19]; «Взагалі можу сказати, що, хоч і не багато часу минуло, відколи вийшла **моя книжка**, але як би я видавала її тепер, то видала б інакше» [2, с. 179]; «Під опаскою до нас не доходить ніяка **українська книжка** видана в Галичині, окрім офіційно дозволених цензурою, моя ж книжка до таких не належить» [2, с. 196] та ін.) та стилістично марковані словосполучення («...і чи не вияснилось ще що небудь в сьому ділі, напр[иклад], які там вони **«святі книги»** читали? [2, с. 314]; «Я стараюсь читати більш **путніх книжок**, хоч їх тут і трудно достать і більш попадається **дурних книжок**, ніж розумних...» [2, с. 18] та ін.).

Часто Леся Українка додає інформацію про автора книги: «Ще будьте ласкаві, коли можна, вишліть мені нову **книжечку Стефаніка...**» [3, с. 251]; «“Спілка”, спасибі їй, прислала ще **книжечку Мопассана** – вибір і переклад порядні. Далєбі, такий лінивий робітник, як я не вартий стільки дарунків» [3, с. 156].

В окремих випадках аналізована одиниця функціонує у складі власних назв видань: «Казав він мені, що Ви обіцяли зробити се видання таким типом, як наша **“Книга пісень Гейне”**, се мені приємно, бо може ми й скільки випусків зможемо зложити, то краще їм всім одну уніформу носити» [3, с. 214]; «...як там іде продаж моїх перекладів **«Книги Пісень»** і віршів **«На крилах пісень»**, – чи маю я надію колись за те який трейцар отримати?» [3, с. 272].

Емотивного контексту означеному периферійному компоненту надають у листах Лесі Українки зменшено-пестливі суфікси: «Тільки, знаєш, Лілеєнько, се чимала **книжиця** буде...» [4, с. 558]; «Приємний мені буде подарунок новорічний та **книжечка** моя, бо таки я вже почала було дуже сумніватись в її виході» [3, с. 579].

Оригінальними з погляду творення та семантичного наповнення є похідні лексеми. Вони поповнюють словничок власне авторських новотворів: «...то виходить ніби то легко і просто, а коли почать перекладати по нашому (я пробувала), то виходить важко і дуже **книжно**» [2, с. 297]; «Взагалі там є багато прехороших речей, і я дуже дуже тобі вдячна за те, що ти мені швидко переслала сю книжку, бо я таки остатнього часу сиділа **“на безкнижжі”**» [2, с. 30]; «Після колодяжанського господарського життя тут почалось **книгоїдство**» [2, с. 382].

Серед компонентів мікросистеми, якими адресатка конкретизує літературні видання, продуктивними є такі номінації:

– каталог творів («... то тоді **каталог творів** для перекладання можна, і навіть треба скоротить...» [5, с. 39]);

– збірник («У нас в Літ[ературному] Общ[естві] люде так розохотились на літературу, що вже хочять щороку **збірник** видавати на трьох мовах» [2, с. 438]; «...а крім того час би вже мені видати другий **збірник віршів** (хоч певне там і перший досить обрид книгарським полицям!)» [3, с. 82]);

– журнал («Тут студіювати італьянську літературу саме добре, бо книжки і **журнали** хтось тут завжди може мати навіть задарма» [3, с. 412]);

- випуск («се мені приємно, бо може ми й скільки **випусків** зможемо зложити, то краще їм всім одну уніформу носити» [3, с. 214]);
- цикл («...написала маленький **цикл віршів** “Єгипетська весна”» [4, с. 495]);
- альманах («...тим часом я оце недавно через тутешнього книгаря пренумерувала той **альм[анах]**» [4, с. 2].

Особливістю мовного оформлення листовної комунікації письмениці є використання подвійної граматичної форми *часопис/часопись*: «...через се друкують такі речі, яких запевне не одважились би показати жадній редакції якої чужеземної **часописі**» [2, с. 181]; «То будьте ласкаві попросить ті **часописи**, до яких маєте доступ, щоб вони надрукували сей список з приміткою, що всі оці книжки можна дістати в Женеві (Оне) у Кузьми-Ляхотського (*Genève Onex chez Mr Kouzma-Lakhotski*)» [3, с. 522].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Словник української мови: в 11 т. / ред. кол.: І. К. Білодід (гол.), А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк та ін. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 1–11.
2. Українка Леся. Листи: 1876–1897 / упоряд. В. Прокіп (Савчук), передмова В. Агеєвої. Київ: Комора, 2016. Т. 1. 512 с.
3. Українка Леся. Листи: 1898–1902 / упоряд. В. Прокіп (Савчук), передмова В. Агеєвої. Київ: Комора, 2017. Т. 2. 544 с.
4. Українка Леся. Листи: 1903–1913 / упоряд. В. Прокіп (Савчук), передмова В. Агеєвої. Київ: Комора, 2018. Т. 3. 736 с.
5. Українка Леся. Зібр тв.: У 12 т. Київ: Наук. думка, 1978. Т. 10. 542 с.
6. Українка Леся. Зібр тв.: У 12 т. Київ: Наук. думка, 1978. Т. 11. 1978. 478 с.
7. Українка Леся. Зібр тв.: У 12 т. Київ: Наук. думка, 1978. Т. 12. 1979. 694 с.

UDC 81-112

KALYTIUK L.P., candidate of philological sciences

Borys Grinchenko Kyiv metropolitan university

lilak.lpk@gmail.com

LITTLEST OR LEAST, WORST OR BADDEST? SOME OBSERVATIONS ON MODERN ENGLISH USE

This paper focuses on the deviations from prescriptive rules concerning the comparative and superlative forms of bad and little in Modern English. The research traces the evolution of the said forms supporting the validity of *badder/baddest*, *littler / littlest* as having been the forms prior to now established *worse / worst*, *less / least*. The now ungrammatical forms do express shades of meaning which are not reflected in grammar books.

Key words: prescriptive, degrees of comparison, adjective, *littler*, *littlest*, *badder*, *baddest*, *Littlest or Least*, *Worse or Baddest?* Some Observations on Modern English Use.

КАЛИТЮК Л.П., канд. філол. наук

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

НАЙМЕНШИЙ ЧИ НАЙМЕНШИЙ, НАЙГІРШИЙ ЧИ НАЙПОГІШИЙ? ДЕЯКІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЩОДО СУЧАСНОГО ВИКОРИСТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Наукова розвідка присвячена девіаціям від прескриптивних постулатів щодо коректного використання прикметників *littlest/baddest* сучасної англійської мови. Розвідка відстежує питання правомірності вживання *littler*, *littlest*, *badder*, *baddest* з діахронної перспективи.

Ключові слова: prescriptive, degrees of comparison, adjective, *littler*, *littlest*, *badder*, *baddest*.

It is generally agreed that English is the most spoken as a second language in the world. This in turn gives a convenient possibility for countless users to pidginize the language because it has been observed that the language is prone to rapid changes in the sense of simplification when it is spoken by vast numbers of (not particularly grammatically accurate) communicators. This simplification

affects all levels of language hierarchy demonstrating disrespect to time honoured exceptions to the rules, – ‘*fruits*’, ‘*I’m loving it*’ are the examples which first come to mind. In modern English language there can be found once totally unacceptable and frowned upon by prescriptivists combinations like *a handsome girl* (as in Tess Gerritsen’s *The Silent Girl*, 2012) and *a beautiful man* (as in Kate Kerrigan’s *The Dress*, 2015). It may happen that unusual forms can be viewed as ungrammatical, careless speaking, pidginization. Yet there is more to the story than meets the eye. This paper focuses on the grammatical status of the forms *badder – baddest*, *littler – littlest*. The grammatical status of the words in question is plausibly studied historically.

Language evolves at different rate. The core vocabulary of any language (see Swadesh list) is known by its stability (for more on that see Glottochronological constant) and is outstandingly reluctant to undergo innovations or accept borrowings. The core vocabulary is the major source for persistent morphological exceptions (*man – men*, *foot – feet*, *eat – ate*, *break – broke*, *good – better – best*, *child – children*, *bad – worse – worst*, *little – less – least*). In modern English one can come across *baddest* and *littlest*. The latter even percolates into books for children, which is an indication that the form is ‘normal’ enough to be exposed to children for acquisition. This leads us to the question whether these forms are the examples of simplification / pidginization or they are the forms which existed prior to *worse – worst*, *less – least*.

It is a prescriptive rule to form the degrees of comparison of *bad* suppletively: *worse – worst*. A synchronous investigation is not likely to give a well-grounded answer besides the comment about the said prescriptive variants for comparative and superlative degrees. When viewed diachronically, the answer is more complicated than has been expected. *Bad* in 14c. was not the ordinary opposite of *good*. Actually it supplanted *evil*, the latter being more common well until c. 1700. The word in question (*bæddel* and its diminutive *bædling*) meant “*effeminate man, hermaphrodite, pederast*,” which is considered to be related to *bædan* “*to defile*.” Comparative and superlative forms of *baddel / bædling* were *badder*, *baddest* (common 14c.-18c.). Later, *bad* became increasingly common in the opposed pair *good – not good* overshadowing *evil* and *ill* but retained comparative *worse* and superlative *worst* (which had belonged to *evil* and *ill*). Thus, *badder* and *baddest* are the earlier forms than *worse* and *worst* and directly related to *bad*. *Bad* pushed out *evil / ill* only in the positive degree retaining other forms. Now *badder – baddest* are used to speak about someone totally atrocious, cruel and nasty (*the baddest guy*). *Bad* (*badder*, *baddest*) in American English has acquired a new meaning of “*good, excellent*” [3, p. 120].

The other word under this study is ‘*little*’. Top priority is given to the forms *less – least* vs *littler – littlest*. Etymologically the diachronic path of the word in question is smooth without any yielding of alien forms or drastic semantic change. Old English *lytel* “*not large, not much, small in size or number; short in distance or time; unimportant*” is of PIE vocabulary layer (from PIE **leud-* “*small*”). The word in question has cognates in Proto-Germanic, Old High German, Old Dutch, Old Saxon. Today the comparative and superlative forms are *less* and *least*. Yet in Modern English there are cases of *littler* and *littlest*. So the question is whether the said forms are the result of careless speaking, earlier forms, or a new tendency in English? It is clear that the sets *less – least* and *littler – littlest* do not seem to be used interchangeably. Rather they denote different aspects of gradually changeable quality i.e. amount and age / size. *Little – less – least* is more about the amount of something, whereas *littler – littlest* is used to talk about size and age. The less frequent forms are considered to be archaic and dialectal.

Thus, the forms *badder – baddest*, *littler – littlest* are not the result of pidginization or careless use of the language rather they are the examples of normal, grammatically correct English units which had been in use prior to *worse – worst*, *less – least*.

REFERENCES

1. Kerrigan K. *The Dress*, Head Zeus. 2015. 381 p.
2. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com>
3. Oxford Dictionary of English third edition Oxford University. Press, 2070 p.
4. Gerritsen T. *The Silent Girl*. Bantan Books, 2012. 448 p

UDC 81'25

МЯКХАЙЛЕНКО О., candidate of philological sciences
Bila Tserkva national agrarian university
olenamykhailenko14@gmail.com

SCIENTIFIC TRANSLATION AND TECHNICAL TRANSLATION AS SEPARATE RESEARCH AREAS OF TRANSLATION STUDIES

The paper analyses the approaches to grouping and separating scientific and technical translation. The main focus is on the current importance of thorough investigation of scientific translation and technical translation separately to determine their positions within the Translation Studies.

Key words: scientific translation, technical translation, Translation Studies.

МЯХАЙЛЕНКО О.О., канд. філол. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

НАУКОВИЙ ТА ТЕХНІЧНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ОКРЕМІ ГАЛУЗІ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Проаналізовано підходи до об'єднання та розмежування перекладу наукових та технічних текстів. Наголошено на необхідності окремого вивчення наукового перекладу та технічного перекладу з метою визначення їхнього місця в межах науки про переклад.

Ключові слова: науковий переклад, технічний переклад, перекладознавство.

Translation has played a pivotal role in producing and distributing scientific knowledge all over the world. Translation studies as an academic discipline has been traditionally focused on investigating the translation of literary, religious, philosophical, etc. texts. However, most professional translations deal with scientific and technical texts. With this in view, it is currently important to investigate the present-day place of scientific translation and technical translation within the science of translation.

As viewed by an outstanding researcher in scientific and technical translation M. Olohan [3, p. 6], science and technology are often coupled together in general language usage, especially in terms of translation, though they indicate different, but related knowledge areas. The author importantly analyses the dictionary definitions of science and technology interpreted as 'the intellectual and practical activity encompassing the systematic study of the structure and behaviour of the physical and natural world through observation and experiment' and 'the application of scientific knowledge for practical purposes', respectively [3, p. 6]. M. Olohan then remarks that these interpretations possibly suggest that technology comes from science and prioritizes the ends rather than the means ('application ... for practical purposes'). On the contrary, science seems to focus on the means by which knowledge is obtained, that is, through the scientific method of 'observation and experiment' [3, p. 6].

Translation scholars generally agree that, while complementing each other, science and technology denominate different, if related, knowledge areas – 'science produces ideas whereas technology results in the production of usable objects' [4, p. 5]. Science focuses on investigating the objective truths about the world through a systematic process called the scientific method, which is the foundation of modern scientific investigation, while technology is the practical application of science to create products that can solve problems and do tasks [4, p. 5].

An important point of discussion here is the following: viewing scientific and technical translation as the translation of texts from the domains of science and technology, to what extent it is relevant to group them together [2, p. 246]. Translation scholars opine that, regardless of the differences and the necessity of distinguishing between scientific translation and technical translation, there are communicative features common for scientific and technical texts, that result in more convergences than divergences if the text-type conventions are considered [4, p. 5]. Between scientific and technical texts there are very similar translation challenges and approaches, which refers them to the one category – specialised translation [4, p. 5].

Another thought is that though scientific and technical texts may differ and may contain the information of different forms, they are eventually founded on mostly the same information. On the other hand, scientific and technical translation considerably differ in the way in which this information is presented and used – ‘while a technical text is designed to convey information as clearly and effectively as possible, a scientific text will discuss, analyse and synthesise information with a view to explaining ideas, proposing new theories or evaluating methods’ [1, p. 2]. The author then comes to a conclusion that the different goals may cause the language used in each type of text vary significantly, thus differentiating the strategies required to translate them [1, p. 2]. And each type of the text needs a separate profound research by translation scholars.

So, one can state that scientific translation and technical translation have all the prerequisites for independent functioning within Translation Studies as a multidisciplinary field of knowledge. These translation types have their own research areas and prospects for further research, with methodology as the first priority.

REFERENCES

1. Byrne, J. Scientific and Technical Translation Explained. A Nuts and Bolts Guide for Beginners. London: Routledge, 2012. 212 p.
2. Olohan, M. Scientific and technical translation / M. Baker -G. Saldanha (eds.). Routledge Encyclopedia of Translation Studies. London–New-York: Routledge, 2008. pp. 148–152.
3. Olohan, M. Scientific and Technical Translation. London: Routledge, 2015. 263 p.
4. Scarpa, F. Research and Professional Practice in Specialised Translation. London: Palgrave-Macmillan, 2020. 247 p.

УДК 378.147:81'25

ІГНАТЕНКО В.Д., канд. пед. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЛОКАЛІЗАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ КОНТЕКСТІ

У тезах йдеться про важливість локалізації та її місце у сучасному перекладацькому контексті. Зокрема розглянуто особливості локалізації та її відмінності від самого процесу перекладу.

Ключові слова: переклад, локалізація, локаль, глобалізація, інтернаціоналізація.

ІГНАТЕНКО В., candidate of pedagogical sciences

Bila Tserkva national agrarian university

PECULIARITIES OF LOCALISATION IN THE TRANSLATION CONTEXT

The thesis deals with the importance of localisation and its place in the modern translation context. In particular, the peculiarities of localisation and its differences from the translation process itself are considered.

Key words: translation, localisation, locale, globalisation, internationalisation.

Не зважаючи на те, що термін «локалізація» вже отримав деяке лінгво-філософське обґрунтування, теоретичний його статус ще не визначено досить чітко. Так, Е. Пім зазначає, що локалізація з'явилася для того, щоб вирішувати економічні завдання. Разом з іншими прийомами і стратегіями локалізація, в першу чергу, спрямована на те, щоб поширювати той або інший продукт за допомогою подання інформації мовою цільової аудиторії.

У теорії перекладу під «локалізацією» розуміється повна адаптація перекладацького продукту до місцевих умов використання їх у конкретному регіоні. Локалізація певного твору, тексту – це найбільш точна передача оригіналу мовою країни-споживача. При локалізації враховуються такі чинники: соціокультурний контекст, політикоюридичний контекст, а також моральні норми і звичаї конкретного регіону.

Останнім часом термін «локалізація» все частіше пов'язують з практикою перекладу. Традиційно переклад розглядається не тільки як процес, але і як результат, продукт.

Переклад призначений для використання представниками іншого суспільства, тому в процесі перекладу неодмінно враховуються конкретні реалії цього суспільства і його особливості.

Простий еквівалентний переклад без урахування національно-культурної специфіки цільової аудиторії, недостатнє володіння перекладачем фоновією інформацією, у свою чергу, викликає у реципієнта нерозуміння та несприйняття продукту, який перекладається. Для правильної передачі будь-якого тексту необхідно мати достатні знання про іншу культуру: про традиції, менталітет, звички. Це необхідно для передачі сенсу перекладеного продукту чи тексту і вірного сприйняття цього сенсу реципієнтом.

Таким чином, локалізація – це процес адаптації об'єкту перекладу до культури та реалій мови перекладу. Суть локалізації полягає у адаптації тексту, документації, графічних символів, таблиць тощо, що належать до певної мови або культури, враховуючи психологічні, релігійні, ідеологічні особливості мови перекладу. Щоб правильно локалізувати продукт, потрібне всебічне вивчення цільової культури. Тоді програма/гра/книга/фільм будуть правильно адаптовані до потреб ринку і зрозумілі кінцевим споживачам. В Україні на сьогоднішній день локалізація сприймається, у першу чергу, як переклад, але, звичайно, це значно більше ніж просто переклад. Крім того, щоб перекласти текст іншою мовою і адаптувати у культурному, технічному плані, можливо, буде потрібно адаптувати його навіть у правовому полі цільової країни.

Відносини між перекладом і локалізацією були напруженими з самого виникнення дисципліни. Попри стрімкий розвиток з виникненням комп'ютерних технологій нової перекладацької сфери і становлення локалізації як окремої перекладацької галузі, в університетський план навчання не були додані курси цієї індустрії. Згадки про локалізацію обмежувалися вивченням програмами автоматизованого перекладу, через що у перекладачів складалося неправильне уявлення: багато хто вважає, що переклад є основою будь-якого проекту локалізації, а сама локалізація відрізняється від перекладу лише наявністю культурної адаптації. На ділі все інакше: переклад займає лише третину всіх процесів, які забезпечують локалізацію продукту.

Невивченість локалізації в рамках перекладознавства і подібна зневага є причиною того, що протягом довгого часу наукове співтовариство не визнавало локалізацію як дисципліну, яка заслуговує більш пильної уваги, вважаючи, що це той же сегмент перекладу, просто ускладнений технічними аспектами. Насправді для роботи у сфері локалізації перекладачам вже недостатньо знань, отриманих в університеті, оскільки перелік завдань, які виконує перекладач в індустрії, розширився і вимагає компетенцій в технічній, організаторській та маркетинговій сферах: оцінка якості перекладу, термінологічна робота, пошукова оптимізація, передперекладацький аналіз та ін.

Під час вивчення локалізації вчені часто зачіпають теми глобалізації та інтернаціоналізації. Вони вважають, що ці два поняття є безпосередньою частиною процесу локалізації. Самі терміни походять з маркетингу, оскільки ці процеси раніше відносились винятково до просування продуктів на світовий ринок. У широкому значенні, глобалізація – це процес, що веде до об'єднання культурних, політичних, економічних, соціальних норм, що створює єдину систему, яка діє за одними правилами. Глобалізації можна досягнути шляхом торгівлі, комунікацій і тісних зв'язків між культурами. При цьому міжнародна торгівля і світовий ринок є провідним чинником. Організації виходять за межі ринку своєї країни, щоб отримати більше прибутку, і налагоджують міжнародні постачання, перетворюючись у величезні світові корпорації.

Проте переклад і локалізація кардинально різні поняття. Переклад спрямований на те, щоб передати ваше повідомлення, подолавши мовний бар'єр і дозволити читачам зрозуміти ваш вміст. Однак переклад не враховує культурні відмінності, які є життєво важливими для успішного маркетингу в новій країні.

З іншого боку, локалізація виходить за межі перекладу. Він охоплює слова, кольори, одяг і культурні символи, щоб зробити ваш бренд резонансним для різноманітних клієнтів. По суті, локалізація змінює досвід, щоб узгодити його з уподобаннями вашого цільового ринку.

Відтак можна зробити висновок, що переклад підпадає під парасольку локалізації, є її частиною. Особливі міркування щодо локалізації включають дотримання місцевих юридичних вимог, як-от відповідність GDPR, коригування форматування веб-сайту для мов із письмом справа наліво (наприклад, арабська), включення соціальних доказів від місцевих жителів та оцінку підтексту та символіки у візуальних елементах.

І переклад, і локалізація включають врахування мовних характеристик, таких як сленг, діалекти, ідіоми та культурні уподобання, як-от домовленості щодо ціноутворення та налаштування полів даних користувача залежно від місця розташування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іваницький С. С., Статкевич Л. П. Поняття «Локалізація» в ігровій індустрії та перекладацькій діяльності. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Філологія. Журналістика, 2023. Т. 33. № 72. С. 230–234.

2. Різниця між перекладом і локалізацією: що вам потрібно знати. URL:<https://www.conveythis.com/uk/distinction-between-translation-localization/>. (дата звернення: 23 вересня 2024).

3. Шурма С., Єрко В. Локалізація як перекладознавча проблема. Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика. 2015. URL:<https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/15307/1/Локалізація%20як%20перекладознавча%20проблема.pdf> (дата звернення: 30.11.2022).

4. Рум А. What's localization theory good for? 2022. URL:https://www.youtube.com/watch?v=Swhen8XCI_4 (дата звернення: 23.09.2024).

УДК 316.28:338.43

БОНЬКОВСЬКИЙ О.А., ст. викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

o.bonkovski@btsau.edu.ua

ДО ПРОБЛЕМАТИКИ ФАХОВИХ КОМУНІКАЦІЙ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Розглядаються питання вирішення деяких проблем фахових комунікацій в аграрній сфері.

Ключові слова: фахові комунікації, термінологія, стандартизація, мовний бар'єр, цифровізація.

BONKOVSKI O., senior lecturer

Bila Tserkva national agrarian university

TO THE PROBLEMATICS OF PROFESSIONAL COMMUNICATIONS IN AGRARIAN SPHERE

Some problems of professional communications in agrarian sphere are elaborated.

Key words: professional communications, terminology, standardization, language barrier, digitalization

Проблематика фахових комунікацій в аграрній сфері є важливим аспектом, який впливає на ефективність ведення сільського господарства та розвитку аграрного бізнесу. Серед основних проблем, з якими стикаються фахові комунікації в цій сфері, можна виділити недостатність професійної підготовки та компетенції, пов'язані з дефіцитом професіоналів з належними комунікаційними навичками. Це може стосуватися як працівників аграрного сектора, так і тих, хто безпосередньо займається комунікаціями — агрономів, консультантів, маркетологів та інших. Також недостатня обізнаність у використанні сучасних цифрових інструментів для комунікацій має місце серед фахівців, що ускладнює доступ до новітніх технологій та практик. Часто виникають бар'єри інформаційного обміну через відсутність або недостатній розвиток інфраструктури для комунікації в сільських районах (інтернет, мобільний зв'язок), що ускладнює обмін інформацією. Проблеми з ефективною передачею знань та технологічної інформації між науковими установами, бізнесом та фермерами є нерідкими сьогодні, до того ж інформація є часто складною для розуміння або важкодоступною.

У комунікаціях на іноземній мові мовний бар'єр та складність термінології створюють

додаткові труднощі. Специфічна аграрна термінологія може бути незрозумілою для широкої аудиторії або навіть для частини фахівців, що знижує ефективність комунікації між різними учасниками процесу. У міжнародних проектах мовний бар'єр часто ускладнює співпрацю між представниками різних країн. До того ж культурні особливості та соціальна ізоляція фермерської спільноти можуть ускладнювати комунікацію між ними та іншими учасниками аграрного сектора, такими як інвестори, дослідники, постачальники технологій.

Рішення цих та інших проблем у фахових комунікаціях вимагають модернізацію освітніх програм, впровадження цифрових технологій, покращення інфраструктури та регуляторної підтримки, а також зміцнення міжнародної співпраці для обміну досвідом та знаннями. Вирішення проблем фахових комунікацій в аграрній сфері вимагає комплексного підходу. Сюди можна віднести питання розвитку технологічної інфраструктури, підвищення кваліфікації кадрів, покращення інформаційних потоків і зміцнення співпраці між усіма учасниками аграрного сектора. Впровадження спеціалізованих курсів для аграрних працівників з фокусом на комунікації, цифрових технологіях та менеджменті при університетах, наприклад, як курси підвищення кваліфікації для фермерів та агрономів. Регулярні професійні тренінги та семінари, присвячені найновішим досягненням в агротехнологіях, а також навичкам ефективної комунікації та менеджменту разом із знайомством з цифровими платформами спеціалізованими аграрними платформами допоможуть фермерам, науковцям, консультантам та аграрним бізнесам спілкуватися, обмінюватися даними і координувати дії.

Важливим напрямком для вдосконалення є стандартизація та спрощення термінології, створення єдиних стандартів комунікації. Розробка спрощених та зрозумілих стандартів для обміну технічною інформацією серед аграріїв та міждисциплінарних фахівців полегшить фермерам розуміння наукової інформації та впровадження наукових розробок у повсякденну роботу.

Також посилення міжнародної співпраці, створення міжнародних проектів за участі представників різних країн для спільного вирішення проблем аграрної сфери, таких як зміна клімату, екологічні виклики та інновації допомагає взаєморозумінню учасників комунікацій та подоланню мовного бар'єру.

Позитивним досвідом Європейського Союзу є створення агрокомунікаційних центрів, центрів підтримки, де фермери можуть отримувати консультації, навчатися і обмінюватися досвідом з іншими учасниками ринку.

Завдяки реалізації цих заходів аграрний сектор зможе покращити ефективність комунікацій, впровадити новітні технології та досягти більш високих показників у продуктивності та стійкості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Курлянд З.Н. Професійно-креативне середовище ВНЗ – передумова підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. 2009. № 1. С. 18–26.
2. Можаровська О.Є. Формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх фахівців у коледжах технічного профілю: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2016. 278 с.
3. Пахомова Т.О., Піддубцева О.І. Формування готовності до німецькомовного спілкування як складова професійно орієнтованої освіти майбутніх аграріїв. Scientific research of the XXI century. Volume 2: collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California: GS publishing service. 2021. P. 174–179. DOI:10.51587/9781-7364-13302-2021-002-174-179.
4. Рамкова програма з німецької мови професійного спілкування для вищих навчальних закладів України / Л.С. Аззоліні та ін. ; за заг. ред. Г. Доротєя, В. Деген. Київ: Ленвіт, 2014. 136. 7 с.
5. Якушко К.Г. Педагогічні умови формування професійно орієнтованого іншомовного спілкування у студентів технічних спеціальностей аграрних університетів: монографія / за наук. ред. Л.О. Калмикова. Київ: Компрінт, 2017. С. 216–242.

КИРИЛЕНКО М.О., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

ТРАКТУВАННЯ ТЕРМІНІВ «КОНЦЕПТ» ТА «ПОНЯТТЯ» В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

У тезах йдеться про використання термінів «поняття» та «концепт» в сучасній лінгвістиці, про їхні взаємозв'язок та різницю у значенні і використанні в сучасних лінгвістичних дослідженнях.

Ключові слова: концепт, поняття, лінгвокультурологія, лінгвокогнітивістика.

KYRYLENKO M.O., assistant

Bila Tserkvs national agrarian university

INTERPRETATION OF THE TERMS "CONCEPT" AND "CONCEPT" IN MODERN LINGUISTICS

The thesis deals with the use of the terms "notion" and "concept" in modern linguistics, their relationship and difference in meaning and usage in modern linguistic research.

Key words: concept, concept, linguistic and cultural studies, linguistic and cognitive studies.

У сучасній лінгвістиці все більше і більше з'являється наукових розвідок, які досліджують таке лінгвокогнітивне явище дійсності як «концепт». Концепт-це ментальна оперативна одиниця пам'яті, зафіксована у свідомості людини або культурі певного народу і відображає певний фрагмент дійсності. Сам термін «концепт» є латинського походження і був введений П'єром Абеляром. Під ним середньовічний філософ розумів «праобрази мисленневих операцій людини, які їм дарував Бог».

О.М. Лащук стверджує, що за способом вираження концепти можна класифікувати наступним чином: 1) повністю вербалізовані, які репрезентуються в мові через різні лексичні одиниці, фразеологічні єдності, ідіоми, фразеологізми, словосполучення; 2) частково вербалізовані – концепти, які існують на рівні свідомості або підсвідомості, але активно не використовуються під час мовленневої комунікації. Для того аби надати цілісну картину, що включає в себе поняття «концепт» необхідно проаналізувати його структуру. Так, А.М. Приходько виділяє наступні складники: 1) понятійний субстрат – закріплюється у вигляді денотата, який унаочнює певний квант знання про те чи інше явище дійсності в інформаційному просторі і несе лексико-семантичне та стилістичне навантаження на реципієнта в процесі його ідентифікації, усвідомлення та вербалізації; 2) перцептивно-образний адстрат – процес сприйняття концепту через знання, емоції, образи та асоціації, що він викликає в свідомості реципієнта; 3) ціннісний (волоративний) епістрат – центральна складова структури концепту, яка узагальнює відношення до нього людини в аксіологічній парадигмі та вказує на його важливість та значення в лінгвокультурі певного народу [2].

І.Коваль робить важливий акцент саме на ціннісному складнику концепта, який фігурує як визначальна риса концепту, що визначає аксіологічний вектор дослідження його в лінгвофілософському вимірі. Однак, інтерпретація «концепту» в філософії та лінгвістиці носить дещо відмінний характер. Так, філософія в основному зосереджується на позитивній складовій цінностей, які той чи інший концепт репрезентує. Лінгвістика та лінгвокультурологія пропонують ширший спектр дослідження аксіологічної складової концепту, яка включає в себе розгляд та вивчення анти цінностей, що протиставляються цінностям. Саме шляхом такого протиставлення формуються бінарні концепти, які як правило представляються абсолютними антонімами [1].

Важливим є розрізнення термінів «концепт» та «поняття», оскільки між ними існує тісний взаємозв'язок, що зумовлює складність окреслення меж їх диференціації. Т.Врублевська вважає, що до диференційних ознак «концепту» і «поняття» можна віднести те, що концепт не тільки осмислюється, але й переживається. Це особливо спостерігається на

прикладі емотивних концептів, які фіксують психо-емоційний стан людини у вигляді лексем, які своїм лексико-семантичним значенням розкривають та показують емоції, переживання або ж душевний стан мовця. Іншою важливою рисою, яка розмежовує «поняття» та «концепт» є те, що концепт становить собою історично-культурний набуток певного етносу, народу, культури. Поняття – це результат різних набутків, який підлягає науковій вербалізації закріпленої у лексикографічних джерелах. Звідси, впливає ще одна властивість поняття – його статичність, що закріплюється в різних лексикографічних джерелах. Це означає, що поняття відтворюється певною лексемою для якої характерним є семантична незмінність протягом тривалого періоду часу, яка визнається мовною спільнотою певного народу або нації та засвідчує його загально визнаний характер. Для концепту характерна динамічність, що передбачає його постійну змінність в ментальному просторі та розширення номінативного поля лексичних одиниць, які його репрезентують. Так, М. В. Скаб вважає, що «слово реалізує себе в мовленнєвих контекстах, концепт же формується в «текстах культури». Концепт є набагато ширший за поняття, оскільки дає більш комплексну та вичерпну картину про ту чи іншу реалію об'єктивно існуючої дійсності. Межі концепту є безкінечними, що передбачає його здатність до розкриття тих чи інших лексичних одиниць з різноманітних ракурсів. Якщо поняття носить загальний характер використання, то для концепту властива певна національна специфіка використання, яка характеризує певну лінгвокультуру. Саме тому концепт є центральним поняттям лінгвокультурології. [4].

Отже, концепт можна трактувати як психоментальне утворення, котре позначає певний об'єктивно існуючий стан речей дійсності або власне саму річ, що може вербалізуватися за умов наявності необхідного ресурсу лексичних одиниць, які були б здатні відтворити його на рівні мови. Концепт- це своєрідна мінімальна частинка знання про світ, аналіз складників якої дозволяє отримати найбільш вичерпне уявлення про той фрагмент дійсності, який він репрезентує. Саме досліджуючи концепт в лінгвістиці можна зрозуміти яким чином він характеризує ту чи іншу лінгвокультуру та якими мовними засобами він виражається в тому чи іншому дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Врублевська Т.В. Концепт та суміжні термінологічні одиниці: поняття, лексичне значення, стереотип. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2014. Вип. 7. С. 16–19.
2. Скаб М. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери: монографія. Чернівці: Рута, 2008. 560 с.
3. Мацьків П. В. Концептосфера БОГ в українській мовній картині світу: біблійний, фольклорний, словниково-діахронний дискурси: дис. ... д-ра наук: спец. 10.02.01. К., 2008. 388 с
4. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.

УДК 37:33:908(477.41)М.І.Величківський"1920"

ЯРМОЛА О.В., канд. філос. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
grom50515@ukr.net

МИКОЛА ІВАНОВИЧ ВЕЛИЧКІВСЬКИЙ ЯК ФУНДАТОР ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В БІЛІЙ ЦЕРКВІ В 1920-Х РОКАХ

Для розуміння сучасного стану освіти, зокрема економічної, велике значення має історія її становлення. Ця історія розкривається через діяльність конкретних видатних педагогів, вчених, талановитих адміністраторів. Саме таким був Микола Іванович Величківський, який у 1920-х роках створив і очолив Білоцерківську торгівельно-економічну школу.

Ключові слова: Величківський М.І., Біла Церква, економічна освіта, Білоцерківська торгівельно-економічна школа, Білоцерківський національний аграрний університет.

YARMOLA O., candidate of philosophical sciences

MYKOLA IVANOVYCH VELICHKIVSKY AS THE FOUNDER OF ECONOMIC EDUCATION IN THE BILA TSERKVA IN THE 1920s

To understand the current state of education, particularly economic, the history of its formation is of great importance. This history is revealed through the activities of specific outstanding teachers, scientists, and talented administrators. Such was Mykola Ivanovich Velichkivskyi, who in the 1920s created and headed the Bila Tserkva School of Trade and Economics.

Key words: Velichkivskyi M.I., Bila Tserkva, economic education, Bila Tserkva School of Trade and Economics, Bila Tserkva National Agrarian University.

Протягом історії свого існування Біла Церква постає не лише як культурний, релігійний, військово-політичний, економічний, але й як потужний освітній центр Центральної України. Сьогодні, серед вищих навчальних закладів Київщини, безумовно, провідне місце займає Білоцерківський національний аграрний університет, який на шістьох факультетах здійснює підготовку тисяч фахівців різних спеціальностей: агрономів, лісників, технологів харчової промисловості, ветеринарів, екологів, економістів, фінансистів, юристів, перекладачів, психологів та багатьох інших.

Освітні та наукові здобутки Білоцерківського НАУ створюють міцну основу для співпраці з провідними українськими й зарубіжними підприємствами, навчальними закладами, науковими установами. Проте все це було б неможливо без багатьох поколінь освітян і науковців, які своєю щоденною кропіткою працею створили фундамент для сьогоднішніх досягнень. Історія навчального закладу це, перш за все, історія життя та діяльності конкретних людей. Серед них: благодійники, керівники, лектори, студенти, технічний персонал... Їх внесок в становлення та розвиток сучасного білоцерківського університету часто був різним. Дехто все своє життя пропрацював у навчальному закладі, а для декого – це лише окрема сторінка із великої книги їхнього життєпису. Проте всі вони важливі для нас. Саме їх діяльність зробила Білоцерківський національний аграрний університет таким, який він є сьогодні [1; 4; 5].

Поринаючи в історію, ми можемо побачити, що цей навчальний заклад не завжди називався «Білоцерківський національний аграрний університет». Лише за останні десятиліття назва змінювалась як мінімум чотири рази. І зрозуміло ми не кажемо про чотири окремих навчальних заклади. Великою мірою назва закладів освіти визначається загальною соціально-політичною ситуацією, тими реформами, які відбувались в країні.

За довгий час свого існування Білоцерківський університет пережив багато історичних епох, кожна з яких претендувала на власне розуміння того, як має виглядати освіта та які завдання вона має вирішувати. Його об'єднували і роз'єднували, змінювали його структуру, назву та підпорядкування.

Таким чином, потрібно зазначити, що зрозуміти, яким є університет сьогодні, неможливо без врахування його багатогранної історії, всіх трансформацій та змін, яких він зазнав протягом тривалого часу свого існування. Єдність історії сьогоднішнього Білоцерківського університету забезпечується збереженням освітніх традицій, носіями яких були й залишаються викладачі та студентська молодь.

З огляду на вище сказане, потрібно згадати видатного науковця, педагога, політичного діяча, доктора економічних наук, професора Миколу Івановича Величківського (1889-1976). Саме з ним пов'язано становлення економічної освіти в 1920-х роках в м. Біла Церква.

Микола Іванович народився на Житомирщині 11 січня 1889 року. У 1913 році закінчив економічний факультет Київського комерційного інституту й отримав звання кандидата економічних наук. З літа 1913 р. по вересень 1917 р. Микола Іванович знаходився на військовій службі (учасник Першої світової війни) [6, с. 25].

У подальші роки працював зокрема як економіст в галузі сільського господарства. У 1917-1919 роки – очолював Департамент сільськогосподарської економіки та статистики в Міністерстві земельних справ.

З кінця 1919 по 1927 роки життя Миколи Величківського пов'язане з Білою Церквою. Так в 1920 році він очолює новостворений на базі Білоцерківської гімназії навчальний заклад – Білоцерківський робітничо-селянський університет імені Тараса Шевченка, де він також був лектором з політичної економії та економічної географії [3, с. 37; 2, с. 43-44].

У 1924 році організував у Білій Церкві Торгівельно-промислову школу й виконував там обов'язки директора й викладача. Як він зазначає у своїх автобіографічних спогадах, тут він викладав такі дисципліни: економічну географію, товарознавство, організацію торгівлі, фінансову науку, складську справу. Крім того, Микола Іванович зазначає, що «... у Педагогічному технікумі читав методику краєзнавства на третьому курсі та економічну географію на другому, а також економічну географію в агрономічній і механічній профшколах» [3, с. 38].

У червні 1927 року Микола Величківський був заарештований і потрапив до Білоцерківської в'язниці. І хоча через два тижні він був звільнений, але невдовзі змушений був звільнитися з роботи та покинути Білу Церкву [3, с. 39]. В подальші роки Микола Іванович Величківський був ще тричі наприкінці 1920-х у 1930-ті роки заарештований органами ДПУ-НКВС, а у 1942 році – в окупованому Києві був заарештований гестапо [6, с. 27-28].

З 1928 року Микола Іванович був запрошений до Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту на посаду завідувача кафедри і професора сільськогосподарської кооперації та реконструкції сільського господарства [3, с. 40]. Згодом працював на різноманітних інших адміністративних і педагогічних посадах [6, с. 27-28].

Микола Величківський очолив утворену в окупованому Києві 5 жовтня 1941 р. Українську Національну Раду, яка діяла до 27 листопада того ж року, після чого мусила піти в підпілля. 6 лютого 1942 р. Миколу Івановича (разом з іншими представниками українського визвольного руху) було заарештовано й ув'язнено в колишній тюрмі НКВС на Володимирській вулиці (а на той час - тюрмі гестапо) [6, с. 28].

У повоєнний час Микола Іванович Величківський опинився в еміграції (спочатку в Німеччині, згодом у Сполучених Штатах). Там він активно продовжував займатися педагогічною, науковою, видавничою діяльністю. Помер професор Величківський 1 липня 1976 року в Ірвінгтоні (Нью-Йорк) [3, с. 224-225].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар А.В., Смуток Б.М. Історія Першої Білоцерківської гімназії в особах. Біла Церква: Пшонківський О.В., 2012. 128 с.
2. Велика К.І., Ярмола О.В. Білоцерківський період життя і творчості видатного українського письменника і громадського діяча Ю. Я. Будяка (Покоса). Восьмі Бердяєвські читання: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (БНАУ, 01 червня 2020 р.). Біла Церква, 2020. С. 43–45. URL: [http://rep.btsau.edu.Ua/bitstream/BNAU/5321/1/Bilotserkivskiy_peri od.pdf](http://rep.btsau.edu.Ua/bitstream/BNAU/5321/1/Bilotserkivskiy_peri_od.pdf)
3. Величківський М. Під двома окупаціями. Спогади і документи / підготував Т. Гунчак. Нью-Йорк: Наукове Товариство ім. Шевченка в Америці, 2017. 232 с.
4. Власенко В.М., Стародуб О.В., Чернецький А. Білоцерківський аграрний університет: від витоків до сьогодення. Біла Церква, 2015. 224 с.
5. Незабутні постаті в історії Білоцерківського національного аграрного університету / за ред. Академіка В.М. Власенка. Біла Церква, 2016. 307 с.
6. Ярмола О., Велика К. Життєвий шлях українського економіста, педагога та державного діяча Миколи Івановича Величківського (1889-1976). Хронос. Зошит XX: матер. краєзнавчого клубу за серпень 2021 р. Біла Церква: ТОВ «Білоцерківдрук», 2021. С. 23–30. URL: <http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/7520>

УДК 821.161.2К – 3.09

ГРЕК І., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

ДЕРЖАВНИК У ТВОРІ П. КУЛІША «ЧОРНА РАДА»

Розкрито особливості зображення державника в романі «Чорна рада» П. Куліша. Виявлено, що на думку П. Куліша козацька ж старшина, на відміну від рядових козаків, уособлювала в собі державобудівниче начало.

Ключові слова. П. Куліш, «Чорна рада», козацька старшина, гетьман Сомко, держава.

GREK I., assistant

Bila Tserkva national agrarian university

THE STATESMAN IN THE WORK OF P. KULISHA «THE BLACK COUNCIL»

The peculiarities of the image of the statesman in the novel "Black Council" by P. Kulish are revealed. It was revealed that, according to P. Kulish, the Cossack foreman, unlike the common Cossacks, personified the state-building principle.

Key words: P. Kulish, "Black council", Cossack elder, Hetman Somko, state.

Захоплюючись козацькою минувиною П. Куліш намагався зрозуміти чому в народі, в якого таке героїчне минуле, така жахлива сучасність. Своє бачення цієї проблеми П. Куліш намагався висвітлити в історичному романі «Чорна рада».

В епілозі до роману «Чорна рада», мислитель зазначав: «Мені хотілося довести, що не нікчемний народ приєднався в половині XVII століття до московського царства. Більша його частина складалася із характерів самостійних, гордих усвідомленням своєї людської гідності; він, в своїх поняттях, зберігав, і зберігає до цих пір початки вищої громадянськості; він надав Росії багато нових, енергійних діячів, вплив яких не мало сприяв розвитку державної сили російського народу...» [2, с. 179]. Мислитель досліджуючи зв'язок між історією, культурою та сучасністю, у романі спробує показати, що може стати перешкодою для успішного розвитку країни.

Роман «Чорна рада» – це художній твір, а не наукове дослідження. Цей роман є спробою автора в більш доступній формі донести масам своє бачення. Ця праця розкриває П. Кулішеве розуміння історії України, його погляди на українську перспективу. В основних персонажах твору мислитель втілює дві протилежні суспільно-політичні позиції – це безелітність і елітність української нації. Такі герої Кулішевого твору, як представники городової старшини Сомко і Шрам виступають за впорядковане класове суспільство, а політичним ідеалом для курінного отамана Кирила Тура та інших низовців є соціальна рівність.

З огляду «Чорної ради» стає зрозумілим, що політичні симпатії П.Куліша однозначно знаходяться на боці городової старшини Шрама і Сомка, оскільки як показав письменник, в образах Кирила Тура та інших рядових козаків, головним є те що вони не були зацікавлені у міцній українській державі, оскільки, на його думку, вона б поставила їх у певні правові рамки, підпорядкувала б цивілізованому культурному розвитку.

Козацька ж старшина, за П. Кулішем, на відміну від рядових козаків, уособлювала в собі державобудівниче начало. З цього приводу Ю. Шевельов зазначає у передмові видання «Вибрані листи П.Куліша українською мовою писані»: «Аристократична концепція «Чорної ради» річ добре відома. Втілення її – гетьман Сомко – це ідеал лицарскости, мужности, чесности, вірности, патріотизму, в протилежність до представника черні Брюховецького. Історію Куліш бачив, передусім, як конфлікт анархії й порядку, а носієм порядку були кожного разу люди типу Сомка. Чи треба підкреслювати, що мова не конче про аристократію родову, а про аристократизм духу?» [1, с. 43].

Історичний роман «Чорна рада. Хроніка 1663 р.», у всій повноті відтворив соціальні

суперечності в Україні після переможної визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького і здобуття автономії між поміщиками і селянами, шляхтою і міщанами, міщанами і козаками, козаками й селянами, запорожцями та городовими козаками, старшиною і рядовим козацтвом.

Для того, щоб уникнути станових суперечностей, на думку П.Куліша, потрібно кожній соціальній групі дати певні привілеї. Цю ідею автор «Чорної ради» вкладає в слова ідеалізованого героя твору – гетьмана Сомка. Забезпечення демократичних свобод і прав людини, врахування законних інтересів усіх суспільних верств – це суспільний ідеал запропонований П. Кулішем для тогочасної сучасності.

У результаті аналізу пізнішої редакції роману «Чорна рада» стає зрозуміло, що мислитель вважає, що без політичної еліти не можна витворити повноцінну державу. Більше того, на думку П. Куліша, суспільство, яке не має політичної еліти поступово перетворюється у натовп. Випадковість утворення, неоднорідність складу визначають специфічну манеру політичної поведінки людей у натовпі, яка виявляється у придушенні раціональності, різкому переважаючому почуттів над розумом. На основі анонімності учасників натовпу щезає почуття відповідальності і соціальний страх і це призводить до агресивної політичної поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вибрані листи Панталеймона Куліша українською мовою писані / ред. Ю. Луцького. Нью-Йорк – Торонто, 1984. 270 с.
2. Куліш П.О. Чорна рада: Хроніка 1663 року. Харків, 1990. 272 с.

УДК 321.32:159.9

МЕЛЬНИК Л.М., канд. політ. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ФЕНОМЕН ДОВІРИ: ПОЛІТИКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Здійснено аналіз довіри як політико-психологічного феномену. Наголошено, що довіра є ключовою складовою у суспільних відносинах та політичних процесах.

Ключові слова: Довіра, політична практика, взаємовідносини, політичні інститути, стабільність.

MELNYK L.M., PHD political science

Bila Tserkva national agrarian university

TRUST PHENOMENON: POLITICAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECT

An analysis of trust as a political and psychological phenomenon was carried out. It is emphasized that trust is a key component in social relations and political processes.

Key words: Trust, political practice, relations, political institutions, stability.

Довіра є однією з найважливіших соціальних категорій, яка формується у людини протягом її розвитку і виховання. Філософи, політологи, психологи розглядають поняття довіри з різних точок зору. Проте все ж таки одностайного визначення поняття «довіра» у соціально-гуманітарному дискурсі не існує. Однак, науковці сходяться до думки, що довіра є основою будь-якого суспільства і міжособистісних відносин. Розглядаючи феномен довіри, можна говорити про різні її характери, особиста, політична, економічна, соціальна.

Серед основних ознак особистої довіри є відвертість, готовність ділитись інформацією тощо. Відомий психотерапевт Е. Еріксон, вважав, що важливим етапом розвитку особистості є так звана базисна довіра. Цей етап включає в себе взаємодію між дитиною і близькими людьми, які створюють позитивні взаємовідносини та будують відчуття безпеки та довіри. Базисна довіра є основою для подальшого розвитку особистості та формування внутрішньої стійкості особистості.

Так, визначний філософ, психолог Д. Юм вважав, що довіра є необхідною умовою для

соціальної координації та співпраці. Німецький класик Іммануїл Кант, підходив до цієї проблеми з морально-етичної точки зору, підкреслюючи, що довіра є необхідною для морального життя. Американський філософ, політолог Ф. Фукуяма говорячи про важливість довіри в суспільстві, вважає, що довіра є ключовою складовою успішного функціонування суспільства і економіки. Науковець стверджує, що сильні інституції, правила та норми, які підтримують довіру між людьми, є основою стабільності і процвітання. Він закликає до підтримки довіри та побудови довірливих відносин як у політиці, так і у громадському житті. «Довіра виникає у членів співтовариства очікуванням того, що інші його члени будуть вести себе більш – менш передбачувано, чесно і з увагою до потреб оточуючих, у згоді з деякими загальними нормами» [2, с.52]. Рівень міжособистісної довіри грає важливу роль у суспільному прогресі. Коли при взаємодії людей існує взаємодовіра, люди сприймають інших людей як можливих партнерів для співпраці, відповідно, це сприяє розвитку економіки, зростанню добробуту, а також стабільності демократичних інститутів. На відміну від цього, низький рівень довіри може призвести до відсутності співпраці, витрат на виправлення передачу влади та інші негативні наслідки для суспільства. Тому важливо вдосконалювати міжособистісну довіру в суспільстві для досягнення загальних цілей і покращення якості життя громадян.

Політична довіра передбачає готовність електорату делегувати владні повноваження певному політичному суб'єкту. Як правило, рівень політичної довіри обчислюється за допомогою соціологічних досліджень. Класичним питанням соціологічних досліджень, яке слугує інструментом вимірювання довіри є питання, коли респонденту пропонується вибрати найбільш обґрунтоване з його точки зору судження з наступної пари: «політику потрібно довіряти» або ж «політику не довіряю». Слушною є думка Ю. Шайгородського: «Політична практика свідчить, що довіра, попри те, що вона не завжди ґрунтується на раціональних засадах, дедалі більше стає невіддільною частиною внутрішньо- і зовнішньополітичних процесів, домінантною основою електорального вибору, складовою оцінки ефективності державного управління, прийняття соціально-політичних рішень, зрештою – легітимації влади. Унікальність феномену довіри полягає передусім у своєрідному поєднанні раціональних та позараціональних підстав оцінок і суджень. З одного боку, вона є (може бути) результатом апостеріорного пізнання й впливати з досвіду, ґрунтуватися на аналізі й синтезі подій, явищ, процесів, оцінці поведінки тощо. З другого – базуватися не на раціональних засадах, а ірраціональних мотивах з оперттям на інтуїцію, власні або ж стереотипні уявлення про належне, бажане, ґрунтуватися на передбаченні (можливості) розвитку подій, процесів, на вірогідності поведінки об'єкта довіри через переважно емоційне сприйняття» [3].

Довіра є ключовою складовою у суспільних відносинах та політичних процесах. Вона визначає відносини між людьми, політичними агентами та іншими учасниками суспільства. Недостатня довіра може призвести до пасивності участі громадян у політичному процесі, а також до виникнення корупції та недотримання законів. Тому важливо, щоб політичні лідери демонстрували чесність, відкритість та компетентність для збереження довіри громадян.

Отже, довіра у політиці - це важливий аспект взаємовідносин між громадянами та політичними лідерами. Вона визначається рівнем підтримки і довіри, яку населення має до політичних інститутів. Високий рівень політичної довіри сприяє стабільності і функціонуванню демократичного суспільства, оскільки відображає віру громадян у здатність політиків вирішувати їхні проблеми та виконувати свої обіцянки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ручка А., Інглгарт Р. Політична енциклопедія / редкол. Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. 283 с.
2. Фукуяма Ф. Довіра: соціальні чесноти і шлях до процвітання. М.: АСТ, Єрмак, 2006.
3. Шайгородський Ю. Довіра як політико-психологічний феномен. URL:<https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/11917>

УДК 340.12.

БРОВКО Н.І., д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

09101959nb@gmail.com

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ГАРАНТУВАННЯ ПРАВА НА ЗЕМЛЮ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Право на землю є конституційним правом. Політика України направлена на забезпечення гарантування права на землю. У цьому контексті Україна запозичила та продовжує запроваджувати зарубіжний досвід, зокрема у проведенні земельної реформи. Важливим є досвід Польщі, Словаччини, Чехії, Румунії, Німеччини та деяких зарубіжних держав. Ефективне земельне законодавство, гарантованість права власності на землю та стимулююча земельна політика є основою розвитку України держави.

Ключові слова: земля, право на землю, ринок землі, земельна реформа, європейський досвід.

BROVKO N.I., doctor of law sciences

Bila Tserkva national agrarian university

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ENSURING AND GUARANTEEING THE RIGHT TO LAND IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

The right to land is a constitutional right. Ukraine's policy is aimed at ensuring the guarantee of the right to land. In this context, Ukraine has borrowed and continues to implement foreign experience, in particular in the implementation of land reform. The experience of Poland, Slovakia, the Czech Republic, Romania, Germany, and some other foreign countries is important. Effective land legislation, guaranteed land ownership, and a stimulating land policy are the basis for Ukraine's development as a state.

Key words: land, right to land, land market, land reform, European experience.

Право на землю має реалізовуватись шляхом наявності вільних можливостей розпоряджатись своєю власністю для прозорого й ефективного управління земельними ресурсами. З цією метою було заплановано земельну реформу, реалізація якої здійснюється й донині, різними шляхами, одним з яких є запровадження прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення [1].

Проведення в Україні земельної реформи є складним тривалим процесом, який направлений на відтворення корисних властивостей кожної земельної ділянки, гарантування права власності на землю, захист прав землекористувачів, розвитку агробізнесу та сільських територій, приведення чинного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів шляхом запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення забезпечивши при цьому рівні права та обов'язки для усіх учасників ринку та гарантуючи ефективне використання та охорону земель.

Зазначимо, що у ряді європейських держав процес реформування ринку земель розпочався з 90-х років, на відміну від України. У Польщі, Угорщині, Латвії та Литві, Чехії та Словаччині реформа ринку землі була спрямована на повернення землі колишнім власникам та перерозподіл земель, які перебували у власності колгоспів та радгоспів. Рівень податкового навантаження за придбання землі у цих країнах ЄС є незначним, водночас у Болгарії, Польщі, Чехії власники сільськогосподарських земель взагалі звільняються від оподаткування

Як відомо, покупці землі, як окремі фізичні особи, так і кожен член різних сільськогосподарських об'єднань, за законодавством ряду європейських країн зобов'язані працювати на цій землі, на своїх сімейних фермах чи господарствах. Таке положення має бути нормою й для України. Проте в реаліях можна спостерігати непоодинокі випадки здачі земельних наділів в оренду, суборенду, або ж взагалі не використовувати її за призначенням.

В українському законодавстві відсутні вимоги щодо покупців землі, які існують в деяких зарубіжних країнах. На нашу думку врахування зарубіжного досвіду та запровадження особливої вимоги до бажаючих придбати землю у власність, таких як наявність диплому про відповідну освіту чи іншого документа, що підтверджує знання у сфері є необхідним та важливим.

Зокрема, у Франції, для бажаючих придбати земельні наділи встановлюється термін професійного стажу 5 років, вимагається наявність певних засобів виробництва, таких як худоби, птиці, тварин. Така норма є доцільною для запровадження у національному законодавстві та доводить наміри потенційного покупця, його бажання займатись веденням сільського господарства та підтверджує досвід у поводженні із земельними наділами.

В угорському законодавстві нормативно передбачено вимогу володіння навичками у сфері сільського господарства або вести бізнес у сільському господарстві щонайменше три роки, що дає право на придбання землі. Особи, які не виконують цих умов, можуть придбати не більше ніж 1 га сільськогосподарських угідь. Максимальна площа землі, яка може перебувати у власності, обмежена до 300 га [2].

Поширеною є норма зарубіжного законодавства щодо заборони та обмеження права на придбання землі для іноземних громадян. У Японії, Австралії така норма визначена національним законодавством, у США та Канаді регіональним законодавством. У Болгарії сільськогосподарські землі можуть придбати і володіти ними лише фізичні особи, які легально проживають у країні щонайменше п'ять років. Аналогічні вимоги поширюються на юридичних осіб. Право на придбання та володіння землею сільськогосподарського призначення не поширюється на юридичні особи, у яких частку мають партнери або акціонери, зареєстровані у вільних економічних зонах. У Румунії у 2014 р. було відкрито ринок землі для громадян ЄС, Ісландії, Ліхтенштейну і Норвегії. Пріоритетністю у питанні купівлі землі користуються співвласники, орендарі, власники земель, що прилегли до земельної ділянки, яка продається, а також Румунське агентство громадської власності [2].

Польське законодавство містить норми-обмеження щодо продажу сільськогосподарських земель, за якими їх можуть придбати у власність лише держава, релігійні об'єднання й фермери. Бажаючий купити землю повинен володіти не тільки сільськогосподарськими навичками, а й бути власником сільгоспугідь площею до 300 га та проживати у місцевості, в якій бажає придбати землю. Така особа зобов'язується вести на цій землі господарську діяльність протягом 10 років і без дозволу суду не має право її продати й здати в оренду [2].

В Україні іноземці поки не мають права володіти сільськогосподарською землею. Однак землі для садівництва можуть використовуватись ними на праві оренди. Можна говорити, що національне законодавство досить лояльне. Таке, відповідно до ч. 2 статті 81 Земельного кодексу, іноземці без обмежень можуть набувати у власність таку землю, якщо вона: знаходиться на території населеного пункту чи знаходиться за межами населеного пункту, проте містить певне нерухоме майно, яке знаходиться у приватній власності іноземця, наприклад будинок, виробництво чи цех [3].

Щодо гарантій власності на землю, то у Німеччині законодавчо закріплено вимогу щодо відчуження земельних ділянок, за якою землі більше 1 га підлягають продажу лише з дозволу місцевих органів влади. Аналогічним є порядок придбання земельних ділянок сільськогосподарського призначення в Австрії. У Франції, Данії, США купівля-продаж сільськогосподарських земель для несільськогосподарських цілей обмежується та вимагається дозвіл місцевих органів влади, а також осіб, що проживають в такій місцевості. З метою протидії зловживанням та спекуляції земельними наділами визначено, що будь-які куплені землі можуть бути продані лише зі збігом певного, встановленого законом строку [2].

Важливою нормою зарубіжного законодавства є закріплені розміри господарств на законодавчому рівні. Так у Німеччині максимальна ділянка, як власна так і орендована, може становити 400-500 га (залежно від федеральних земель); у Польщі до 300 га; в Іспанії - до 100 га, у Данії - до 150 га [4, с.104-108]. Такі розміри обґрунтовані вимогою ефективної діяльності у земельній сфері та надає можливість зменшити прояви земельної монополії державі забезпечивши рівні умови для усіх у придбанні землі. Так у Швейцарії максимальною вважається ділянка, яка забезпечує рівень доходу трьох осіб, які зайняті її обробіткою, у Франції — двох (середній розмір ділянки в країні — 25 га) [4, с.104-108]. В національному законодавстві такі норми відсутні, що на нашу думку є небезпечним, адже може призвести до надмірної кількості землі, що зосереджується в одних руках

Надважливим питанням, яке потребує уваги та нормативного закріплення на національному рівні є регуляторна державна політика та державна фінансова підтримка. Держава має бути партнером для фермерів, гарантом кредитування. Така модель діє у США, Канаді, Мексиці, Болівії, Венесуелі. У Чилі викуплені та експропрійовані землі передавалися сільським сім'ям із оплатою у розстрочку. В Бразилії держава викупила 18 млн. га угідь, на яких створено 285 тис. фермерських господарств [4, с.104-108].

Україні варто провести інвентаризацію земель сільськогосподарського призначення, особливо тих, що знаходяться у постійному користуванні державних підприємств, наукових установ, дослідницьких господарств і станцій. Такі кроки вже почали здійснюватись, але вони викликають супротив у відповідних суб'єктів. Варто звернути уваги й на землі резерву та запасу, які сьогодні є полем для корупційних дій.

Галузь сільського господарства в Україні є досить затребуваною, такою, що забезпечує економічний розвиток держави. З метою її підтримки варто чітко нормативно закріпити гарантії права власності. Такі гарантії повинні передбачати поділ способів захисту прав на землю на міри відповідальності і міри захисту. У першому випадку відшкодування збитків в повному обсязі має бути обов'язковою умовою. Способи захисту права власності на землю не повинні обмежуватись лише випадками, передбаченими земельним законодавством, власники повинні мати вибір способів захисту порушених прав. У цьому контексті має бути встановлена відповідальність в Земельному кодексі не лише окремих суб'єктів виконавчої влади держави, але і держави як суб'єкта цивільно-правових відносин.

Як свідчить проведений аналіз, у більшості європейських держав відкриті ринки землі для іноземців, хоча на початку для них вводилися обмеження щодо володіння землями протягом семи років після вступу країн до ЄС, які були спрямовані на запобігання спекуляції землями. Результатом стала активізація ринку земель що призвела до зростання цін на землю. Україні потрібно врахувати такий досвід з урахуванням власної специфіки, суспільних відносин.

З метою вдосконалення орендних відносин в Україні, на нашу думку, необхідне формування складових інфраструктури земельного ринку. Зокрема мова йде про створення та діяльність консалтингових служб, які надаватимуть інформаційні послуги зацікавленим особам щодо попиту та пропозицій на оренду землі, поради щодо справедливої орендної плати. Щодо оренди земельних ділянок, то необхідним є проведення земельних конкурсів для майбутніх орендарів. Варіацією може стати створення маркетингових фірм з обслуговування як ринку землі, так і відносин оренди. Досить важливим є питання ефективної підготовки спеціалістів, які будуть розробляти рекомендації щодо розміру орендної плати за земельні ділянки [5, с.66].

Таким чином, з метою удосконалення існуючого стану відносин в аграрному секторі України необхідно внести зміни до Основного закону, закріпивши там норму щодо гарантування права власності на землю, доповнивши її ст. 14 Конституції України ч. 3 такого змісту: **«Власникам землі та землекористувачам гарантується відшкодування завданих збитків та забезпечуються гарантії, пов'язані з вирішенням земельних спорів»**. Вказана норма повинна знайти своє відображення й у Земельному Кодексі України та цивільному кодексі України, Законах України «Про фермерське господарство», «Про особисте селянське господарство», «Про державну підтримку сільського господарства України». Доречним є прийняття Аграрного кодексу, чітко виокремивши в ньому моменти, пов'язані з гарантуванням права власності на землю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Земельна реформа. URL:<https://www.kmu.gov.ua/reformi/ekonomichne-zrostannya/zemelna-reforma>
2. Ринок землі: українські реалії та європейський досвід. URL:http://www.nbuvip.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4369:rinok-zemli-ukrajinski-realiji-ta-evropejskij-dosvid&catid=71&Itemid=382
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. URL:<https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/276814/print1428306880436825>.
4. Могильова Т.С., Польова І.С. Визначення ринку землі сільськогосподарського призначення у контексті земельної реформи та на прикладі інших держав. Теоретичні та практичні аспекти формування й розвитку ринку земель сільськогосподарського призначення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 01-02 червня 2018 року). Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2018.148 с.

УДК 343.2

СИМАКОВА С.І., канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
simakova.svitlana@btsau.edu.ua

НАДАННЯ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ УВ'ЯЗНЕНИМ І ЗАСУДЖЕНИМ У СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ

Під час написання тез конференції розглянуто питання, що стосуються: медичного обслуговування у слідчих ізоляторах; зазначено законодавство, яким регулюються питання надання медичних послуг ув'язненим та засудженим особам; виокремлено основні завдання медичної частини слідчого ізолятору.

Ключові слова: взятий під варту; засуджений; медичне забезпечення; лікувально-профілактична робота; санітарно-протиепідемічна робота; амбулаторія; стаціонар; інфекційний ізолятор.

SIMAKOVA S.I., PhD in Law
Bila Tserkva national agrarian university

PROVISION OF MEDICAL CARE TO PRISONERS AND CONVICTS IN PRETRIAL DETENTION CENTERS

During the writing of theses of the conference, the following issues were considered: medical care in pretrial detention centers; the legislation governing the provision of medical services to prisoners and convicted persons is specified; the main tasks of the medical part of the pretrial detention center are highlighted.

Key words: taken into custody; condemned; medical care; curative and preventive work; sanitary and anti-epidemic work; outpatient clinic; hospital; infectious isolator.

Особи, які тримаються під вартою, чи засуджені, які відбувають покарання у слідчих ізоляторах користуються всіма правами людини та громадянина, які виокремлені у Конституції України, окрім тих правообмежень, які стосуються певного виду кримінального покарання та визначні вироком суду. Не є винятком і отримання медичного забезпечення ув'язненими та засудженими особами. Особливості порядку лікувально-профілактичної і санітарно-протиепідемічної роботи у слідчих ізоляторах (далі - СІЗО) регулюються Кримінально-виконавчим кодексом України[1], Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»[2], Законом України «Про попереднє ув'язнення»[3], наказом Міністерства юстиції України № 1348/5/572 «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі»[4].

У всіх СІЗО в Україні діють медичні частини, які вважаються її структурними підрозділами. Призначення медичних частин – надання медичного обслуговування, лікувально-профілактична і протиепідемічна робота із ув'язненими та засудженими особами, що включає консультації медичних працівників, діагностику і лікування різних видів захворювань, травм та отруєнь, здійснення профілактичних заходів, направлення хворих ув'язнених чи засуджених для надання спеціалізованої та високоспеціалізованої допомоги враховуючи ступінь захворювання. У своєму складі медична частина має амбулаторію, стаціонар, інфекційні ізолятори для людей, які хворіють на туберкульоз, та хворих з кишковими інфекціями, окрему палату-ізолятор для тримання осіб з психічними розладами, туберкульозний кабінет, приміщення для зберігання лікарських засобів[4].

До амбулаторії відносяться кабінети завідувача медичної частини, лікарського прийому, терапевта, психіатра, нарколога, та інші лікарі. У стаціонарі установи проходить стаціонарне обстеження і лікування хворих строком до 30 діб; проходить тимчасова ізоляція інфекційних хворих, а також хворих із захворюваннями з підозрою на інфекційні до їх направлення до спеціалізованих закладів охорони здоров'я; відбувається лікування хворих після виписки їх із закладів охорони здоров'я. Задля забезпечення безпеки установи, та осіб,

які ув'язнені та засуджені приміщення медичної частини обладнуються технічними засобами нагляду і контролю, які також фіксують правопорушення, які є у медичній частині. Матеріали відео фіксації є важливим доказом під час притягнення винних осіб до відповідальності [5].

Під час прийняття ув'язнених та засуджених до СІЗО, при перевірці необхідних документів (протоколу затримання, обшуку, протоколу повідомлення про підозру, допиту підозрюваного, дактилокарт) в обов'язковому порядку повинна бути довідка від лікаря про огляд такої особи, із зазначенням тілесних ушкоджень на затриманій чи засудженій особі, адже бувають непоодинокі випадки, коли засуджені можуть скаржитися до прокурора, та вказувати, що тілесні ушкодження вони отримали у СІЗО. Прокурор здійснюючи реагування на таку скаргу перевіряє матеріали особової справи такої особи, і на підставі медичної довідки він вже може зробити ґрунтовний висновок про походження таких ушкоджень та час їх виникнення. Також варто зауважити, що ув'язнена чи засуджена особа під час поміщення до СІЗО повинна пройти флюорографічне обстеження на предмет виявлення захворювання та туберкульоз, яке є небезпечним для осіб, які утримуються в місцях позбавлення волі, так і для персоналу СІЗО. Особи, які хворіють на відкриту форму туберкульозу повинні перебувати в одиночній камері, інфекційному ізоляторі, або ж бути переведені до спеціальних лікувально-профілактичних кримінально-виконавчих установ. На жаль існують непоодинокі випадки зараження осіб, які перебувають у СІЗО та персоналу установи на туберкульоз. Можливо, це тому, що не проводяться, або проводяться не належному рівні вкрай важливі профілактичні заходи безпеки.

Висновок. Основними завданнями медичної частини є під час надання медичних послуг ув'язненим і засудженим є перш за все організація надання невідкладної, первинної та вторинної медичної допомоги; організація та проведення медичних оглядів, обстежень; організація та проведення відповідних санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів; організація та проведення профілактичних медичних заходів; гігієнічне виховання; пропаганда здорового способу життя. Надання якісних, своєчасних медичних послуг у СІЗО дає можливість уникнути епідеміологічних спалахів інфекційних хвороб, забезпечить безпеку життя та здоров'я засуджених, ув'язнених, та персоналу установи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінально-виконавчий кодекс України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 3-4, ст. 21). Документ 1129-IV, чинний, поточна редакція від 19.05.2024. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text/>
2. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 4, ст.19). Документ 2801-XII, чинний, поточна редакція — Редакція від 16.08.2024. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
3. Закон України «Про попереднє ув'язнення» . (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 35, ст.360). Документ 3352-XII, чинний, поточна редакція — Редакція від 19.01.2024. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text>.
4. Наказ Міністерстві юстиції України № 1348/5/572 від 15.08.2014 «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0990-14#n11>.
5. Наказ Міністерства юстиції України та Міністерством охорони здоров'я України 23.09.2021 № 3373/5/2031 від 24.09.2021. «Про затвердження Змін до Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1260-21#Text>.

УДК 347.961.3

ТИМОЩУК О.Г., канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНІ ТА ДЕОНТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСА

У тезах конференції розглядаються професійно-етичні та деонтологічні принципи діяльності нотаріуса, які є ключовими для забезпечення правової безпеки та довіри до нотаріальної служби. Зокрема, аналізуються обов'язки нотаріуса щодо неупередженості, незалежності, збереження професійної таємниці, а також його відповідальність перед клієнтами, державою та колегами. Окрему увагу приділено ролі нотаріуса у запобіганні

правовим спорам та забезпеченні справедливості під час укладання правочинів. Тези підкреслюють важливість дотримання етичних стандартів як на національному, так і міжнародному рівнях.

Ключові слова: нотаріус, професійна етика нотаріуса, юридичн адеонтологія, правова безпека, обов'язки нотаріуса.

TYMOSHCHUK O.H., PhD in Law
Bila Tserkva national agrarian university

PROFESSIONAL ETHICAL AND DEONTOLOGICAL PRINCIPLES OF NOTARY ACTIVITIES

The abstracts of the conference consider the professional, ethical and deontological principles of notary activity, which are key to ensuring legal security and trust in the notary service. In particular, the duties of a notary regarding impartiality, independence, preservation of professional secrecy, as well as his responsibility to clients, the state and colleagues are analyzed. Particular attention is paid to the role of the notary in preventing legal disputes and ensuring fairness during the conclusion of transactions. Theses emphasize the importance of adhering to ethical standards at both the national and international levels.

Key words: notary, professional ethics of a notary, legal aeontology, legal security, duties of a notary.

Юрист-професіонал, за своєю суттю, є висококваліфікованим фахівцем, для якого постійне накопичення та розширення знань є необхідністю. Сучасні умови вимагають від юриста володіння такими фундаментальними знаннями, як глибоке розуміння основних правових категорій, чітке усвідомлення правової системи держави та системи прав, знання властивостей нормативно-правових актів різних рівнів, теоретичні знання з основних галузей права, а також знання технологій та змісту суспільних відносин у відповідних сферах людської діяльності. З огляду на це, науковий аналіз особистості юриста загалом та нотаріуса зокрема є багатограним. Дослідники не обмежуються лише переліком характеристик особистості, а розширюють межі наукового пізнання, досліджуючи ставлення до професії, дисциплінованість, внутрішню самоорганізацію, використовувані методи, навички, а також вимоги до професійної культури тощо [1, с.15].

Нотаріус, будучи фахівцем у галузі права, виконує функції публічної посадової особи, призначеної державою для надання юридичної достовірності правочинам та угодам, що містяться в документах, які він складає. Він також виконує роль радника для осіб, які звертаються за його послугами. Нотаріус, наділений публічною функцією, здійснює свої обов'язки незалежно та неупереджено, не будучи частиною ієрархії державних чиновників чи службовців. Нотаріальна служба, охоплюючи сукупність правової діяльності в сфері безспірної юрисдикції, гарантує клієнтам правову безпеку, запобігає можливим суперечкам, які можуть бути вирішені за допомогою юридичної медіації, і є важливим інструментом для здійснення правосуддя [2]. Нотаріус є єдиним автором своїх дій, має право прийняти або відхилити будь-який проєкт, а також за погодженням із сторонами внести відповідні зміни.

Нотаріус зобов'язаний діяти лояльно та чесно щодо своїх клієнтів, держави та колег по професії, дотримуючись при цьому професійної таємниці, зумовленої публічним характером його функції. Для забезпечення рівноваги, необхідної для укладення справедливого договору, нотаріус повинен надавати належну допомогу стороні, яка перебуває в менш вигідному становищі [3, с.89]. Вибір нотаріуса залишається виключно за сторонами, а нотаріус зобов'язаний дотримуватися правил професійної етики як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Отже, система нотаріату спрямована на забезпечення ефективного досудового захисту та правової охорони прав суб'єктів, основоположних свобод людини, а також законних інтересів у рамках безспірної юрисдикції. Стандарти нотаріальної діяльності являють собою еталон професійної поведінки нотаріусів, відповідність яким є необхідною умовою їхньої діяльності. На сьогоднішній день ці стандарти відображають концентровані суспільні уявлення про місце і роль нотаріату в суспільному житті, а також закріплені в міжнародних нормативно-правових актах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Невзорова І. В. Генеза розвитку деонтологічних засад діяльності нотаріуса. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2020. № 2. С. 14–18.
2. Наказ Міністерства юстиції Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України 07.06.2021 № 2039/5. Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства юстиції № 2765/5 від 02.08.2023 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#Text>
3. Горбань, Н. Принцип професійної компетентності та морально-етичних стандартів діяльності нотаріуса. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2011р. Вип. 89. С. 86–92

УДК 343.1

ВАСИЛЬЧУК І.Ю., здобувачка вищої освіти
ЛИННИК Т. В., канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЇХ СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

У роботі досліджуються міжнародно-правові стандарти у галузі прав людини та їх вплив на національне законодавство, зокрема в Україні. Розглянуто механізми імплементації міжнародних норм і принцип примату міжнародного права. Особливу увагу приділено ролі міжнародних організацій у моніторингу дотримання прав людини та проблемам гармонізації національних і міжнародних норм.

Ключові слова: міжнародно-правові стандарти, права людини, примат міжнародного права, національне законодавство, моніторинг прав людини.

VASYLCHUK I.Yu., student of higher education
LYNNIK T. V., PhD in Law
Bila Tserkva national agrarian university

INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS STANDARDS AND THEIR RELATIONSHIP WITH NATIONAL LEGISLATION

The work examines international legal standards in the field of human rights and their influence on national legislation, in particular in Ukraine. Mechanisms of implementation of international norms and the principle of primacy of international law are considered. Particular attention is paid to the role of international organizations in monitoring the observance of human rights and the problems of harmonization of national and international norms.

Key words: international legal standards, human rights, primacy of international law, national legislation, human rights monitoring.

Міжнародно-правові стандарти в галузі прав людини - це встановлені договором правові норми мінімально допустимої поведінки держав щодо людей, які проживають на їхній території.

Міжнародно-правові стандарти в галузі прав людини різноманітні. Вони можуть бути універсальними, регіональними, загальними або спеціальними.

Варто зауважити, що міжнародні стандарти в галузі прав людини є важливими, оскільки вони встановлюють універсальні принципи та норми, що захищають гідність і свободу всіх людей, незалежно від національності, раси, статі або релігії. Ці стандарти допомагають забезпечити справедливість, рівність і мир у всьому світі, створюючи основу для національних законів і політики, що захищають права людей. Вони також слугують засобом захисту прав у разі їхнього порушення і дозволяють міжнародним організаціям і громадянському суспільству реагувати на порушення прав людини [1].

Варто підкреслити, що міжнародні стандарти в галузі прав людини встановлюють загальні принципи й норми, яких мають дотримуватися всі держави, тоді як національні закони регулюють порядок здійснення цих прав в окремих державах. Держави, які підписали міжнародні договори з прав людини, зобов'язуються включити ці стандарти до своїх національних законів і практики. Однак способи та рівень їхньої реалізації можуть варіюватися залежно від правової системи, політичної волі, культурних традицій та

економічного потенціалу країни. Важливо, щоб національні закони відповідали міжнародним стандартам, але для цього часто потрібні реформи та політична підтримка, щоб забезпечити дотримання прав людини на практиці [2].

В Україні для приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів важливо враховувати принцип примату міжнародного права. Цей принцип означає, що якщо положення міжнародного договору, ратифікованого Україною, суперечать нормам внутрішнього законодавства, то пріоритет віддається міжнародному договору. Таким чином, Україна прагне виконувати свої міжнародні зобов'язання навіть у тих випадках, коли необхідно внести зміни до національного законодавства, що сприяє відповідності міжнародним стандартам і нормам [3].

Для того, щоб міжнародний договір став частиною національного законодавства, він має бути ратифікований або приєднаний до нього державою. Ратифікація передбачає офіційне підтвердження зобов'язань перед міжнародною спільнотою. Імплементация передбачає ухвалення національних законів і нормативних актів, що забезпечують відповідність міжнародним стандартам.

Міжнародний моніторинг і звітність: міжнародні організації, такі як ООН та її спеціалізовані агентства, стежать за виконанням міжнародних стандартів і надають механізми звітності про дотримання прав людини, сприяючи підвищенню прозорості та підзвітності держав [3].

Ці аспекти демонструють важливість гармонізації національних і міжнародних стандартів для забезпечення ефективного захисту прав людини [4].

На мою думку, міжнародні стандарти прав людини - це універсальні принципи, які повинні забезпечувати рівність і гідність для всіх людей, незалежно від того в якій країні вони народилися. Ідеальний світ передбачає повне дотримання цих стандартів у всіх країнах, що гарантує справедливість і захист прав кожної людини. Хоча впровадження міжнародних норм може бути складним і вимагати змін у національних законодавствах, важливо, щоб кожна держава зобов'язалася інтегрувати ці принципи у своє право, забезпечуючи таким чином універсальний захист прав людини та сприяючи глобальному миру та рівності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Студентська бібліотека. Міжнародно-правові стандарти. URL: https://studies.in.ua/shpora-konst_pravo/407-mzhnarodno-pravov-standarti.html
2. Універсальні й регіональні міжнародно правові стандарти прав людини: заг. характеристика. URL: <https://studfile.net/preview/5649959/page:2/>
3. Черкес М. Ю. Міжнародне право. К.: Правова єдність, 2009. 392 с.
4. Статус міжнародних і регіональних стандартів. URL: <https://healthrights.org.ua/praktichni-i-posibnik/5-zagalna-karakteristika-pravovoji-sistemi-i-sistemi-okhoroni-zdorovja-ukrajini/51-status-mizhnarodnikh-i-regionalnikh-standartiv/>

УДК 347.77

ПАХОМОВА А.О., канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

pakhomova_a@ukr.net

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

Ефективний розвиток науково-технічного потенціалу сучасних держав безпосередньо залежить від рівня уніфікації права промислової власності як на міжнародно-правовому, так і на регіонально-правовому рівні.

Ключові слова: промислова власність, патентне право, інтелектуальна власність, ТРІПС, ВОІВ.

ПАХОМОВА А.О., PhD in Law

Bila Tserkva national agrarian university

TERMINOLOGICAL ASPECTS OF INTERNATIONAL INDUSTRIAL PROPERTY LAW

The effective development of the scientific and technical potential of modern states directly depends on the level of unification of industrial property law both at the international and regional legal levels.

Key words: industrial property, patent law, intellectual property, TRIPS, WIPO.

З давніх-давен проблеми розробки як національних, так і універсальних підходів до охорони тих чи інших об'єктів промислової власності та створення загального правового поля регулювання промислової власності в цілому були предметом обговорення держав, що активно розвивають виробничий сектор економіки.

Промислова власність як збиральний інститут права інтелектуальної власності у національному законодавстві більшості держав (зокрема, у законодавстві) термінологічно відсутня [1, с. 45].

Паризька конвенція у фінальній своїй редакції (Стокгольмського акту 1967 р.) також не запропонувала чіткого визначення об'єктів промислової власності та критеріїв їхньої детермінації. У пунктах 2 та 3 ст. 1 Паризької конвенції лише позначається, що до об'єктів охорони промислової власності належать патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та вказівки походження чи найменування місця походження, а також припинення недобросовісної конкуренції. Промислова власність розуміється в найширшому сенсі і поширюється не тільки на промисловість і торгівлю у власному розумінні слова, але також і на галузі сільськогосподарського виробництва та добувної промисловості та на всі продукти промислового чи природного походження, як, наприклад: вино, зерно, тютюновий лист, фрукти, худоба, копалини, мінеральні води, пиво, квіти, борошно [2].

У доктринальних джерелах промислова власність визначається як «історично сформований термін, який використовується як юридично значущий при опосередкуванні відносин, що складаються з приводу належності нематеріальних благ, що існують у формі технічних, художньо-конструкторських рішень, позначень, що індивідуалізують учасників цивільного обороту, бізнес, що належить їм, а також відносин, що виникають у зв'язку з припиненням недобросовісних конкурентних дій, що мають місце при використанні зазначених благ у промислових і торгових цілях». Зазначений підхід, як бачимо, будується на основі виділення окремих об'єктів охорони промислової власності, перелічених у положеннях ст. 1 Паризької конвенції.

Однак визначальним для цілей детермінації об'єктів промислової власності та розмежування об'єктів промислової власності та об'єктів, наприклад, авторського права, а також будь-якого майна (майнових прав), на наш погляд, мають бути критерії можливого використання результату інтелектуальної діяльності (того чи іншого об'єкта промислової власності) у промисловості та торгівлі, тобто. виробництві матеріальних благ та продажу товарів (надання послуг). Саме на основі таких критеріїв до об'єктів промислової власності (після прийняття останньої редакції Паризької конвенції) можна віднести нові об'єкти охорони, що з'явилися вже пізніше: ноу-хау (секрет виробництва), топології інтегральних мікросхем, селекційні досягнення (зокрема, сорти рослин). З питань охорони кожного з зазначених об'єктів надалі буде прийнято окремі міжнародні договори або розроблено спеціальні положення загальних універсальних для всієї інтелектуальної власності міжнародних договорів. Так, положення про закриту інформацію розділ 7 Угоди з торгових аспектів прав інтелектуальної власності, прийнятої в рамках СОТ у 1994 році (далі — Угода ТРІПС), опосередковують можливу охорону ноу-хау (у контексті віднесеної до Паризької конвенції до об'єктів охорони промислової власності прав щодо захист проти недобросовісної конкуренції); положення розділ 6 Угоди ТРІПС, а також Вашингтонського договору про інтелектуальну власність щодо інтегральних мікросхем (1989 р.) поширюються на охорону топологій інтегральних мікросхем, а норми Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин (1961 р.) поширюються на охорону сортів[3].

Крім того, основним міжнародним договором для виділення окремих об'єктів

промислової власності та їх диференціації від інших об'єктів інтелектуальної власності служить конвенція, яка заснувала Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ), прийнята в 1967 р. на Стокгольмській конференції, в рамках якої був узгоджений акт Паризької конвенції. Зв'язок цих конвенцій — Паризької та Стокгольмської — логічний. Стокгольмська конвенція, як документ, що насамперед роз'яснює цілі, функції, систему діяльності основної міжнародної організації у сфері інтелектуальної власності, запропонувала перелік об'єктів інтелектуальної власності з метою подальшого використання у діяльності ВОІВ як об'єктів охорони.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Всесвітня організація інтелектуальної власності. Основи інтелектуальної власності / ред. Г. І. Якіменко. Київ: Юридичне видавництво «Ін Юре», 1999. 578 с.
2. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14 липня 1967 р. URL:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_169 (дата звернення: 23.09.2024).
3. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС) від 15 квітня 1994 р. Міжнародний документ. Офіційний вісник України. 2010. № 84. Ст. 2989. URL:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_018 (дата звернення: 23.09.2024).

УДК 347.97

НАСТИНА О.І., канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ МИРОВИХ СУДІВ

Анотація. Одним із ключових питань зміни та вдосконалення правосуддя в Україні є перспективи створення в Україні мирових судів як елементу справедливого доступу до юстиції та системи перехідного правосуддя.

Ключові слова: перехідне правосуддя, мирові судді, судочинство.

NASTINA O.I., PhD in Law
Bila Tserkva national agrarian university

PROSPECTS OF THE CREATION OF COURTS OF THE PEACE IN UKRAINE

Abstract. One of the key issues of changing and improving justice in Ukraine is the prospects for establishing magistrate courts in Ukraine as an element of fair access to justice and the system of transitional justice.

Key words: transitional justice, magistrates, justice of the peace, judicial proceedings

Загальноприйнятого розуміння, що таке «мирове судочинство» в Україні наразі не існує. Юридична енциклопедія під цим поняттям розуміє нижчу ланку судової системи для розгляду дрібних кримінальних і цивільних справ, на яку покладено функцію примирення сторін. Є альтернативна думка, що мировий суд – це місцевий (локальний) судовий або адміністративно-судовий державний орган обмеженої юрисдикції, що розглядає і вирішує малозначні справи за спрощеною процедурою [1]. Проте, дати повне визначення цьому поняттю проблемно, оскільки моделі мирового судочинства в країнах настільки відрізняються, що звести їх до спільних вихідних засад складно.

Дискусії щодо впровадження мирових судів в Україні тривають вже багато років. Черговим поштовхом до цього стала Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, яка передбачала опрацювання питання щодо запровадження інституту мирового судді [2]. У подальшому, ця ідея була закріплена в інших програмних документах, але до сих пір офіційна концепція мирового судочинства в Україні не розроблена.

Українське суспільство в цілому підтримує запровадження цього інституту. За даними соціологічного дослідження, 55% опитаних респондентів підтримують ідею запровадження мирових судів в Україні, проти виступили лише 16% - такими даними оперують у цій статті

Віталій Охріменко та Роман Смалюк, які розглянули, як може виглядати мирове судочинство в Україні, яких цілей, завдяки їй запровадженню вдасться досягти та яким може бути шлях до її впровадження [3].

Розглядаючи можливість створення нової інституції, насамперед слід з'ясувати та визначити для досягнення яких цілей/вирішення яких проблем це потрібно. Відповіді на ці питання безпосередньо впливають на дизайн майбутніх змін.

Запровадження мирового судочинства в Україні може переслідувати наступні цілі:

- *розвантаження судової системи від нескладних, з юридичної точки зору, спорів.* В Україні поки не розвинена ефективна система альтернативних методів вирішення спорів, а тому фактично суд є єдиним способом захисту порушених прав. Це зумовлює надходження в суди значної кількості справ. Зокрема, за даними судової статистики, в 2023 року на розгляді місцевих загальних судів перебував понад мільйон лише цивільних справ. Сюди ще варто додати по майже мільйону справ в порядку кримінального судочинства та щодо адміністративних правопорушень. Водночас, минулого року здійснювали правосуддя в цих судах лише 2 786 суддів, а штатна чисельність була визначена на рівні 3 838 суддів. Очевидно, що таке співвідношення суддів до кількості справ, які перебувають на розгляді є загрозливим, призводить до перевантаження судів та затягування строків розгляду справ.

При більш детальному аналізі можна виокремити ще інші категорії спорів, вирішення яких в більшості не потребує висококваліфікованого юриста: наприклад, поділ майна подружжя, стягнення аліментів, розірвання шлюбу, якщо відсутній спір про дітей, стягнення заборгованості та ін.

Мирові суди могли б перебрати на себе розгляд таких категорій спорів, дозволивши б професійним суддям зосередитися на розгляді складніших справ.

- *покращення доступу до справедливості.* Для самостійного звернення до суду особа повинна не лише мати ресурси на сплату судового збору, але й достатньо добре орієнтуватися у матеріальному та процесуальному законодавстві, щоб правильно визначити суд, до якого звертатися, предмет та підставу позову, зібрати необхідні докази та представити свою позицію в суді. Для багатьох це виступає стримуючим фактором для звернення до суду.

Мирові суди за рахунок більшого наближення до територіальної громади, спрощення процедур та оперативності вирішення спорів могли б також частково вирішити проблему згаданих спорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародний досвід діяльності інститутів мирового судді, суду присяжних, народних засідателів та пропозиції щодо можливостей його застосування в Україні. URL:http://www.fond.lviv.ua/wp-content/biblioteka/Doslidzh.myrovsud_prusiaznuh.pdf
2. Указ Президента України Про Стратегію системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2022 роки. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>
3. Мирове судочинство: як і навіщо це може працювати в Україні? URL:<https://ldn.org.ua/event/myrove-sudochynstvo-ia-i-navishcho-tse-mozhe-pratsiuvaty-v-ukraini/>

УДК 343.1

ЛОМАКІНА І.Ю., канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМАТИКА МОБІНГУ, ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Анотація: виявлення окремих проблемних питань право регламентації щодо захисту працівників від мобінгу в трудових відносинах, висвітлення причин його виникнення, а також окреслення пріоритетних тенденцій і способів, які сприятимуть мінімізації цього явища.

Ключові слова: мобінг, насильство, державна політика, законодавство, судова практика, спір, звільнення, працівник.

LOMAKINA I.Yu., PhD in Law

Bila Tserkva national agrarian university

PROBLEMS OF MOBING, WAYS OF IMPROVEMENT

Abstract: identification of certain problematic issues in the law of regulation regarding the protection of employees from mobbing in labor relations, clarification of the reasons for its occurrence, as well as an outline of priority trends and methods that will contribute to the minimization of this phenomenon.

Key words: mobbing, violence, state policy, legislation, court practice, dispute, dismissal, employee.

Українське трудове законодавство поповнилося новим поняттям "мобінг". Відповідні зміни було внесено Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (травлю)" від 16.11.2022р. №2759-IX (надалі - Закон №2759-IX). Зазначені зміни також були покликані привести норми українського законодавства у відповідність до європейського законодавства (ст. 26 Європейської соціальної хартії), та забезпечити захист від дискримінації та психологічного тиску у трудовому колективі.

Мобінг - це одна з форм дискримінації прав людини в трудових відносинах, яка проявляється через психологічне, економічне та інше насильство з метою приниження людської гідності. Мобінг існує як у приватних компаніях, так і в державних установах. Від мобінгу страждають як молоді працівники, так і досвідчені професіонали як жінки, так і чоловіки. Мобінг може бути груповим, і індивідуальним, відкритим, і латентним, мати хронічний, тривалий характер.

Особи, які вважають, що вони зазнали мобінгу (травлі), мають право звернутися зі скаргою до центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю.

Визначення терміна "мобінг (травлення)" виглядає складно, надмірно деталізовано та обтяжливо. І, звичайно, це відіграє свою роль при доведенні відповідного факту в судовому порядку, адже покищо наявної української судової практики про визнання факту мобінгу надзвичайно мало, і навіть та наявна судова практика доводить, що більшість ухвалених рішень саме про відмову у встановленні відповідного факту.

Якщо наслідком мобінгу є звільнення працівника, найнеприємнішими наслідками може бути судова суперечка, або ж перевірка відповідного органу, проведена за скаргою звільненого працівника. Підстави звільнення у разі різні: від звільнення за власним бажанням до звільнення за дисциплінарні порушення. При цьому, заперечуючи законність звільнення, працівник у першому випадку вказує, що його бажання не було «власним», що його до цього кроку змусили. В останньому випадку працівник наводить аргументи, що до нього необґрунтовано застосовували дисциплінарні стягнення, намагаючись його таким чином позбутися.

При цьому, заперечуючи законність звільнення, працівник у першому випадку вказує, що його бажання не було «власним», що його до цього кроку змусили. В останньому випадку працівник наводить аргументи, що до нього необґрунтовано застосовували дисциплінарні стягнення, намагаючись його таким чином позбутися. Однак у всіх випадках заперечення звільнення працівникові необхідно буде довести свої аргументи.

Спорів, де згадується мобінг, дискримінація, у практиці небагато. Практично у всіх подібних суперечках фігурує вимога про відновлення на роботі, що є своєрідною боротьбою з роботодавцем, з тим самим мобінгом (у наведених прикладах – вертикальним мобінгом або босингом). Як показує практика, метою цих суперечок є навіть не бажання справедливості, а бажання «уразити» протилежний бік, довівши свою правоту в суді. Насправді ж, навіть у разі виграшу працівником спору в суді (що частіше трапляється, як говорилося раніше, у справах про звільнення «за статтею» через організаційні та технічні порушення роботодавцем процедури застосування стягнення), він не зможе довго продовжувати свою трудову діяльність у колективі. Отримавши омріяну посаду назад, а також виплати, пов'язані з вимушеним прогулом, такий борець із мобінгом, як правило, відразу звільняється – за власним бажанням!

Аналіз такої типової спірної ситуації ще раз доводить, що з мобінгом потрібно не боротися, а його гасити. І продовжувати працювати в цьому ж колективі, на цьому ж

робочому місці, на тій самій посад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню): Закон України від 16.11.2022 р. №2759-IX. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text/](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text/)
2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР № 322-VII від 10.12.1971. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>(дата звернення 14.12.2022 р.).
3. Трюхан О.А. Сучасний погляд на актуальні роблеми протидії мобінгу в трудових відносинах. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/122/3439/7229-1?inline=1/>
4. Юшко А.М., Чехун Д.Р. Мобінг у трудових відносинах. Право та інновації. 2020. № 4 (32). С. 13–16.

УДК 343.3

ЗВОНАРЬОВ О.Ю., канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
oi5409202@gmail.com

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Аналізуються проблеми протидії корупції в аграрному секторі в умовах широкомасштабної агресії росії проти України. Недостатня увага держави до протидії корупції саме в аграрному секторі потребує розробки відповідної антикорупційної стратегії.

Ключові слова: Широкомасштабна агресія, аграрний сектор, корупція, земельні відносини, антикорупційна стратегія.

ZVONAROV O., PhD in Law
Bila Tserkva national agrarian university

PROBLEMATIK USSUES OF COMBATING CORRUPTION IN AGRICULTURAL SECTOR

The problems of combating corruption in agricultural sector in the condition of russia's large-scale aggression against Ukraine are analyzed. The insufficient attentions of the state to combating corruption in the agricultural sector requires the development of an appropriate anti-corruption strategy.

Key words: large-scale aggression, agricultural sector, corruption, land relations, anti-corruption strategy.

Результати Швидкої оцінки завданих збитків та потреб (RDNA), яка була проведена для сільськогосподарського сектору України в рамках третього звіту RDNA, підготовленого Урядом України, Світовим банком, ООН та Європейським Союзом, засвідчили що наслідки вторгнення рф в Україну для аграрного сектору величезні. На 31 грудня 2023 року загальна вартість знищених активів становить 10,3 мільярда доларів, втрати, що включають недоотриманий дохід виробників сільськогосподарської продукції та збільшення собівартості продукції, склали 69,8 мільярдів доларів. Загальні збитки та втрати аграрного сектору складають 80 млрд.доларів [1].

Менш помітними, але також вкрай небезпечними в умовах війни є втрати аграрного сектору від корупційних правопорушень. Разом з тим антикорупційна політика держави в основному спрямована на подолання корупційних проявів не аграрній галузі в цілому, а в окремих її секторах.

Наприклад в Антикорупційній стратегії на 2021-2025 роки, затвердженої Законом України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» [2] визначені проблеми запобігання корупції у пріоритетних сферах, серед яких визначено будівництво, земельні відносини та інфраструктура (п. 3.5).

Проблемами запобігання корупції у земельних відносинах є: непублічність інформації у сфері землеустрою, ускладненість процедури формування земельних ділянок, корупційність процедури справляння земельного податку та передачі в оренду державних та

комунальних земель, відсутність процедури продажу земельних ділянок державної та комунальної форм власності або прав на них (оренди, суперфіцію, емфітевзису) через електронні аукціони в умовах вільного обігу земель сільськогосподарського призначення, корупційні ризики при безоплатній приватизації земель державної та комунальної власності тощо [2].

За даними щорічного Всеукраїнського дослідження «Рівень корупції в земельних питаннях, з якими стикалися мікро, малі та середні аграрні підприємства у 2023 році», яке проводиться Програмою USAID з аграрного та сільського розвитку (АГРО) спільно з дослідницькою агенцією InfoSapiens, понад половина опитаних мікро, малих та середніх аграрних підприємств (59%) вважають, що корупція у земельних відносинах всеохоплююча або досить поширена [3]. Із усіх пов'язаних із земельними відносинами процедур найчастіше протягом 2023 року респонденти стикалися із необхідністю отримати витяг із кадастру про земельну ділянку або про її нормативно-грошову оцінку (35%). Респонденти, які зіштовхувалися з проявами корупції, також зазначили, що більшість таких ситуацій виникала під час звернень щодо приватизації земельних ділянок (42%) або оренди ділянок державної чи комунальної власності (38%).

Однак корупційні проблеми у земельних відносинах стосуються як аграрного сектору, так і інших галузей економіки. Проблемні питання подолання корупції саме в аграрному секторі в Антикоруційній стратегії не згадуються. У наведеному вище щорічному Всеукраїнському дослідженні «Рівень корупції в земельних питаннях, з якими стикалися мікро, малі та середні аграрні підприємства у 2023 році», зазначено, що лише 15% мікро, малих та середніх аграрних підприємств стикалися з проявами корупції, заявляли про це. Серед тих, хто не заявляв у 2023 році, найбільш поширеними причинами були недовіра до влади (61%) та впевненість у тому, що від їх заяви нічого не залежить (75%).

Тобто наведені статистичні дані вказують на високу латентність корупційних проявів в аграрному секторі. Для протидії корупції в аграрному секторі, зниження її шкідливих наслідків в умовах триваючої війни з російським агресором вочевидь необхідна антикорупційна стратегія саме в аграрному секторі. Це є ключовою умовою не тільки на шляху набуття Україною членства в ЄС і НАТО, а й критично важливим завданням для післявоєнного відновлення економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitky-ta-vtrati-agrarnogo-sektoru-ukrayini-skladayut-ponad-80-mlrd-kse-agrotsentr/> (дата звернення: 22.09.2024).
2. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» від 20 червня 2022 року № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93> (дата звернення: 22.09.2024).
3. Корупція в земельних відносинах. Визначено найбільш поширені прояви. URL: <https://agroportal.ua/publishing/infografika/korupciya-v-zemelnih-vidnosinah-yde-na-spad> (дата звернення: 22.09.2024).

УДК 342.10

ТЕРЕЩУК М. М., канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
tereschuk2004@ukr.net

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ПІДТРИМЦІ АГРАРНОЇ НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ У ВИРОБНИЦТВІ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПІДТРИМКИ ТА ФІНАНСУВАННЯ НАУКОВИХ РОЗРОБОК

У доповіді розглянуто роль держави у підтримці аграрної науки та інновацій у виробництві, зокрема правові механізми стимулювання наукових досліджень та їх впровадження у сільське господарство. Запропоновано шляхи вдосконалення правових механізмів для більш ефективної інтеграції інновацій у виробництво.

Ключові слова: аграрна наука, державна підтримка, фінансування, інтелектуальна власність, державно-приватне партнерство, міжнародне співробітництво.

THE ROLE OF THE STATE IN SUPPORTING AGRICULTURAL SCIENCE AND INNOVATIONS IN PRODUCTION: LEGAL MECHANISMS FOR SUPPORT AND FINANCING OF SCIENTIFIC DEVELOPMENTS

The report examines the role of the state in supporting agricultural science and innovations in production, particularly focusing on the legal mechanisms for stimulating scientific research and its implementation in agriculture. The paper proposes ways to improve legal mechanisms for more effective integration of innovations into production.

Key words: agricultural science, state support, financing, intellectual property, public-private partnership, international cooperation.

Аграрний сектор є ключовим для економіки України, і саме інновації в цій галузі можуть забезпечити його стабільний розвиток, підвищення ефективності та конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Держава відіграє надзвичайно важливу роль у стимулюванні аграрної науки, оскільки саме вона створює необхідні правові та фінансові умови для розвитку досліджень і впровадження нових технологій у виробництві.

Законодавство, що регулює наукову діяльність в аграрній сфері, є основою для розвитку наукових досліджень. Основними нормативно-правовими актами, що регулюють цю діяльність в Україні, є Закон "Про наукову і науково-технічну діяльність" [1] та Закон "Про державну підтримку сільського господарства України" [2]. Окрім цього, Національна програма розвитку аграрного сектору економіки на 2021–2025 роки визначає ключові напрями державної підтримки наукових досліджень у сільському господарстві [3]. Ці законодавчі ініціативи є ключовими інструментами для створення правових умов, що стимулюють аграрні інновації.

Державне фінансування аграрної науки є важливим компонентом підтримки інновацій. Система фінансування включає як бюджетні програми, так і грантові проекти для науково-дослідних інститутів та університетів. Крім того, держава активно залучає приватний сектор через програми співфінансування наукових досліджень, спрямовані на розробку нових технологій у співпраці з аграрними підприємствами. Також діють спеціальні фінансові механізми, спрямовані на стимулювання інновацій через податкові пільги для підприємств, які впроваджують нові технології у виробництво.

Важливою складовою підтримки інновацій у сільському господарстві є діяльність державних науково-дослідних установ, які здійснюють розробку нових технологій та сортів рослин. Такі інститути співпрацюють з аграрними підприємствами, створюючи можливості для впровадження інноваційних рішень безпосередньо у виробничий процес. Державні інноваційні фонди, такі як Національний фонд досліджень України, забезпечують фінансову підтримку перспективних проектів у сільськогосподарському секторі. Також важливу роль відіграють технологічні парки та інкубатори, що сприяють інтеграції науки і виробництва.

Однією з ключових умов розвитку інновацій є належний правовий захист інтелектуальної власності у сфері аграрної науки. Законодавство про інтелектуальну власність дозволяє науковцям захищати свої розробки, а аграрним підприємствам – отримувати виключні права на використання нових сортів рослин чи технологій. Створення умов для ефективного патентування та ліцензування наукових досягнень є важливим завданням держави для стимулювання науково-технічного прогресу у сільському господарстві.

Міжнародне співробітництво є ще одним важливим аспектом підтримки інновацій у аграрному секторі. Україна активно бере участь у міжнародних програмах підтримки наукових досліджень, таких як програми ЄС або двосторонні угоди з іншими державами, зокрема з США і Китаєм. Таке співробітництво дозволяє залучати до України нові технології, знання та інвестиції, а також інтегрувати українську аграрну науку у глобальні інноваційні процеси.

Для стимулювання приватних інвестицій у наукові розробки держава використовує різні правові механізми, такі як державно-приватне партнерство. Це дозволяє аграрним

підприємствам активно співпрацювати з науковими установами, вкладаючи кошти у перспективні дослідження. Також існують податкові пільги для підприємств, які інвестують у нові технології або займаються науково-дослідною діяльністю. Створення сприятливих умов для розвитку аграрних стартапів також є важливим інструментом для впровадження інновацій у сільське господарство.

Однак, на сьогоднішній день існує потреба в подальшому вдосконаленні правових механізмів підтримки аграрної науки. Державна політика має орієнтуватися на створення більш гнучких законодавчих умов, які б сприяли швидшому впровадженню інноваційних технологій. Особливо важливими є питання цифровізації аграрного сектору, розвиток біотехнологій та органічного землеробства, які потребують особливої уваги законодавців.

Загалом, роль держави у підтримці аграрної науки та інновацій є надзвичайно важливою для розвитку аграрного сектору. Ефективна державна політика, спрямована на підтримку наукових досліджень, їхнє фінансування та інтеграцію у виробництво, може стати рушійною силою для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності аграрного сектора України на міжнародному ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 лист. 2015 р. № 848-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 3. Ст. 25.
2. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 черв. 2004 р. № 1877-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 49. Ст. 527.
3. Про затвердження Національної програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2025 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 груд. 2020 р. № 1585. Офіційний вісник України. 2021. № 2. Ст. 55.

УДК 349.6

ОБІЮХ Н.М., канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

Email: obiju2nm@gmail.com

ЕКОЛОГІЧНА СЕРТИФІКАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД У СФЕРІ «ЗЕЛЕНОГО» ВИРОБНИЦТВА: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПИТАННЯ

У публікації розглянуто поняття «сертифікація земель» та його правове значення. Висвітлено поняття сертифікації земель в європейській фермерській практиці. Проаналізовано окремі правові аспекти сертифікації земель з точки зору сучасного українського законодавства.

Ключові слова: зелений розвиток, органічне виробництво, сертифікація земель, стале сільське господарство.

ОВІУКН N.M., PhD in Law

Bila Tserkva national agrarian university

ECOLOGICAL LAND CERTIFICATION AND EUROPEAN EXPERIENCE IN THE SPHERE OF "GREEN" PRODUCTION: LEGAL ASPECTS OF THE ISSUE

The publication examines the concept of "land certification" and its legal meaning. The concept of land certification in European farming practice is highlighted. There are analyzed separate legal aspects of land certification from the point of view of modern Ukrainian legislation.

Key words: green development, organic production, land certification, sustainable agriculture.

Дослідження зелених технологій у сфері виробництва є тематикою переважно західних вчених, які вивчають проблеми забруднення навколишнього середовища під час господарської діяльності. За останні десять років у зв'язку із загостренням проблеми зміни клімату зростає науковий інтерес до вивчення питань «зеленого розвитку» та його запровадження у виробництво та сільське господарство. Зелений розвиток є таким, що передбачає зменшення парникових викидів, спрямування економіки на декарбонізацію та перехід на «зелені» технології, які не спричиняють шкоди довкіллю.

У дослідженнях зарубіжних вчених, сертифікація земель розглядається як сучасний підхід у сфері здійснення землекористування, який спрямований на екологізацію сільського господарства. На сьогодні екологічна сертифікація є добровільним ринковим позакомерційним механізмом, що вимагає обов'язкової верифікації відповідності [1, с. 32]. Слід зазначити, що у 2020 році найбільш сертифікованими були земельні площі із кавою (24%) та какао (20%).

Значний інтерес до екологічної сертифікації в Європейському Союзі пов'язаний зі сферою органічного виробництва в сільському господарстві. Оскільки для того, щоб фермер отримав право виробляти свою продукцію під знаком «органічної», такий фермер повинен здійснити процедуру сертифікації земельних угідь, призначених для органічного виробництва.

Нещодавно Європейська Комісія затвердила новий план екологічних дій для ЄС під назвою «План органічних дій на період 2021-2030 роки», за допомогою якого ЄС прагне досягти цілей Зеленої угоди у сфері сільського господарства, що стосується забезпечення 25% площ, зайнятих сільськогосподарськими угіддями, які призначені для екологічного сільського господарства до 2030 року [2].

Слід зазначити, що стале сільське господарство разом із зеленими технологіями дозволить забезпечити не тільки екологічні, але й економічні переваги. Оскільки це дозволить більш раціонально використовувати природні ресурси, і тим самим зменшити ризики для довкілля. Встановлено, що сертифікація екологічного сільського господарства, що здійснюється в екологічно чистому середовищі, стає все більше популярною. Переваги сертифікації органічних ферм – це охорона навколишнього середовища, збереження родючості ґрунтів, повага до природних циклів і добробуту тварин; прозоре маркування для споживачів; правила Європейського Союзу щодо органічного землеробства поширюються на сільськогосподарську продукцію [3].

На даний час в Європейському Союзі широко застосовуються *схеми сертифікації ISCC (International Sustainability and Carbon Certification)*, що допомагають компаніям відповідати вимогам сталого розвитку. Сертифікація ISCC поширюється на всі типи сільськогосподарської та лісової сировини, біогенні відходи та залишки, сировину небіологічного походження, енергію від переробки відходів, енергію, отриману з відновлювальних джерел, крім біомаси.

Взагалі в країнах ЄС широко запроваджується процедура сертифікації щодо земель, призначених для органічного сільського господарства; земель, які використовуються для розміщення сонячних та вітрових електростанцій; земель, які використовуються для цілей туризму та рекреації.

В Україні процес сертифікації земель запроваджено після прийняття Закону України «Про органічне виробництво» у 2011 році. Але цей Закон детально не регулював питання сертифікації земель, призначених для виробництва органічної продукції. Тому в подальшому приймаються зміни до цього закону щодо питання сертифікації земель та проведення їх екологічної оцінки.

На відміну від сертифікації продукції, сертифікація земель в Україні розвивається двома шляхами. Перший – це землі зі статусом спеціальних сировинних зон, що використовуються для виробництва продуктів дитячого й дієтичного харчування і регламентуються Законом України «Про дитяче харчування». Другий напрямок - це землі для ведення органічного виробництва [4]. Сертифікація таких земель є складовою загальної процедури сертифікації органічного виробництва щодо конкретного його виду – органічного рослинництва, органічного тваринництва, органічного виноградарства тощо. При цьому важливою умовою для підтвердження статусу придатності земельних ділянок для виробництва органічної продукції є перехідний період, який визначається та регулюється Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [5].

З метою встановлення придатності земельних угідь для виробництва сільськогосподарської продукції, в тому числі органічної, діють правила –ДСТУ 46.075-2004 «Якість ґрунтів. Сертифікація земель (ґрунтів) сільськогосподарського призначення».

Головним органом сертифікації земель сільськогосподарського призначення є Державний технологічний центр охорони родючості ґрунтів. Цей орган відповідає також за здійснення агрохімічної паспортизації земель, що є обов'язковою для цілей органічного виробництва.

Отже, можна зробити висновок, що сертифікація земель є невід'ємною складовою сталого сільського господарства. В Україні сертифікація земель, призначених для органічного виробництва, є добровільною процедурою, що передбачає екологічні переваги для виробників органічної продукції. На даний час в Україні немає спеціально розробленого нормативно-правового документа, який регулює порядок здійснення сертифікації земель сільськогосподарського призначення, що створює труднощі для правильного розуміння цієї процедури та вимог, які повинні бути чітко визначені для такої процедури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Vogt M. Sustainability certification schemes in agricultural and natural resource sector: outcomes for society and the environment. London, 2019. 324 p.
2. Organic Action Plan. Action Plan for Organic Production in the EU: European Commission. URL:https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/organic-action-plan_en
3. New Regulation on Organic Production by the European Commission. 2020. URL:<https://european-accreditation.org/new-regulation-on-organic-production-by-the-european-commission/>
4. Зінчук М., Греков В. Сертифікація земель сільськогосподарського призначення. *Аграрний тиждень*. 2019. URL:<https://a7d.com.ua/agropoltika/1770-sertifikaciya-zemel-silskogospodarskogo.html>
5. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10 липня 2018 р. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 36. Ст. 275.

УДК 349.42

МЕЛЬНИК В.О., канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет
viktoriia.melnyk@ukr.net

ЩОДО ДЕЯКИХ ЗМІН В ПРАВОВИХ ЗАСАДАХ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Аграрна наука стикається з викликами глобалізації, що вимагає інтеграції міжнародних правових норм та адаптації до нових технологій.

Ключові слова: сільське господарство, правові засади, інтелектуальна власність.

MELNYK V.O., PhD in Law

Bila Tserkva national agrarian university

Agrarian science faces the challenges of globalization, which requires the integration of international legal norms and adaptation to new technologies.

Key words: agriculture, legal principles, intellectual property.

Міжрегіональні наукові центри, підтримка інноваційно-інвестиційної інфраструктури, та охорона інтелектуальної власності є пріоритетами правового регулювання. Ці засади охоплюють гармонізацію національних законів з міжнародними стандартами та захист фермерських технологій на рівні глобальних ринків.

Міжкультурна комунікація у сільському господарстві стає дедалі важливішою завдяки обміну науковими знаннями та аграрними технологіями між країнами. Цей процес вимагає створення єдиних правових рамок, які забезпечують захист і стимулюють міжнародну співпрацю. Організації, такі як ФАО і ВТО, відіграють ключову роль у розвитку цих правових засад для забезпечення глобальної продовольчої безпеки та сталого сільськогосподарського розвитку [1].

Розвиток біотехнологій та інших інновацій в аграрній сфері вимагає постійного оновлення правових норм. Національні уряди повинні розробляти механізми, які сприяють захисту інтелектуальної власності та впровадженню новітніх технологій. [2].

Особливу увагу необхідно приділяти нормативно-правовим документам, що регулюють патентування та ліцензування нових агротехнологій, таких як генетично модифіковані організми (ГМО), стійкі до змін клімату сорти рослин, та інші інноваційні рішення.

Інноваційні правові засади повинні враховувати соціально-економічні аспекти розвитку сільських територій. Наукові дослідження мають бути спрямовані не тільки на підвищення ефективності виробництва, але й на поліпшення життя сільських громад, підтримку екологічно стійких практик, та збереження традиційних знань, що мають велике значення для міжкультурної комунікації [3].

Інновації в аграрній науці стимулюються міжнародними угодами та ініціативами, спрямованими на обмін технологіями, фінансування досліджень і забезпечення справедливого доступу до нових знань. Угоди, подібні до Паризької конвенції та Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS), зосереджуються на патентуванні нових технологій, що полегшує інтеграцію аграрних розробок на міжнародний ринок.

В умовах зростаючих екологічних викликів, таких як зміна клімату та деградація ґрунтів, інноваційні правові механізми мають спрямовувати сільське господарство на впровадження екологічно безпечних технологій. Міжнародні стандарти, такі як ISO для екологічного менеджменту, сприяють впровадженню стійких практик у сільському господарстві, зокрема в питаннях використання води, добрив і захисту рослин. Це забезпечує екологічну стійкість, знижуючи негативний вплив сільського господарства на довкілля [4].

Кожна країна має свої особливості у правовому регулюванні аграрного сектору. Наприклад, в Україні велика увага приділяється питанням охорони прав фермерів на землю, розвитку органічного землеробства та захисту прав інтелектуальної власності в аграрній науці. З іншого боку, країни Європейського Союзу більше зосереджені на створенні правових умов для розвитку стійкого сільського господарства, що відповідає загальноєвропейським екологічним стандартам.

Міжнародні організації, такі як Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО), відіграють ключову роль у розробці правових засад для підтримки інновацій у сільському господарстві. Вони забезпечують координацію між країнами, надають технічну підтримку та сприяють обміну досвідом у питаннях аграрної науки. Завдяки цьому країни мають змогу отримувати доступ до нових технологій і знань, що сприяють підвищенню ефективності виробництва та забезпечують стійкий розвиток сільського господарства [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Світова організація торгівлі (WTO), зокрема щодо міжнародних правових стандартів і регулювань. URL:<https://www.wto.org>
2. Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO) з матеріалами про правові засади захисту інтелектуальної власності. URL:<https://www.wipo.int>
3. Економіка АПК: наукові статті та матеріали про інноваційні правові засади аграрної науки. URL:<https://eapk.com.ua>
4. Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) з інформацією про екологічні стандарти. URL:<https://www.iso.org>
5. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) з інформацією про міжнародні правові ініціативи. URL:<https://www.fao.org>

УДК 371.132

КОВАЛЬЧУК І.В., канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

СОЦІАЛЬНІ ВИМІРИ ГЕНДЕРНОЇ ДЕПРИВАЦІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Дослідження присвячено соціальним аспектам гендерної депривації у системі вищої освіти, проаналізовано причини та наслідки нерівного доступу до освітніх ресурсів та можливостей для жінок і чоловіків. Особлива увага приділяється впливу гендерної депривації на академічну та професійну кар'єру жінок, а також на загальний розвиток наукового потенціалу суспільства, також розглядаються можливі шляхи подолання гендерної депривації через впровадження політик гендерної рівності та підтримки жінок у науковій сфері.

Ключові слова: гендерна депривація, нерівний доступ, гендерна рівність, академічна кар'єра, науковий

потенціал, політики підтримки.

KOVALCHUK I.V., PhD in Law
Bila Tserkva national agrarian university

SOCIAL DIMENSIONS OF GENDER DEPRIVATION IN HIGHER EDUCATION

The research is devoted to the social aspects of gender deprivation in higher education, analyzing the causes and consequences of unequal access to educational resources and opportunities for women and men. Particular attention is paid to the impact of gender deprivation on women's academic and professional careers, as well as on the overall development of the scientific potential of society, and possible ways to overcome gender deprivation through the implementation of gender equality policies and support for women in the scientific field are also considered.

Key words: gender deprivation, unequal access, gender equality, academic career, scientific potential, support policies.

Правовою базою державної гендерної політики в освіті є низка нормативних актів, таких як: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Концепції Нової української школи, положення «Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті», наказу МОН України від 10.09.2009 р. № 839 «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту», Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року, Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації.

Серед основних соціальних вимірів гендерної депривації у вищій освіті в Україні в умовах війни дослідники виокремлюють:

- По-перше, нерівний доступ до освітніх ресурсів, оскільки жінки часто мають менший доступ до фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів, що обмежує їхні можливості для навчання та досліджень.
- По-друге, стереотипи та упередження суспільства, щодо ролі жінок у суспільстві можуть впливати на їхню участь у певних академічних дисциплінах, особливо в STEM (наука, технології, інженерія, математика).
- По-третє, жінки стикаються з бар'єрами у русі по кар'єрних сходах у наукових та академічних установах, що призводить до меншої кількості жінок на керівних посадах.
- По-четверте, відсутність підтримки у поєднанні професійних обов'язків з сімейними призводить до вигорання та зниження продуктивності.
- По-п'яте, жінки відчувають більший психологічний тиск через необхідність доводити свою компетентність у середовищі, де домінують чоловіки.
- По-шосте, недостатність чітких політик, спрямованих на підтримку гендерної рівності, що посилює гендерну депривацію.

Задля подолання проблем гендерної депривації вимагає комплексного підходу, який включає різні стратегії та заходи. Так, необхідною є розробка та впровадження політик, які сприяють рівним можливостям для жінок і чоловіків у вищій освіті (це може включати квоти на прийом жінок у певні програми, підтримку жінок у наукових дослідженнях та кар'єрному зростанні) [2, с. 38].

Крім того, важливою є організація просвітницької кампанії серед здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників з метою підвищення обізнаності про гендерні питання та боротьбу зі стереотипами. У цьому аспекті важливим є досвід європейських держав зі створення менторських програм, де досвідчені професіонали допомагають молодим жінкам у їхньому професійному розвитку та кар'єрному зростанні [1, с. 134].

В контексті співпраці з роботодавцями щодо попередження наслідків гендерної депривації важливим є впровадження гнучких графіків роботи та навчання, а також підтримка сімейних обов'язків, щоб допомогти жінкам поєднувати професійні та особисті сімейні обов'язки.

Безумно важливим є фінансовий аспект подолання наслідків гендерної депривації. Так,

необхідно шукати можливості надання стипендій та грантів для жінок, які прагнуть здобути вищу освіту або продовжити наукові дослідження [3, с. 277].

На нашу думку, ці заходи можуть значно покращити ситуацію з гендерною депривацією у вищій освіті та сприяти створенню більш рівноправного та інклюзивного освітнього середовища.

Отже, соціальні виміри підкреслюють важливість комплексного підходу до вирішення проблем гендерної депривації у вищій освіті, включаючи впровадження політик гендерної рівності, підтримку жінок у науковій сфері та зміну суспільних стереотипів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gender-educational technologies of the accompaniment of the egalitarian socialization of Ukrainian youth. Challenges and prospects for the development of social sciences in Ukraine and EU countries: comparative analysis : collective monograph. Riga: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2019. P. 132–148.

2. Бондарчук О.І., Нежинська О.О. Психологічні умови формування гендерної компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів : монографія. Київ: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2014. 180 с.

3. Терлецька Ю.М. Вплив соціальної депривації на ефективність професійної діяльності викладачів вищої школи. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Том. V. Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. Вип. 13. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2013. С. 274–283.

УДК: 346.1

АРГАТ Я.П., канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

Kyuanap2444@gmail.com

ДОСУДОВЕ ВИРІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ: СПІВІДНОШЕННЯ НОРМ МАТЕРІАЛЬНОГО ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Розкрито питання співвідношення матеріальних і процесуальних норм досудового вирішення господарських спорів. Регулювання досудового вирішення господарських спорів не повинно обмежуватися рамками статті 222 Господарського кодексу України, з метою чіткого встановлення порядку виконання господарсько-правових обов'язків.

Ключові слова: господарські спори, досудове врегулювання, претензія, судовий захист.

ARGAT J.P., PhD in Law

Bila Tserkva national agrarian university

PRE-COURT RESOLUTION OF BUSINESS DISPUTES: THE RELATIONSHIP OF THE RULES OF SUBSTANTIVE AND PROCEDURAL LAW

The question of the ratio of material and procedural norms of pre-trial settlement of economic disputes is revealed. The regulation of pre-trial settlement of economic disputes should not be limited to the framework of Article 222 of the Economic Code of Ukraine, in order to clearly establish the procedure for the performance of economic and legal obligations.

Key words: business disputes, pre-trial settlement, claim, legal protection.

Процес досудового врегулювання спору складається з низки дій сторони, чії права були порушені, для безпосереднього вирішення спору зі стороною, майнові права чи інтереси якої були порушені. Загалом досудове вирішення спорів – це система заходів, які вживають підприємства та організації для вирішення спорів безпосередньо до звернення до суду. Таке врегулювання включає не тільки пред'явлення претензій та інших вимог проти іншої сторони, а й розгляд і добровільне виконання законності та обґрунтованості вимог сторони, що заявляє. Досудове вирішення спорів використовується саме для вирішення спорів, що виникають з господарсько-правових відносин [4].

Основнимичинними правилами досудового врегулювання господарських спорів у ст. 5 ГПК України передбачено застосування заходів досудового врегулювання господарських спорів за взаємною згодою сторін. Важливо також зазначити, що досудовий порядок

вирішення господарських спорів не поширювався на спори про визнання договорів недійсними, спори про визнання недійсними актів державних та інших органів, підприємств та організацій, які не відповідають законодавству і порушують права та охоронювані законом інтереси підприємств та організацій, спори про стягнення штрафів Національним банком України з банків та інших фінансово-кредитних установ, а також на спори про звернення стягнення на заставлене майно [1].

Згідно з вимогами підпункту 7 Загального положення Про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 27.11.2008 р. № 1040 юридична служба підприємства відповідно до покладених на неї завдань організує претензійну та позовну роботу, проводить аналіз її результатів.

У практиці претензійної роботи найчастіше пред'являються претензії, що виникають у зв'язку:

- з невиконанням або неналежним виконанням договорів перевезення, договорів оренди майна, земельних ділянок;
- з невиконанням або неналежним виконанням договорів підряду;
- з невиконанням або неналежним виконанням договорів поставки продукції, товарів (недопоставка, поставка продукції, товарів неналежної якості, з нестачею, некомплектної);
- не своєчасною оплатою поставленої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг.

Перелік причин пред'явлення претензій не є вичерпним.

Слід мати на увазі, що узагальнення й аналіз результатів розгляду судових справ, вироблення пропозицій щодо усунення виявлених недоліків є одним з функціональних обов'язків юридичних служб. Юридична служба повинна систематично аналізувати претензійну роботу та узагальнювати її результати. Така робота має плануватись. Узагальнення результатів дає змогу намітити та здійснити заходи з усунення недоліків у господарській діяльності підприємства. У загальному аналізі, де розкриваються не виробничі витрати підприємства, підбиваються підсумки роботи з відшкодування збитків шляхом отримання грошових сум за пред'явленими претензіями. Поряд із цим юридична служба поглиблено вивчає окремі категорії справ.

Особливу увагу на підприємстві потрібно приділяти категорії справ, що викликають найбільше занепокоєння. Вивчивши й узагальнивши претензійну та судову практику за окремими категоріями справ або підбивши підсумки цієї роботи за певний період, юридична служба подає матеріали з відповідними висновками і пропозиціями керівництву підприємства.

Матеріали узагальнення претензійної роботи рекомендується обговорювати на засіданнях керівництва підприємства. При цьому роботу з підготовки цих матеріалів слід виконувати разом із працівниками відповідних служб і структурних підрозділів з метою поглибленого вивчення причин спорів.

Порядок досудового врегулювання господарських спорів не поширюється на спори:

- про визнання договорів недійсними;
- спори про визнання недійсними актів державних та інших органів, підприємств та організацій, які не відповідають законодавству і порушують права та охоронювані законом інтереси підприємств та організацій;
- спори про стягнення заборгованості за опротестованими векселями;
- спори про стягнення штрафів Національним банком України з банків та інших фінансово-кредитних установ;
- спори про звернення на заставлене майно.

Деякі науковці та практики вважають, що порядок досудового врегулювання господарських спорів взагалі не потрібен, бо він діяв ефективно лише завдяки особливостям радянської господарської системи, а в нових умовах не може ефективно застосовуватись і втратив популярність серед суб'єктів господарювання [3].

За своїм правовим характером відносини із досудового (претензійного) розв'язання господарського спору є матеріальними, а не процесуальними. Чинна редакція ст. 222 ГК

Україні «Досудовий порядок реалізації господарсько-правової відповідальності» закріплює даний порядок як право суб'єктів господарювання на власний розсуд вирішувати конфліктні ситуації шляхом подання претензії [2]. Однак регулювання порядку досудового врегулювання господарських спорів не повинно обмежуватися рамками лише ст. 222 ГКУ ці зміни, крім того, знімуть протиріччя стосовно обов'язку проводити досудове врегулювання господарського спору, коли це зазначено у законі, а потрібно присвятити окремий розділ ГПКУ в якому буде міститись детальна інформація що стосується саме досудового врегулювання. Обрання певного засобу правового захисту, у тому числі і досудового врегулювання спору, є правом, а не обов'язком особи, яка добровільно, виходячи з власних інтересів, його використовує. У свою чергу, закріплення законом обов'язкового досудового врегулювання спору обмежує можливість реалізації права на судовий захист.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарській процесуальний кодекс України : у редакції Закону України № 2147-VIII від 03.10.2017. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003р. № 436-IV: станом 03 вер. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 22.09.2024).
3. Шабанов Р., Ждан М. Досудове врегулювання господарських спорів: співвідношення норм матеріального та процесуального права. Підприємництво, господарство і право 2/2018р., ст. 63–68. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/2/13.pdf>
4. Господарське процесуальне право України / Чернадчук В.Д., Сухонос В.В., Нагребельний В.П. та ін.: підручник. Суми: Університетська книга, 2006. 331с.

УДК 340

МАЛИШКО І.В., ст. викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Проаналізовано систему захисту прав дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, що є актуальним і необхідним в перспективі побудови стабільного та мирного майбутнього для всього суспільства.

Ключові слова: соціальний захист, діти, статус, військові дії.

MALYSHKO I., senior teacher

Bila Tserkva national agrarian university

PROTECTION OF THE RIGHTS OF THE CHILD WHO HAS BEEN INJURED AS A RESULT OF MILITARY ACTIONS AND ARMED CONFLICTS

The system of protection of the rights of children who suffered as a result of hostilities and armed conflicts is analyzed, which is relevant and necessary in the perspective of building a stable and peaceful future for the entire society.

Key words: social protection, children, status, military operations

Забезпечення та захист прав і свобод людини – головний обов'язок держави. «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в державі найвищою соціальною цінністю» [1]. З початком військової агресії російської федерації на території України важливим змістом безпеки стає захист людини і суспільства, основною стає проблема соціальної безпеки у широкому розумінні, проблема безпеки особи, окремих груп населення, суспільства загалом. Діти – особливо вразлива категорія населення, вони виступають основними суб'єктами та об'єктами системної дискримінації, яка особливо посилюється в умовах збройних конфліктів. Забезпечення прав дітей покладається на обидві сторони міжнародного збройного конфлікту [2, с. 18].

З початку війни в Україні загинуло 577 дітей, 1621 дитина поранена та 1951 зникла

безвісті. Збройні конфлікти мають руйнівний і тривалий вплив на дітей, оскільки вони стикаються зі серйозними порушеннями своїх прав і ризикують залишитися без належного захисту.

Відповідно до Конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 р. діти, як частина цивільного населення, підпадають під дію всіх положень, що стосуються поводження з особами, які не беруть активної участі в бойових діях. Відповідно до ст. 14 Конвенції для дітей можуть створюватися спеціальні санітарні або безпечні зони, а відповідно до ст. 17 вони мають бути евакуйовані з обложених або оточених зон. У ст. 38 вказано, що діти та їх матері, які належать до сторони супротивника, користуються спеціальними перевагами, так само як і громадяни цієї держави [3]. Міжнародне співтовариство несе обов'язок допомагати постраждалим дітям та забезпечувати їхній захист, але реальний потенціал захистити права дитини, яка постраждала від конфлікту має та держава, під юрисдикцією якої вона знаходиться.

Відповідно до Закону України «Про охорону дитинства» держава вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів [4]. Сьогодні питання про надання правового статусу «дитини війни» потребує системного переосмислення на користь розширення конкретних категорій дітей, які зазнали обмежень і коди внаслідок російської агресії. Зважаючи на те, що у пост конфліктний період діти потребують додаткової допомоги щодо пошуку членів сім'ї, компенсації збитків, соціальної реінтеграції, соціальної та фізичної реабілітації, демобілізації, подолання наслідків психічної травми, а також у забезпеченні правосуддя, розробити та запровадити відповідні програми, а також забезпечити координовану реалізацію зазначених програм [5]. На етапі пост конфліктного відновлення важливі саме поновлювальні, реабілітаційні заходи.

Захист прав дітей, які постраждали від війни вимагає комплексного підходу, що в свою чергу включатиме індивідуально орієнтовані заходи та враховуватиме потреби кожної категорії постраждалих дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Мельничук О.Ф., Гайду Г.В., Мельничук М.О. Захист прав дітей під час збройних конфліктів. Захист прав дітей в умовах війни: зб. мат. кр. столу до 110-річчя Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця, 17 травня 2022 року). Вінниця, 2022. С. 17–19.
3. Конвенція про захист цивільного населення під час війни 12.08.1949 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
4. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 30. Ст. 142.
5. Щодо дотримання Україною міжнародних стандартів захисту прав дітей у збройних конфліктах: аналітична записка. URL:<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/schodo-dotrimannya-ukrainoyu-mizhnarodnikh-standartiv-zakhistu-prav>.

УДК 342.9

МАКАРЧУК В.В., д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА СТОСОВНО СТВОРЕННЯ ЦЕНТРІВ БЕЗПЕКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

В тезах розглянуто удосконалення законодавства стосовно створення центрів безпеки та підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері цивільного захисту.

Ключові слова: національна безпека, цивільна безпека, цивільний захист, «центр безпеки», «система обліку та візуалізації фонду захисних споруд цивільного захисту».

МАКАРЧУК V.V., doctor of law sciences

Bila Tserkva national agrarian university

IMPROVEMENT OF THE LEGISLATION REGARDING THE CREATION OF SECURITY CENTERS AND IMPROVING THE EFFICIENCY OF THE IMPLEMENTATION OF STATE POLICY IN THE SPHERE OF CIVIL PROTECTION

The theses consider the improvement of the legislation regarding the creation of security centers and the improvement of the effectiveness of the implementation of state policy in the field of civil protection.

Key words: national security, civil security, civil protection, «security center», «system of accounting and visualization of the fund of protective structures of civil protection».

Верховна Рада України схвалила законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям та ліквідації їх наслідків, формування фонду захисних споруд цивільного захисту, створення класів та центрів безпеки» № 11345 від 17.06.2024 р. [1], згідно з яким військове командування уповноважить обстежити укриття усіх форм власності та забезпечити безперешкодний доступ до них населення.

Тому Україна буде облаштовувати систему об'єктів цивільного захисту відповідно до норм ЄС. Йдеться про створення так званих центрів безпеки, в яких одночасно розмістяться кілька екстрених служб – пожежна частина з диспетчерською, база екстреної медичної допомоги, поліцейська станція. Крім того, кожне укриття необхідно буде поставити на облік і пройти технічну інвентаризацію, яка допоможе дізнатися точну кількість і стан таких споруд.

Разом з тим, внесення змін в Закон України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» [2] передбачає обов'язок співвласників будинку здійснювати обстеження наявних приміщень підземного простору, що є спільним майном, та, у разі якщо встановлено можливість їх використання як об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, облаштовувати в них такі об'єкти, забезпечувати їх утримання. При цьому, цим Законом встановлено, що такі об'єкти фонду захисних споруд цивільного захисту використовуються виключно для потреб співвласників та членів їхніх сімей, якщо інше не визначено загальними зборами та/або відповідними правочинами про отримання такої допомоги, а також законом.

У проекті змін в Законі «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» передбачається обов'язок об'єднання здійснювати обстеження наявних приміщень підземного простору, що є спільним майном, та, у разі якщо встановлено можливість їх використання як об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту і прийнято відповідне рішення загальними зборами, облаштовувати в них об'єкти фонду захисних споруд цивільного захисту, забезпечувати їх утримання. При цьому, у ч. 4 ст. 22 цього Закону (у редакції проекту) передбачається, що об'єднання самостійно або із залученням представників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, інших необхідних посадових осіб організує здійснення обстеження наявних в управлінні об'єктів з метою встановлення можливості їх використання як найпростіших укриттів, захисних споруд цивільного захисту з обов'язковим взяттям на облік фонду захисних споруд цивільного захисту відповідно до вимог законодавства [3].

Законопроект 11345 також передбачає й інші важливі пункти, які удосконалять чинну систему цивільної безпеки на різні випадки надзвичайних ситуацій.

По-перше, запроваджено нові правила обліку захисних споруд. В основному про бомбосховища, укриття тощо. Відтепер кожне укриття має бути зареєстроване та проходити технічну інвентаризацію. Це допоможе дізнатися точну кількість і стан таких споруд. Крім того, проектом передбачено, що при будівництві новобудов, особливо багатопверхових будинків, необхідно буде зводити укриття. Також передбачено вимоги щодо створення електронного реєстру, до якого мають бути внесені пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення місцевої пожежної охорони.

По-друге, вводиться термін «центр безпеки» – спеціалізований об'єкт інфраструктури, в якому обладнуються спеціальні приміщення для декількох екстрених служб, які забезпечують безпеку життєдіяльності населення. Йдеться про пожежне депо з диспетчерським пунктом, пункт базування бригади екстреної медичної допомоги, поліцейської станції тощо.

По-третє, якщо загальні збори акціонерів приймуть таке рішення, вони будуть зобов'язані досліджувати теперішні ділянки підземних приміщень, облаштовувати на них об'єкти цивільного захисту та утримувати їх. Тобто вирішуватимуть співвласники (мешканці) багатоквартирного будинку. Раніше кожна компанія самостійно вирішувала, чи потрібні їй аварійно-рятувальні служби. Зараз у центрі уваги конкретні об'єкти, де ризик аварій чи катастроф особливо високий.

Крім того, в основі законопроекту №11345 лежить інтеграція до механізму цивільного захисту ЄС з метою приведення системи цивільного захисту населення у відповідність до норм ЄС та вдосконалення законодавчої діяльності у сфері цивільної безпеки, як компонента національної безпеки, в мирний час і під час дії воєнного стану.

Так в Україні розпочала роботу оновлена інформаційна система обліку та візуалізації фонду захисних споруд цивільного захисту. Тепер громадяни матимуть швидкий доступ до інформації, а отже - швидкий доступ до безпеки. Оновлена інтерактивна система обліку захисних споруд цивільного захисту дозволяє оперативно та якісно працювати зі статистичними даними та забезпечить інформування населення щодо наявності та доступності укриттів. За підтримки Міністерства цифрової трансформації система обліку укриттів відтепер доступна і в застосунку «Дія» [4].

Отже, майбутні зміни до законодавчих актів регулюватимуть питання інвентаризації центрів безпеки різного призначення всіх форм власності та обов'язковості їх реєстрації різними способами у системі обліку та візуалізації фонду захисних споруд цивільного захисту. Через різне тлумачення цих норм їх застосування на практиці буде проблематичним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Картка законопроекту: Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям та ліквідації їх наслідків, формування фонду захисних споруд цивільного захисту, створення класів та центрів безпеки. URL:<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44402> (дата звернення: 18.09.2024).

2. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку: Закон України від 14.05.2015 р. № 417-VIII: станом на 10 листоп. 2023 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-19#Text> (дата звернення: 18.09.2024).

3. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29.11.2001 р. № 2866-III: станом на 10 листоп. 2023 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-14#Text> (дата звернення: 18.09.2024).

4. В Україні запрацювала оновлена електронна система обліку фонду укриттів для цивільного населення: Кабінет Міністрів України. URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukraini-zapratsiuvala-onovlenu-elektronna-systema-obliku-fondu-ukrytti-v-dlia-tsyvilnoho-naselennia> (дата звернення: 18.09.2024).

УДК 342.7

ЄФРЕМОВА І.І., канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИВАТНИХ ПРАВ ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ЗА КОРДОНОМ НА УМОВАХ ТИМЧАСОВОГО ПРИХИСТКУ

В статті досліджуються особливості реалізації громадянами України своїх приватних прав в Україні під час їх перебування за кордоном на умовах тимчасового прихистку. Розкрито механізм звернення до суду та інших державних органів за неможливості особистої присутності при вирішенні проблемних питань.

Ключові слова: тимчасовий прихисток, представництво інтересів, документи, що підтверджують повноваження представника, укладення договору про надання правничої допомоги, нотаріальне засвідчення довіреності на представництво.

IEFREMOVA I., Ph.D. in Law

EXERCISE OF PRIVATE RIGHTS BY CITIZENS OF UKRAINE WHICH ARE BEYOND THE BORDER ON THE CONDITIONS OF TEMPORARY SHELTER

The article examines the peculiarities of the realization of private rights by citizens of Ukraine in Ukraine during their stay abroad under the conditions of temporary shelter. The mechanism for applying to the court and other state bodies for the impossibility of personal presence when solving problematic issues has been revealed.

Key words: temporary shelter, representation of interests, documents confirming the authority of the representative, conclusion of an agreement on the provision of legal assistance, notarization of a power of attorney for representation.

З початку повномасштабного вторгнення росії на територію України декілька мільйонів українців знайшли прихисток в інших країнах світу, рятуючи власні родини. Однак, виїхавши за кордон громадяни України не перестали мати приватні права в Україні. У багатьох залишилась власність, банківські рахунки та зобов'язання, чоловіки, батьки. Таким чином, навіть перебування за кордоном на умовах тимчасового прихистку не звільняє та не позбавляє особу від виконання обов'язків та реалізації своїх прав.

Так, громадяни України не позбавляються права користування та розпорядження своєю власністю, не звільняються від виконання сімейних обов'язків, не позбавляються права користуватись державними послугами, банківськими послугами. Однак самостійно скористатись усіма правами та самостійно звертатись до державних органів, перебуваючи за кордоном, громадяни України не мають можливості.

Звичайно, правовою основою конституційно-правового забезпечення громадян України за кордоном виступає Конституція України. Стаття 3 Основного Закону встановлює, що людина, її життя та здоров'я, честь та гідність, недоторканість та безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст та спрямованість діяльності держави, головним обов'язком якої є утвердження та забезпечення прав людини [1]. Особливо у Конституції нашої країни наголошується на тому, що Україна гарантує спілкування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами (ч. 3 ст. 25) [1].

Першочергово, перебуваючи за кордоном, кожен громадянин, може звертатися до консульських установ щодо вирішень своїх питань. Проте не всі вони можуть бути вирішені. Так, консульські установи за кордоном здійснюють захист прав і майнових інтересів українських фізичних і юридичних осіб, які тимчасово або постійно проживають за межами України. Послуги консульства щодо захисту прав та майнових інтересів, включають в себе оформлення документів, а також оформлення довіреностей, якими посвідчуються повноваження представників в Україні, через яких і можуть реалізовувати свої приватні права громадяни України, які перебувають за кордоном.

Проблема на даний час виявилась в тому, що у зв'язку із значною кількістю українців, які перебувають на умовах тимчасового прихистку, в Консульствах утворились значні черги, що затягує оформлення довіреності можна чекати місяцями. Вирішенням такої проблеми, коли питання потребує негайного вирішення є оформлення нотаріальної довіреності у країні перебування із засвідченням Апостіля.

Так, Апостиль – це спеціальний штамп, який ставиться на офіційні документи, щоб підтвердити їхню дійсність в іншій країні. Він був введений Гаазькою конвенцією в 1961 році для спрощення процесу легалізації документів між країнами-учасниками цієї конвенції.

Однак також необхідним буде нотаріально завіреним переклад в Україні апостильованої довіреності. А в подальшому доводити заінтересованим особам, що даний документ є легітимним в Україні, та має юридичну силу. Такі випадки відбуваються не внаслідок недоліків законодавства, а внаслідок необізнаності уповноважених осіб та вимагання виключно Довіреності засвідченої в Консульстві.

Ще одним засобом реалізації приватних прав та обов'язків є представництво інтересів громадян України, які перебувають за кордоном через адвоката. Питання виникає щодо

порядку укладення договору про надання правничої допомоги, який має містити підписи сторін. Однак у час діджиталізації, нічого неможливого немає.

На даний час, згідно частини 2 абзац 2 статті 639 Цивільного кодексу України, договір, укладений за допомогою інформаційно-комунікаційних систем за згодою обох сторін вважається укладеним в письмовій формі. Якщо взяти до уваги положення частини 1 статті 181 Господарського кодексу України очевидно, що договір укладається в порядку, встановленому Цивільним кодексом України, з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом України.

Дана норма цілком може бути застосована до укладення договору на надання правничої допомоги, оскільки законодавство встановлює можливість узгодити сторонам істотні умови договору шляхом обміну повідомленнями через месенджерами та обміну документами через електронну пошту, а підпис сторона може отримати через сервіс електронного підпису, який на даний час має майже кожна особа.

Таким чином, забезпечення громадянам України можливість здійснювати свої приватні права та обов'язки можливо як через державні установи, так і через інститут адвокатури, а так, захистити свої права у суді, та в інших державних установах, здійснити свої повноваження через уповноважених осіб, надавши їм усі правничі документи на підтвердження їх повноважень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних (БД) «Законодавство України». Верховна Рада (ВР) України. URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 24.09.2024).

УДК: 343.352:316.4(477)

ВАСИЛЬЧУК І.Ю., здобувачка вищої освіти, **СИМАКОВА С.І.**, канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
ir.vasylchuk@gmail.com

АНАЛІЗ ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКІВ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

У тезах досліджено корупцію як складне соціальне явище, що впливає на всі аспекти суспільного життя. Аналізуються її причини та наслідки, а також вплив на довіру до держави і суспільство. Метою є глибше розуміння руйнівного впливу корупції.

Ключові слова: корупція, тіньова економіка, податки, причини поширеності корупції, хабар.

VASYLCHUK I.Yu., student of higher education

SIMAKOVA S.I., Ph.D. in Law

Bila Tserkva national agrarian university

ANALYSIS OF CAUSES AND CONSEQUENCES OF CORRUPTION IN UKRAINE

Theses examine corruption as a complex social phenomenon that affects all aspects of social life. Its causes and consequences are analyzed, as well as its impact on trust in the state and society. The goal is a deeper understanding of the destructive impact of corruption.

Key words: corruption, shadow economy, taxes, reasons for the prevalence of corruption, bribery.

Корупція – це використання особою, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди. Види корупції: хабарництво, розкрадання, шахрайство, вимагання, зловживання, кумівство. Корупція як явище, не є надбанням сучасності. Ще з часів появи перших держав корупція є породженням соціуму і відносин у ньому. Корупція як глобальне явище притаманне усім країнам, незалежно від політичного устрою і рівня економічного розвитку [1].

Ми вважаємо складність подолання корупції полягає у тому, що її наслідки зумовлені такими факторами мотивації особи як бажання багатства і влади. Прикметно, що корупційне

середовище володіє високою здатністю до самоорганізації та стійкого самозбереження. Небезпека цього явища полягає в тому, що це явище викликає у суспільства «звикання», у населення формується ставлення до нього не як до аномалії, а як до «норми життя» [3].

Причини поширеності корупції:

перерозподіл державної власності після незалежності України — оренда, акціонування та продаж підприємств супроводжувався корупцією, зокрема в оцінці вартості і передачі об'єктів[4];

занепад економіки і криза призвели до падіння виробництва та потреби в кредитах, що спричинило зростання корупції через часті звернення підприємств до чиновників;

тінізація економіки. Тіньова економіка — це діяльність, яка не враховується офіційними органами або здійснюється з порушенням законодавства. В Україні частка тіньової економіки досягає 30-50% реального валового внутрішнього продукту. Однією з умов її існування є широкий підкуп державних службовців [2];

зменшення надходження податків. Тіньова економіка ослаблює офіційну економіку і підриває основи держави. Через приховування доходів до бюджету не надходять значні кошти, що викликає соціальну напруженість через недостатнє фінансування заробітної плати працівникам бюджетної сфери [5];

незавершеність формування правового поля в Україні і суперечливість норм різних законів спричиняють спроби господарників і керівників підприємств уникнути податкового тиску і штрафів, що підбурює працівників державних органів до корупційних правопорушень;

монополізація державними службами багатьох послуг для населення. Відсутність альтернатив ставить людей в залежність від чиновників, які затягують вирішення справи і створюють умови, при яких клієнти змушені давати хабарі, щоб уникнути ще більших затримок [2].

Слушно зауважує Баришніков В.М., що різке зростання злочинності, особливо тяжких злочинів. В умовах високої злочинності правоохоронним органам не вистачає ресурсів для розслідування корупційних справ, оскільки вони складні для розкриття. Боротьба з корупцією поступається місцем розслідуванню тяжких злочинів, таких як замовні убивства і розбійні напади [4].

Варто зауважити, що корупція має руйнівний вплив на економіку, соціум та політику. Вона сприяє розширенню тіньової економіки, що зменшує податкові надходження і послаблює бюджет. Неправомірне втручання в ринок порушує конкуренцію, сповільнює розвиток приватного сектора і веде до неефективного використання бюджетних коштів. Ці фактори підвищують ціни для споживачів і знижують інвестиційну привабливість.

Соціально корупція відводить ресурси від важливих суспільних потреб, підвищує майнову нерівність і дискредитує правову систему. Вона також сприяє зростанню організованої злочинності і соціальній напруженості [5].

Дійшли висновку, що політично корупція змінює цілі влади на користь певних груп, підриває довіру до уряду і шкодить міжнародному іміджу країни. Вона знижує ефективність демократичних процесів і може призвести до ризику авторитарного контролю. Морально корупція підриває етичні норми, деморалізує суспільство і перетворює правову систему на інструмент для досягнення особистих інтересів.

На наше переконання корупція охоплює різноманітні прояви, такі як хабарництво, розкрадання та шахрайство, і має глибоке коріння в історії та соціальних відносинах. Основні причини її поширення включають перерозподіл державної власності, економічну кризу, тінізацію економіки та правові недоліки. Наслідки корупції серйозно впливають на економіку, соціальну справедливість, політичну стабільність та моральні норми, що підриває довіру до держави та порушує її функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карпель О. Що таке корупція, як її подолати і що робити якщо вимагають хабар». URL:<https://legallawyer.com.ua/yurydychna-dumka/korupczija/>
2. Мусієнко А. Про причини корупції або корупціогенні фактори» від 17 вересня 2019 року. URL:<https://kr.dsp.gov.ua/index.php/4696-ko17-09-19>
3. Прохоренко О.Я. Корупція по-українськи: Сутність, стан, проблеми. К. Національна академія держ. управління при Президентові України, 2005. 166 с.
4. Баришніков В.М. Запобігання та протидія проявам корупції на державній службі та в органах місцевого самоврядування : навчально-методичний посібник. К.:ШПК ДСЗУ, 2013. 133 с.
5. Наслідки корупції для суспільства URL:https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/630210/mod_resource/content/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%203%20%D0%9D%D0%B0%D1%81%D0%B%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B8%20%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%97_.pdf

УДК 371.011

ЧЕРНИЩУК Ю.І., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

Jjulia28jjulia@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МОВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЯК ЛІНГВОДИДАКТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ

В статті проаналізовано головні аспекти, на які має бути спрямована мовна освіта у вищих навчальних закладах. Обґрунтовано методику формування мовної комунікативної компетенції..

Ключові слова: самореалізація, вдосконалення, функціональність, комунікація, компетентність.

CHERNYSHCHUK Y.I., assistant

Bila Tserkva national agrarian university

Jjulia28jjulia@gmail.com

FORMATION OF LANGUAGE COMPETENCES AS LANGUAGE DIDACTIC COMMUNICATION

The article analyzes the main aspects of language education in higher education institutions. The methodology of forming language communicative competence is substantiated.

Key words: self-realization, improvement, functionality, communication, competence.

Комунікативна мовленнєва компетенція особистості, яка формується в реалізації комунікативного підходу до навчання мовам, реалізується у виконанні різних видів мовленнєвої діяльності, а саме: сприймання, усвідомлення, відтворення (усне чи письмове). Кожен з цих типів діяльності може бути пов'язаний з текстами в усній або письмовій формах. Для створення комунікативної мотивації необхідно використати, в основному, особистісну індивідуалізацію, що припускає врахування контексту діяльності студента, його життєвого досвіду, сфери його інтересів, бажань, духовних потреб, світогляду, емоційно-почуттєвої сфери й статусу особистості в колективі.

Мета навчання полягає у формуванні інтелектуально розвиненої, морально досконалої, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка вільно володіє виражальними засобами сучасної української літературної мови, її стилями, різновидами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності та відзначається готовністю до подальшого професійно-орієнтованого навчання, спроможна самостійно визначити цілі самоосвіти, самовиховання й саморозвитку та діяльнісно їх реалізувати. Отже, вивчення мов має бути спрямоване на розв'язання комплексу завдань навчання, виховання й розвитку сучасної, конкурентоспроможної особистості на ринку праці. Якщо проаналізувати аспекти, на які має бути спрямована мовна освіта, особливо у немовних навчальних закладах, то можна виокремити декілька основних, серед яких:

- усвідомлення потреби знати державну й досконало володіти ними в усіх сферах іноземні мови суспільного життя;
- розвиток креативно-інтелектуальних здібностей студентів, їх інтересу до вивчення мови;
- вироблення мовного смаку шляхом розширення словесного світогляду, вміння використовувати набуті знання у роботі з фаховим матеріалом; формування мовних компетенцій, тобто системних знань про мову як засобу вираження думок почуттів людини, практичних навичок володіння культурою мови, дотримання в усних і письмових висловлюваннях мовних норм, уміння користуватися лінгвістичними словниками.

Викладачі-філологи, що мають на меті підвищення рівня загальномовної підготовки, грамотності, комунікативної компетентності студентів, повинні планувати свою роботу за такими основними напрямками;

- 1) узагальнення й систематизація знань з державної та іноземних мов, набутих студентами;
- 2) формування мовної особистості, обізнаної з культурою усного писемного мовлення;
- 3) навички використання набутих знань у професійній сфері.

Кожен із названих аспектів відіграє своє особливе значення, тому в роботі зі студентами варто зазначити такі види робіт:

- формування дослідницької компетенції, удосконалення вмінь і навичок самостійної роботи з науковим текстом, різноманітними джерелами наукової інформації, зокрема електронної, розвиток умінь інформаційної переробки тексту, робота джерелами навчальної, наукової та термінологічної, довідкової літератури; підготовка усних і письмових відповідей на запитання, що стосуються фахового матеріалу;
- складання основних видів ділових документів; дослідження функціонування та стилістично маркованих мовних засобів наукового та офіційно-ділового стилів;
- написання анотацій опрацьованої літератури;
- опрацювання іншомовних фахових текстів, переклад їх українською, послуговуючись термінологічними двомовними та електронними словниками;
- генерування вартісних зразків власної мовленнєвої творчості, виховання потреби самоосвіти і самооцінки для постійного вдосконалення особистісно-мовленнєвої діяльності;
- оволодіння вмінням сприймати, аналізувати, зіставляти мовні явища й факти, коментувати їх, оцінювати їх під кутом зору нормативності, відповідності ситуації спілкування;
- моделювання комунікативних ситуацій задля інтерпретації мовних формул ділового етикету та оволодіння різноманітними стратегіями і тактиками ефективної комунікації;
- завдання дослідницько-пошукового характеру, спрямовані на розвиток комунікативно-мовленнєвих умінь;
- підготовка повідомлень, доповідей, рефератів, виступів у науковому стилі;
- редагування наукових та фахово-орієнтованих текстів;
- організація та виконання таких видів роботи, як навчальна ділова гра, професійне проектування тощо.

У ході реалізації визначених завдань на основі комунікативних умінь і навичок у студентів устанавлюється комунікативна компетентність як здатність користуватися мовою залежно від ситуації.

Отже, для успішного розвитку та самореалізації сучасному фахівцеві потрібно володіти мистецтвом комунікації, тобто мати відповідну комунікативну компетентність, поєднану з опорними професійними знаннями. Досягнути досконалості в процесі навчання допоможе ґрунтовне опанування мовним матеріалом та формування основних якостей висококласного спеціаліста, що базуються на фахові компетенції, в основі яких лежить мовна освіченість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України: монографія / за наук. ред. проф. В. Ю. Бикова. Київ: Педагогічна думка, 2019. 160с.
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посіб. Київ: Академвидав, 2021. 352

ЗМІСТ

Марчук В. В., Хом'як О. А. Сутність і складові базової культури особистості.....	3
Скуловатова О.В. Роль та значення диджитал-психології в умовах міжкультурної аграрної комунікації.....	5
Столбецька С.Б. Імплементация контекстно-орієнтованих стратегій навчання граматики французької мови у професійній підготовці перекладачів аграрної галузі.....	7
Тимчук І.М., Погоріла С.Г. Практика вдосконалення мовленнєвої культури студентів аграрного ЗВО.....	9
Пилипенко І.О. Особливості англійського мовного етикету.....	11
Зелінська В.А. Розвиток комунікативних та професійних компетенцій студентами ветеринарного напрямку у курсі іноземна мова за професійним спрямуванням.....	13
Ордіна Л.Л. Формування креативної компетентності студентів у закладі вищої освіти.....	15
Пономаренко Т.І., Дорошенко І.В. Психологічне благополуччя студентів аграрних спеціальностей.....	17
Карпенко С.Д. Проблеми поглядів на піраміду ефективності засвоєння знань та її застосування.....	19
Цвид-Гром О.П. Формування соціолінгвістичної компетенції у студентів в умовах сучасних викликів.....	20
Береговенко Н.С. Підходи до класифікацій лексичних засобів вираження оціночного судження.....	22
Велика К.І., Важливість застосування англійських професійних текстів у навчанні студентів немовних спеціальностей.....	25
Ключко А.О. Психологічна стійкість як фактор ефективності праці в організації в умовах воєнного стану.....	27
Резнік В.Г. Роль стратегій навчання читанню іншомовних текстів у формуванні комунікативної компетенції у студентів-філологів.....	29
Ігнатенко В.Д. Особливості локалізації у перекладацькому контексті.....	31
Коваленко А.Ю. Мотивація студентів до занять фізичною культурою як основа збереження їхнього здоров'я.....	33
Дудник О.К., Максимченко В.І. Вікові особливості серця у юних борців з різним психофізіологічним станом фізичної підготовки.....	35
Петренко О.М. Психологічні особливості самоефективності особистості студентів.....	39
Лукавенко О.О. Психологічні особливості самотурботи здобувачів освіти в умовах війни.....	40
Хомчук О.П. Розвиток саморегуляції студентів.....	42
Римар Н.Ю. Номінації видань і творів в епістолярному мовленні Лесі Українки.....	43
Kalytyuk L.P. Littlest or Least, Worst or Baddest? Some observations on Modern English use.....	46
Mykhaylenko O.O. scientific translation and technical translation as separate research areas of translation studies.....	48
Ігнатенко В.Д. Особливості локалізації у перекладацькому контексті.....	49
Боньковський О.А. До проблематики фахової комунікації в аграрній сфері.....	51
Кириленко М.О. Трактатування термінів «концепт» та «поняття» в сучасній лінгвістиці.....	53
Ярмола О.В. Микола Іванович Величківський як фундатор економічної освіти в Білій Церкві в 1920 роках.....	54
Грек І. Державник у творі П. Куліша «Чорна Рада».....	57
Мельник Л.М. Феномен довіри: політико-психологічний аспект.....	58
Бровко Н.І. Міжнародний досвід забезпечення та гарантування права на землю в Україні в умовах євроінтеграції.....	60
Сімакова С.І. Надання медичного обслуговування ув'язненим і засудженим у слідчих ізоляторах.....	63
Тимощук О.Г. Професійно-етичні та деонтологічні засади діяльності нотаріуса.....	64
Васильчук І.Ю., Линник Т.В. Міжнародні стандарти прав людини та їх співвідношення із національним законодавством.....	66
Пахомова А.О. Термінологічні аспекти міжнародного права промислової власності.....	67
Настіна О.І. Перспективи створення в Україні мирових судів.....	69
Ломакіна І.Ю. Проблематика мобінгу, шляхи вдосконалення.....	70
Звонарьов О.Ю. Проблемні питання протидії корупції в аграрному секторі.....	72
Терещук М.М. Роль держави у підтримці аграрної науки та інновацій у виробництві: правові механізми підтримки та фінансування наукових розробок.....	73
Обіюх Н.М. Екологічна сертифікація земель та європейський досвід у сфері «зеленого» виробництва:	

правові аспекти питання.....	75
Мельник В.О. Щодо деяких змін в правових засадах в аграрній сфері.....	77
Ковальчук І.В. Соціальні виміри гендерної депривації у вищій освіті.....	78
Аргат Я.П. Досудове вирішення господарських спорів: співвідношення норм матеріального та процесуального права.....	80
Малишко І.В. Захист прав дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.....	82
Макарчук В.В. Удосконалення законодавства стосовно створення центрів безпеки та підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері цивільного захисту.....	83
Єфремова І.І. Реалізація приватних прав громадянами України які перебувають за кордоном на умовах тимчасового притулку.....	85
Васильчук І.Ю., Сімакова С.І. Аналіз причини та наслідків корупції в Україні.....	87
Чернищук Ю.І. Формування мовних компетенцій як лінгводидактична комунікація.....	89